פרשת **וישב** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתקע"ו שנה כ"ח

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

לרגל יום שחרור והצלת רביה"ק זי"ע

חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו

בין הרי בערגן בעלזן נוסע לה "מסילת הברזל" בדרכה לגבול שווייץ, ד"ר קאסטנער מקבל רשות מאייכמאן ימ"ש להוציא "במסילת הברזל" רק שבעה אנשים.

בלילה לפני היציאה והנה ד"ר פישער חותנו של ד"ר קאסטנער חולם חלום, שאמו באה אליו, ואומרת לו שאם רוצה הוא שתצליח, "מסילת הברזל" להינצל מכל פגע רע שיכניסו לרשימת הנוסעים את האדמו"ר מסאטמאר.

בפנים הרכבת טמון האוצר הזהב, בה יושב האור הגנוז, השריד ופליט שצריך להקים ולהאיר את הדור החדש. הסתר בתוך הסתר מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה ופחד, ברגע האחרון, בשעה שמסע בערגן בעלזן מוכן כבר לצאת לשווייץ, והנה מגיע אחד מראשי הגרמנים הנאצים הארורים ימ"ש, ותובע שיסלקו בהקדם עוד ששים וארבע אלף דולר שנשארו חייבים למענם.

בין שתי הגבולות כשמאחריהם תופת הגיהנום של אדמת גרמניא הארורה, ולפניהם גבול מדינת שווייץ החפשית, רעש גדול נעשה בשמים בלילה ההוא, באותה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי השרת והיו בוכים וירדו דמעותיהם, מלאכי רחמים מר יבכיון, ומתחננים לפני כסא הכבוד שצדיק הדור מרן רבינו הקדוש והטהור זי"ע ינצל מידי הרשעים כל הפמליא של מעלה דופקים על שערי הרחמים (לשון המד"ר פר' תולדות).

פתאום בא הישועה, כהרף עין בא לרוץ האויבער באן–פירער הערמאן קרוממיע בעצמו, ומצוה שתיכף יעלו כולם בהזרה עם חבילות חפציהם על המרכבת, ולנסוע לשווייץ, החפזון גדול מאוד, כולם ממהרים לעלות, רכבת ההצלה מתחילה לזוז ממקומה. וליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר בעברם לשלום גבול המדינה בשווייץ.

רכבת ההצלה מגיע לשווייץ אבל אינה עוצרת... בעת ההוא חושך ענן וערפל על פני כל תהום הארץ אנשי אמונה אבדו רבנים גאונים וצדיקים קדושים וטהורים טבחו, אנשים נשים וטף עולים על מוקדה ומתקדשים בקדושת דמים, ושכינה צווחת ואומרת מי ירפא לנו ומי יאיר חשכת לבבות בני ישראל בעקבתא דמשיחא.

אבל רבינו הקדוש אור העולם, אינו עוצר את רכבת ההצלה שיצאה מאושוויץ, אלא מפנה אותה לגבולות ארץ הקודש, ומחזיר עטרת האמונה הטהורה ליושנה, מעודד ומחזק את השרידים, אבל רכבת הצלה אינה עוצרת ורבינו היושב בקרבה אינו נותן מנוח לנפשו וממשיך להקים מוסדות התורה והחינוך בכל רחבי העולם כולו.

ביום כוא"ב תשל"ט ומרן רביה"ק עולה בסערה השמימה, והנה אויבנו קמים עלינו לעצור בעדינו את מסילת הברזל, אבל תלי"ת רכבת ההצלה המשיכה את דרכה תחת דגלו והנהגתו של מרן רביה"ק בעל ברך משה זי"ע, ואחריו ע"י כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א, ובעזהשי"ת רכבת ההצלה דוהרת שמונים שנה ולא תעצור עדי נזכה לביאת גוא"צ ומלכינו בראשינו בב"א.

תוכן הענינים

לקח טוב ..... ב
דבש תפרים - לקיטת תפרים ..... ב
קדו"ש יצ"ר כ"ו ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
חוקים להורותם ..... ו
פינת קדרת ..... ז
לוח ההילולא ..... ח
דבר בעתו ..... ט
נועם שבתי ..... י
למען ציון לא אחשה ..... יא
משולחן מלכים ..... יב
דברי תורה ..... יג

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437
כל הזכויות שמורות ©

סדר הבינוס האדיר

במקהלות רבבות אלפי ישראל תלמידי וחסידי רבינו הק' זי"ע

עָשׂוּ שִׂמְחוֹת וְלַדּוֹרוֹת קְבָעוּם:

סעודתא דדוד מלכא משיחא

סעודה לכל הקהל הקודש בשעה 8:15 בערב

שירה
MUSIC MADE VOCAL™

הַמְשׁוֹרְרִים לְהָרִים בְּקוֹל לְשַׂמֵּחָה:

מקהלת "שירדה"

MENDY HERSHKOWITZ
PIANO

בראשות מנצח על כלי השיר:

מו"ה מענדי הערשקאוויטש הי"ו

תרועת קול המנגן המפורסם יודע פרק בשיר

הרב **יעקב יודא דאסקאל** הי"ו

מארץ הקודש

החזן הנפלא

מו"ה **רפאל מאיר האלפערט** הי"ו

קדיש דרבנן

הרבני הנגיד
מו"ה **יודא פאלקאוויטש** הי"ו
מגדולי תומכי המוסדות

לע"נ **אמו החשובה מרת רבקה** בת הרה"ח מו"ה יונה ע"ה
אשת הרה"ח ר' **אלטר** הי"ו מחשובי אנשי שלומינו

חן הוצק שפתותיו - ניהול המעמד האדיר:

הרב הגאון, ברוך הכשרון, פה מפיק מרגליות, שפתותיו נוטפות מור ואהלות, כש"ת

מוה"ר **יואל דאסקאל** שליט"א

מנהל רוחני ישיבת חלקת יהושע ביאלא בארה"ק ת"ו
ומראשי החבורות דתלמידי ישיבתינו הק', בשיכון קרית יואל, בני ברק יע"א

בטעם של מעלה יגבל המעמד בטוב טעם ודעת בראש מקהלות הרבבות

וְיִתְּנוּ עַל יַד עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה הַמְפֻקָּדִים בֵּית ה':

דבר הנהלת המוסדות

הרבני החסיד הנכבד איש חי ורב פעלים

מו"ה **מרדכי אלעזר הירש** הי"ו

בשם הנהלת המוסדות

קול מבשר ואומר מהנעשה והנשמע בהיכלי המוסדות

מרד"ש דורש טוב על הרחבת גבולי הקדושה

צוף דבש אמרי נועם:

דברי פי חכם בשפה ברורה ונעימה

הגאון הצדיק רב ור"מ דקהלתינו שליט"א

אמירים נעימים על המשכת חינוך הבנים והבנות
במוסדותינו הקדושים כלילת יופי משוש לכל הארץ

מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ תֶּחֱזֶינָה עֵינֵינוּ

בשעה 9:30

הופעת עטרת תפארת נזר ראשינו

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לקול תרועת מקהלות רבבות חסידים ואנשי מעשה רבנן ותלמידיהון

וְעַתָּה בָנִים שִׁמְעוּ לִי וְאַשְׁרֵי דְּרָכַי יִשְׁמֹרוּ:

ליל שימורים היא לשמוע את דבר ה'

הדרכת השנה

מפום ממלל רבו"בן ראש גולת אריאל

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

יסודות איתנים לגדור גדר בענינים העומדים על הפרק חובת השעה במלחמת ה' בארץ ובגולה

לגדור גדר, לעמוד בפרץ, להסיר חרון, להצלת הדורות בדרך שהתוה וסלל מרן רבינו הק' והטהור זי"ע ולאורו נסע ונלך לגדל דורות ישרים עד ביאת הגואל

הָעוֹנֶה אוֹתִי בְּיוֹם צָרָתִי וַיְהִי עִמָּדִי בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלָכְתִּי:

אורחי הכבוד

הרבני הנכבד ת"ח חשוב ונכבד מגזע היחס

הרב **אהרן דוד טווערסקי** שליט"א

מגזע צאנז, הורנסטייפל, חב"ד, האניפאלי, טשערקאס, טשערנאביל,
ובכד הה"ק מפלאנטש זצ"ל חותן המלך רבינו הק' זי"ע בווי"ד

Distinguished Professor and Law School Dean

משקוב לעתות בצרה:
זקן ונשוא פנים שהתייצב לעזרתינו לעתיד
ממלכת התורה והחינוך על מי מנוחות

הרבני הנכבד שתרלין בחצרות שרים רב פעלים

הרב **משה סילק** הי"ו

Former Assistant Secretary at
U.S. Department of the Treasury

וְיָקָם מִשֶּׁיהּ וְיוֹשִׁבֵם:
התהלה והתפארת על פעולותיו הנשגבות במסירות
נאמנה להצלת מוסדותינו הקדושים מיד ולדורות

שְׂאִי סָבִיב עֵינַיִךְ וּרְאִי כֻּלָּם נִקְבְּצוּ בָאוּ לָךְ

בהתאסף כל קהלא קדישא
"סאַטמאַר" ביום הצלת רבינו
הק' והטהור זיע"א

ב"א נסלו

בְּנֶעֱרֵינוּ וּבְזִקְנֵינוּ נַלֵּךְ כִּי חַג ה' לָנוּ

מוצש"ק וישב

WATERFRONT SQUARE

492 KENT AVENUE

podium.nyc

כל אחד מהשבטים החזיק עצמו קטן מיוסף, רק שלא יכלו להשלים עמו כיון שהיה בזה פגיעה בשאר האחים

ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום. יש לדייק בלשון **"מכל אחיו"**, דלכאורה היה לו לומר 'מכל בניו' כמו שאמר בפסוק שלפניו: **"וישראל אהב את יוסף מכל בניו"**, ובכלל היה די באומרו: 'ויראו אחיו כן וישנאו אותו'. ויש לומר, דהנה **ידוע "מפי ספרים וופרים שכל אחד צריך להחזיק את עצמו שפל ונבזה מחבירו, ומסתמא בני יעקב קיימו זאת.** ולפי זה צריך לומר שקנאת כל אחד מהאחים ליוסף **לא היה עבור עצמו כי אם עבור שאר אחיו.** וזהו: **'מכל אחיו'**, שעל זה היה השנאה, משום **שיעקב מחזיק את יוסף בגדר מדריגה גדולה ומעלה, יותר מכל אחיו.** אבל כל אחד מהאחים בודאי היה שפל ונבזה בעיני עצמו, והיה מחזיק את יוסף במעלה ובמדרגה יותר ממנו. וזהו שאמר: **'ולא יכלו דברו לשלום'** מלשון: 'ידבר עמים תחתינו' שהוא לשון הכנעה. והיינו שלא יכלו להכניע את עצמם לשלום, כי שנאתם לא היה מרוב גאותם בעצמם, כי אם עבור שאר אחיהם כנ"ל".

משמרת איתמר

וישבו לאכול לחם, כדי לשכך כעסם, וישפטו בצדק

וישבו לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה וגו'. מעשה השבטים, שבטי י"ה, עם אחיהם יוסף, לזר יחשב בשכל האנושי, והגם שכל זה מאת הש"י היתה נסיבה, אעפ"כ צריך למצוא בסברתם איזה טעם על פי פשוטו. "וי"ל הטעם, להיות שראו שהוציא את דבתם רעה, סברו שגם הוא דמיון עשו וישמעאל, ועדיין לא פסקה זוהמא מאביהם מחטאו של אדם, כמו באברהם ויצחק, כנודע (ליקו"ת להאר"י דף מ"ד, והיינו שלא ידעו כי יעקב 'מיוחדו שלימה') **אבל הדבר היא לזר מאוד,** לו יהיה כדבריהם, איך יערב להם לאכול בעת אשר הבן יקיר מתמרמר וצועק ובוכה מתוך הבור, ואפי' הרוגי בי"ד שהבי"ד המיתוהו בד"ת, נצטוו שלא לאכול על הדם (פוע"ק יד:)

ונ"ל דהכתוב מספר בזה רוב צדקתם, להיות דהם בעצמם תמהו על הדבר, איך יש להם אבירות לב עליו כל כך, ולא נתפעלו מצעקתו ותחנוניו ואינם חוששים לצרת אביהם, והכל כמישור לפניהם, **וחשבו דלמא הם בכעס מחמת הרעבון, כנודע הדבר כשהאדם רעב הוא בכעס,** וכשמסעד לבו, לבו שמח ומרהם ביותר ואינו מתאכזר כ"כ, כמד"א (ירמיה מד, יז) 'ונשבע לחם ונהיה טובים כו'. **וכן קבלנו ממרן הקדוש מוה"ר רבי מנחם מנדל ז"ל מ"כ ברימנאב, שבבוא האדם מהדרך, יראה שלא לבא לביתו ברעבונו, בכדי שלא יתכעס על אנשי ביתו.** כל זה גם הם חשבו למשפט, דלמא אכזריותם וכעסם הוא מחמת שאינם בטוב לב מחמת הרעבון, על כן: **'וישבו לאכל לחם'** לנסיון, דילמא אחר שייטיבו לבם תשכך כעסם מעליו. והנה מאת ה' היתה נסיבה ותהי להיפך: **'והנה ארחת ישמעאלים'** וכו', שכבר כתבנו שסברתם היה שהוא זוהמת אביהם דמיון עשו וישמעאל, וכאשר ראו שהנה ארחת ישמעאלים באה המה ראו כן תמהו, מה זאת עשה אלקים לנו, אך הוא להורות להזכירנו שסברותינו אמת, על כן חשבו ימצא מין את מינו, ובאמת מאת ה' היתה זאת כידוע.

אגרא דכלה

מיאון בלא טעם, העצה להתגבר על היצר הרע

וימאן ויאמר אל אשת אדוניו וגו'. איננו גדול בבית הזה ממני ולא חשך ממני מאומה כי אם אותך וגו' ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים. תיבת **"וימאן"** מוטעם בנגינת שלשלת הנקראת בשלש תנועות, **"לרמז כי אם בא ח"ו לנסיון כזה, יתחזק נגד חיצה"ר באמונה לבד, שמאמין בחשי"ת שאסור לעבור נגד מצות הבורא, ולא יבקש לעצמו טעמים על האיסור, כדי שלא יתגבר חיצה"ר עליו לבטל טעמים שלו ח"ו.** ורומז על זה השלשלת שנקרא בג' תנועות, שיגמור בדעתו ובמחשבתו בהסכמה גמורה וחלוטה: **איני רוצה ואיני רוצה, ואיני רוצה, לעבור העבירה ח"ו בשום אופן.** ולזאת תיבת **'וימאן'** אותיות **'ויאמן'**, שבאמונה לבד צריך להתחזק נגד היצה"ר בלא שום טעם". אולם אחר שמנוי וגמור אצלו לבל יעבור על רצונו ית"ש, או אז יכול לבקש טעם על האיסור. ובזה יובן למה הקדים לומר **"וימאן"** ואח"כ כתיב **"ויאמר"**, ולכאורה הול"ל תיכף: ויאמר וגו'. כי רק אחר שנגמר הדבר בלבו שלא יעבור עבירה בשום אופן שבעולם "וימאן" אז אמר טעם על האיסור: **"ויאמר אל אשת אדוניו וגו' ולא חשך ממני מאומה וגו' ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים".**

דברי יחזקאל
(וראה עד"ז **אור יצחק** – ראדוויל, **ואגרא דכלה** בפרשתן)

"שם שמים שגור בפיו" שתולה בו ההצלחה

וירא אדניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו. פירש"י: **"כי ה' אתו שם שמים שגור בפיו".** והוא תמוה, הרי מפורש בכתוב: "וירא אדוניו כי ה' אתו" משום "וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו", **ולמה אם כן צריך להוסיף טעם משום ש"שם שמים שגור בפיו".** אלא, דלכאורה לא מובן הטעם המפורש בפסוק, כי מה ראיה יש מההצלחה שה' אתו, הלא גם דרך רשעים צלחה בעושר מצד הסט"א, כמו שנאמר "בפרוח רשעים כמו עשב" וגו'. אלא על כרחך צריך לפרש: וכל אשר הוא עושה "ה' מצליח בידו", **רוצה לומר, כל אשר עשה והצליח לא אמר 'כוחי ועוצם ידי עשה לי', רק ה' הוא שהצליח בידי.** וזוהי כוונת רש"י: **"וירא כי ה' אתו שם שמים שגור בפיו", היינו, שבכל דבר ודבר אשר עשה היה שגור בפיו: ה' מצליח בידי,** כאמור.

דברי ישראל

תורה

תורה עם הכנת הלב ולא "מצות אנשים מלומדה"

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. יש לרמז כאן כו' אם אין עושה עצמו כלי מוכן בדעה שלימה ובהכנה מתוקנת קודם כל דבר מצוה, הן בתורה והן בתפלה, לא נחשב זאת רק כמעשה בהמה", וכמו שפירש אאמו"ר (הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב) **זצ"ל עה"פ** (שה"ש א, ח): "**אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן**", פירוש, "אם לא תדעי לך" אם כל עשייתך אינה בדעת, אזי אינה חשובה היא כי אם בבחינת "צאי לך בעקבי הצאן" כמי שאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם. וידוע ש'יעקב' רומז למדרגה פחותה, מלשון עקב, ו'ישראל' למדרגה נעלה (זוה"ג עג.). וזהו: "**וישב יעקב**" מדריגה פחותה "**בארץ מגורי אביו**", שמקיים המצוות בדרך "אוהז מעשה אבותיו בידו", ולכן אין רצונו נחשב לטוב, אלא "**בארץ כנען**" רצון גרוע, ד'ארץ' הוא לשון רצון [כמאמרם ז"ל (בר"ר ה, ח): "למה נקרא שמה ארץ, שרצתה לעשות רצון קונה (ועי' זוה"א יב.)], ו'כנען' היא מדריגה הפחותה (ע' זוה"א עג.), "**רק עיקר שצריך האדם לעשות כל עניניו בהכנה רבה ובדעה מיושבת, ואז היא עבודה המתוקנת הראויה לעבודתו ית"ש**".

אמרי נועם (עש"ש)

[וכדאי' בצעטיל קטן מהרבי ר' אלימלך זי"ע שיאמר תמיד קודם הלימוד 'הנני רוצה ללמוד כדי שיביאני התלמוד לידי מעשה ולידי מדות ישרות ולידי ידיעת התורה, לשם יחוד קוב"ה ושכינתי' בדחו"ר וגו' ויהי רצון שתזכך רוחינו ונפשינו ויהי נועם וגו']

המקטין עצמו תורתו משתמרת

כי בן זקונים הוא לו. במסורה יש שנים: "**כי בן זקונים הוא לו**", ואידך: "**וילד זקונים קטן**" (לקמן מד, כ). אפשר לפרש על דרך דאיתא (פסחים סו:) **שכל המתיהר אם חכם הוא, חכמתו מסתלקת ממנו.** וזהו שאמר: "**כי בן זקונים הוא לו**" שכל מה שלמד יעקב משם ועבר מסר לו (כמ"ש רש"י כאן מבר"ר פד, ח) ובכך נעשה "**בר חכים**" כמו שתרגם אונקלוס. ברם, מה שנשארה התורה עמו ולא נשתכחה ממנו, זה היה מחמת שהקטין עצמו ולא התייהר בתורתו. וזהו: "**וילד זקונים – קטן**", פירוש **מה שנשאר 'בן זקונים' וכבר חכים ותלמודו התקיים בידו, משום שהיה "קטן" מקטין עצמו.**

ברית אברם

השכינה מחזרת על פתחי תורה, להשיב נפשה כב"ש

ותתעלף ותשב בפתח עינים. למשל החולה שהוא חלש מאד ומריחים לו ריח בשמים למען לא יתעלף. **כן השכינה בגלות המר הזה כביכול מתעלפת ואנו נותנים לה ריח ניחוח בתפלתינו ובתורתינו הקדושה,** וזהו 'ותתעלף, **ותשב בפתח עינים**' דהיינו שהיא מחזרת תמיד על לומדי תורה לשמה, וזהו רמז עינים שהם לומדי תורה הנקראים עיני העדה, **והיא יושבת בפתחיהם לקבל ריח ניחוח להשיב את נפשה כביכול ע"י תורתם לשמה ליחד קוב"ה ושכינתיה.**

נועם אלימלך

תפילה

כשיש לו קושי ובושה ומתגבר על המניעות ומתפלל בכח והרמת הקול משבר הדינים ובוקע כל האוירים

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען וגו'. ע"ד ששמעתי ממורי כי אדם השלם אם יזדמן לו איזה ביטול תורה ותפלה יש לו להבין שגם זה הוא ידו ית' שדוחה אותו כדי שיתקרב יותר בסוד שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני ודפח"ח, ובזה יובן '**וישב יעקב בארץ מגורי אביו**', שנתיישב יעקב ליתן דעת גם בארץ מגורי אביו [דהיינו בחי'] שמאלו תחת לראשי כשהי' לו ביטול תורה ותפלה שזה הוא ידו ית' כדי שיתקרב ויימינו תחבקני, ואז נקרא "**ארץ כנען**" שנכנע הגבורה ונמתק והבן וכו'. והעולה כי ע"י הכח בכל רמ"ח איבריו כו' ניצול מגיהנם והכי נמי בדיבור שהוא בהכרזה ובכח, משא"כ אמירה בחשאי שהדיבור בגלות להתפלל בכח ובהרמת קול, כאשר כל אחד בוש מחבירו, בסוד ויהיו שניהם ערומים ולא יתבוששו קודם החטא משא"כ אח"כ [שמחמת עירוב טו"ר מתביישי אחד מחבירו לעבוד עבודתו כראוי], וז"ש '**כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה**' כי נודע מעלת הצעקה יותר מכל מיני לשונות של תפלה וגם כשהוא בכח בוקע כל האוירים כמו"ש הקדמונים והבן.

תולדות יעקב יוסף

תפילה רק מתוך התכללות בתוך כלל ישראל

ויאמר את אחי אנכי מבקש. יכול היה לומר "ויאמר, אחי אנכי מבקש". תיבת 'את' נראה כמיותר לכאורה. בא לרמז **עצה טובה לאדם שתפלתו תתקבל לרצון לפני הבורא ב"ה, והוא שלא יתפלל רק לצורך עצמו, כי אם כך מדקדקים עליו בשמים אם תפלתו ראויה להתקבל. אלא יכלול עצמו בתוך כלל ישראל ויבקש על הכלל,** וממילא יוושע גם הוא בתוכם. וזהו שאמר יוסף: "**את אחי**" עם אחי, בתוך כלל בני ישראל "**אנכי מבקש**" את כל צרכי.

באר משה

הזמנת
סעודת הודאה
כבוד
דינער השנרתי
סעודתא דדוד מלכא משיחא
שתתקיים אי"ה ברוב פאר והדר במקהלות עם רב
מוצאי שב"ק וישב
כ"א כסלו תשפ"ה לפ"ק
בשעה 7:30 בערב
December 21 '24 למס'
בבנין ענקי פה עירינו ווילליאמסבורג יצ"ו
WATERFRONT SQUARE
492 Kent Avenue, Brooklyn New York 11249
שמעו דבר ה'
ישמיע ממלא מקומו של צבא ה'
כ"ק מרן רבינו הגה"ק עשרת ראשינו שליט"א
מחכים אנו לקבל פניכם באהבה ובכל אהבת כבוד בביתם שם שמים זי
תהלת השבח
מוצאי שב"ק וישב
כ"א כסלו תשפ"ה

דבש תמרים

פנינים יקרים, מפז חפרוה שרים, רגותנו הקדושים עצי התמרים

וישב יעקב. פירשייי ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, יייל דהנה ידוע מייש בפרייד שמחלוקת יוסף ואחיו היה שהשבטים אכלו מפרכסת דלישראל מותר ולביינ אסור שסברו דיצאו מכלל בני נח אפיי להקל, ויוסף סבר שלא יצאו ומזה נמשך הדבה. וזשייה ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, שהדבה שהביא היה רעה אל אביהם, כי אם לא יצאו מכלל בני נח להקל אייכ אין לו תירוץ על שנשא שתי אחיות, כמבואר בפרשת דרכים דמה שתיי דמאחר שגיירן הוי כקטן שנולד, זה יתכן דוקא אם יצאו מכלל בני נח אף להקל דאייכ הוי ליה גירות אף להקל, אבל אם לא יצאו מכלל בני נח להקל אייכ אין הגירות מועיל להקל, ויש איסור שתי אחיות דאסור לביינ, וזייש בקש יעקב לישב בשלוה שסבר שנשא שתי אחיות בדין שיצא מכלל בייג והרי גיירן, קפץ עליו רוגזו של יוסף בהוצאת דבה, דלסברת יוסף שלא יצאו מכלל בייג אין גירות מועיל בהן להקל.

(ישמח משה)

☆

ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית הסוהר וגו'. יבואר דהנה יעקב ביקש מעשו לקחת המנחה אשר שלח לו למען היות פועל דמיוני על העתיד בעת ממשלתו, להיות מתרפס ברצי כסף וזהו אומרו ולקחת מנחתי ותרצני לעתיד, אמנם אלה תולדות יעקב יוסף הוא עשה חדשות בקרב הארץ לפעול עייי נשיאת חן וחסד לא בכסף, וזה שאמר ויהי ה' את יוסף ויתן חנו וגו' ואת כל אשר עושים שם הוא היה עושה, כלומר מה שדרך לעשות שם להוציא אסירים לחופשי הוא היה עושה, ושמא תאמר עייי שוחד ומתן דמים שבידו, לזה גמר אומר אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה ביו של יוסף, שלא ראה בידו מתן דמים, ואשר הוא לבד עושה הי מצליח בידו מבלעדי הכסף.

(ייטב לב)

☆

וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו. יתבאר עפיייד הייטיל לפרש ואברהם זקן בא בימים, כי איש בחור בימי נעוריו כחו רב לעבוד את בוראו בבחיי המעשה אולם השכל עודנו חלש, ונהפוך הוא בימי הזקנה השכל נתוסף וזקני תייח כייז שמזקינים דעתן נתוספת עליהן אבל כחן חלש בענין המעשה כפי בימי עלומיו, ואברהם היי לו שני המדריגות הינו זקן זה שקנה חכמה וגם בא בימים בבחיי ימי הבחרות כאילו עוד לא בא בימים ולא בשנים עייייש, וכמו כן יייל כאן וישראל אהב את יוסף כי בן זקונים הוא לו היינו לעצמו, שזכה לבי המדריגות כמו אאעיה להיות בחיי בן רך בשנים, וגם זקונים זה שקנה חכמה ושכל, ומחמת זה אהב את יוסף.

(קדושת יוייט)

☆

ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו. ובתרגום מה ממון נתהני לנא רי נקטול ית אחונא, נראה הביאור לפי מייש בצפנת פענח האיך הותר לישראל לקחת לעצמם רכוש מצרים שנטלוהו מתחילה בתורת שאלה ואייכ גזול הוא בידם, ותיי כי מקור הכסף שהיה במצרים היה ממה שהביאו כל הארצות בשנות הרעב ליוסף לשבור אוכל

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יהיה"ק עצי התמרים

קריאת שם הנולד ראשון שייך למשפחת האם או משפחת האב

ותלד בן ויקרא את שמו ער. בדברו מענין קריאת שם לילדים, אמר רבינו זי"ע, דדרך העולם דקריאת שם הנולד ראשון שייך למשפחת האם, והנולד שני שייך למשפחת האב, וכן חוזר חלילה. והי' בין השומעים אברך אחד שהעיר לרבינו, דמדברי דעת זקנים מבעל התוספת (פרשת וישב) לא נראה כן, דכתב שם דלכן כתיב בהנולד ראשון "ויקרא" את שמו ער, לשון זכר, והיינו דיהודה קרא את השם, ובהבן השני "ותקרא" את שמו אונן, לשון נקבה, והיינו דתמר קראה את השם, ובהבן השלישי כתיב עוד הפעם "ותקרא" את שמו שלה, דלכאורה לפי הסדר הי' קריאת השם להבן השלישי שייך ליהודה, והי' צריך לכתוב ויקרא, לכך הוצרך לומר שהי' יהודה בכזיב בלידתה אותו, דכיון דיהודה לא הי' בביתו אז באותו מעמד ע"כ לא קרא את השם, רק אשתו קרא את ד', עיי"ש, הרי דשם הנולד ראשון שייך לאביו. **ואמר לו רבינו לדקדק לשון הבעלי תוס' שם** דקאמר בזה"ל כך הי' **"מנהגם"** הוא הי' קורא שם לבנו ראשון וכו', הרי דדייק לומר אשר רק מנהגם היה כן, והוי מנהג מקום דירתו של יהודה כן, **אבל מנהג העולם בדרך כלל לא כן הוא.**

זכר צדיק לברכה (ח"א אות פ"ח)

וילקט יוסף את כל הכסף והטמין אותו לצורך ישראל, ומה שנטלו משלהם נטלו מאשר הכין להם יוסף הצדיק, ומבואר כי הבטחת ואחי"כ יצאו ברכוש גדול היתה עיי שירד יוסף למצרים, וזה שטען יהודה מה בצע וגו' כלומר אם נהרוג את יוסף לא יהא באפשרותנו להוציא אותו רכוש מצרים, ע"כ לכו ונמכרהו לישמעלים ומשם למצרים ויצאו ברכוש גדול.

(דברי יואל)

☆

וישב יעקב. ובמדרש משל לאחד שפגע כת כלבים הלך וישב לו ביניהם כך כיוון שראה אבינו יעקב עשו ואליפיו נתירא מהם וישב לו ביניהם, ואפי"ל לפימש"כ בבנ"י עה"פ האף תספה צדיק עם רשע, דמצינו שהצרפתית אמרה לאליהו באת אלי להזכיר את עוני ופי חזי"ל שאמרה עד שלא באת אלי הייתי נחשבת לצדיקת בערך הרשעים, ועתה כשבאת אצלי אחשב בערכך לרשעה, הרי שזה מחסד הבורא שיחשוב את האדם לצדיק בערך הרשעים הגם שאינו צדיק באמת, וז"ש אברהם האף תספה צדיק עם רשע, פי צדיק כזה שאינו צדיק בעצם רק ע"י ערך הרשע, חלילה לך מעשות כדבר הזה ע"כ, וזהו כוונת המדרש שיעקב אבינו בודל ענוותנותו לא החזיק טיבותיה לנפשיה שהוא צדיק וכאשר ראה את עשו ואליפיו והוצרך לזכות כדי להנצל מידם, הלך וישב לו ביניהם כדי שבהערך מעשיו נגד מעשיהם יחשב כצדיק.

(ברך משה)

☆

וישמע ראובן ויצילהו מידם ויאמר לא נכנו נפש. ונודע קושיי המפוי כי איזה הצלה היה כאן אחר שצוה להכניסו לבור מלא נחשים ועקרבים, ונראה כי ראובן סבר כי מאחר שאין לו דרך אחר להצילו שהשבטים לא יהרגוהו בפועל טוב להפילו לבוא מלא נישים ועקרבים ומשם יוכל להנצל עיי שיתפלל עליו, והגם דאין מתפללין על הנס כבר כתב בעצ"ח לחלק דלו ולעצמו אין להתפלל על מעשה נסים, שזהו נגד רצון הבורא שיהא היפך הטבע, אבל למען הציל נפשות רבות מישראל ואינו מבקש למענו מותר להתפלל שיעשה נס בשביל רבים עיש, ובכן יי"ל שאף שיוסף יחיד היה מיימ מבואר דמי שרבים צריכים לו כרבים דמי, ויוסף הצדיק היו רבים צריכים לו כמיש אנכי אכלכל אתכם, וגם כילכל אותם ברוחניות כמשחזי"ל יוסף ירד למצרים ונדר עצמו מן הערוה ונגדרו כל ישראל בזכותו, וע"כ כיון שרבים צריכים לו מותר להתפלל בעבורו, ושפיר היה איזה הצלה בזה שראובן צוה להשליכו אל הבור, ולזה קאמר קרא וישמע ראובן ויצילהו מידם.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות ה"ק עצי התמרים

נתיירא ממנו אלא על אשר נתעכב שם בשביל תשלום שכרו

אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רועה את אחיו בצאן כו', ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם. ופירש"י "את דבתם רעה" כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו, שהיו אוכלין אבר מן החי כו'. טעם המחלוקת של יוסף עם אחיו מבואר במפורשים (פרשת דרכים ועוד) **שהיו מחולקין יוסף ואחיו, אם יש להן דין ישראל או דין בן נח,** והיו אוכלין מפרכסת, או בן פקועה, ויוסף הי' סובר שיש להם עדיין דין בן נח ואסור.

ואמר רבינו (שליט"א) [הרה"ק מסאטמאר זצוקללה"ה] דבר חדש, דהנה בפ' ויצא בפסוק **"ויצג את המקלות"** פירוש רש"י (ד"ה ויחמנה וגו') דהיה נעשה נס ונתעברו הצאן מהמים ששתו, **והנה** דגים דבריתן ממים, אין טעונים שחיטה (חולין דף כז) ולכך אחי יוסף הי' סוברים **דצאן אביהם גם כן אין טעון שחיטה,** אבל יוסף הי' סובר **דטעון שחיטה מטעם מראית עין,** כל זה שמעתי מפיו הקדוש.

כתבי קודש

(להגה"ק מהר"י מפשעווארסק זללה"ה, ח"א מכתב כ"ג)

נראית לו דמות אביו, נתודע לו שהדרך הנכון הוא להיות לבוש כמנהג חסידים

ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית. סיפר כ"ק דודי רבינו הק' ז"ל בשם חותנו הרה"ק מפלאנטש ז"ל, לפרש מה שנאמר אצל יוסף הצדיק **"ויבא הביתה לעשות מלאכתו",** ופרש"י נראה לו דמות דיוקנו של אביו, דהנה יוסף הצדיק הי' מסלסל בשערו יפה תואר ויפה מראה, משא"כ יעקב אבינו ע"ה הי' בדמות **"האניאק",** שלא התהדר במלבושיו כפי רוח הזמן. וכעת כאשר ראה יוסף הצדיק, שאשת פוטיפר רצתה להכשילו, הבין מזה שמה שסלסל בשערו להתיפות, זה גרם לו שנתגרה בו הדוב, ומעכשיו התבונן, **שיותר טוב ויפה לילך בדרכי אביו וללבוש המלבושים הישנים המקובלים מדור דור,** ומאז הי' מעריץ יותר את דמותו של אביו, שלא הי' מסלסל בשערו ולא התפאר בדמותו, **וזהו הכוונה שנראה לו** (כעין נראין דברי אדמו"ן) **שהנכון הוא דמות דיוקנו של אביו, דהיינו דרכו ושיטתו בענין הלבוש.**

רביה"ק בעל ברך משה זללה"ה

קדוש יאמ"ר

ליקוטי אמרים מפרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאורה

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. יש לדקדק על כפל הלשון בארץ מגורי אביו בארץ כנען. וגרעה שהכתוב מספר רבותא, פן יאמר הן אמת שאתה רואה להתנהג בדרך שהיה אביך נוהג, אבל הרי אתה נמצא כאן בארץ כנען שאי אפשר להתנהג ככה, על זה אמר **וישב יעקב בארץ מגורי אביו,** שהתנהג בנוסף אביו דייקא גם **בארץ כנען,** שאם רואים להתנהג כן אין לזה מניעה. (דרשות)

בארץ מגורי אביו בארץ כנען. מגיורי אביו (מדרש). יעקב היה צריך עז להעמיד את הכלל ישראל, אבל רצה והשיג שהדורות עתידים להשתנות בכל זמן על ידי שינוי מדרך מבוטש, ועל כן רצה לדור דוקא אבל אותן הגרים שהיו עוד אבל אביו, ועל ידי זה יתקיימו בניו הדורות על דרך האבות. וזהו **וישב יעקב בארץ מגורי אביו,** שחזר דוקא על **גיורי אביו** שיוכל לדור אבלם, שעל ידי אותן הגרים יתקיימו הבנים בדרכי אביו. ולזה אמר **מגורי אביו** דוקא, ולא אמר 'מגורי יצחק', שזה היה מבליטו של יעקב, שהשתדל שיצחק יוכל ליקרע אביו, ויהא נקרע עליו שמו של יצחק, על ידי שילך בדרכיו ולא ישנה כלום. (טיב לבב)

אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה וגו'. אלה ישובים וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב (רש"י). כל מקום שנאמר אלה פוסל את הרשעונים, וכאן פסל תולדות עשו, כדכתב **המהרי"ט** (תשובות ג' אורח חיים ו): הגם דעשו ישראל מומר הוי דיורם את אביו, עם כל זה אין לו זרע ליהם אומו, כיון שנשא נשים נכריות, והנולד מהם קרוי בנה, וממילא אין להם חלק בארץ, אבל מנחו זוכים בארץ מכח יוסף אבותיו, כי אם ה' עדות ליעקב אלא נטמאו אף בהיותם במצרים; והנה אמרו (ויקרא רבה לב): בזכות יוסף גדר עלמו מהעריות במצרים, נגדרו כל ישראל; נמצא שאם לא היו כל אלו הגלגולים שנמכר למצרים ועמד שם בנסיון, לא היו יכולים ישראל שבאו שם לעמוד בנסיון. וזהו **אלה תולדות יעקב,** מה שנשתנו תולדות ליעקב, היה על ידי **יוסף בן שבע עשרה שנה,** שגלגולי יוסף היו הגורם שישתנו תולדות ליעקב, ואמר **אלה,** שפוסל את עשו בזה הפרט, שמספר לך שנשתנו זרע יעקב, למזרעו לא נשתנו תולדות אלו מאחר שנטמעו בין האומות. (תשב)

ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם. היה מגיד לאביו שהיו אוכלין אבר מן החי (רש"י). בהמה שנברחת מן היבשה הכשרה בבני שימנים, דגים שנברחו מן המים הכשירין בולע כלוס, עוף שנברח מן הרקק הכשרו בסימן אחד. ליכא למאי חף עופות שנברחו מן המים ולא מן הרקק, וגזרו עליהם מכמים מיוד שחיטה משום שנוזנין מגדולי קרקע, ומזמרן מתעבה ומתגשם כמותן (חולין כז:). והנה אמרו (רש"י ויצא): נשתו של יעקב נגברו מן המים; וגרעה דבזה נחלקו יוסף והשבטים, דהשבטים סברו שמאחר שנשתו של יעקב משונים משאר בהמות דנברחו מן המים, דיש כמו דגים לאין נריכים שחיטה, ולא הוי אבר מן החי, אבל יוסף סבר אף שנשתו של יעקב נולדו מן המים, אבל כיון שנוזנין מגדולי קרקע נריכים שחיטה. (דברי יואל)

ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו. וקשה הלא היו השבטים רשאים לשנוא מומו על זה, הלא אמרו (פסחים קיג:): אין אדם רשאי לשנוא את בניו הלא אם רמו עבירה בידו; והנה כמו כן קשה על מה דכתיב (בראשית כט): וירא ה' כי שנואה לאה, שלאה היתה שנואה אצל יעקב מפני רחל, והרמב"ן (בעלי הנפש שער קדושה) כתב: בשעת לא היה שונא אותה, אלא שהיה הרואה את עצמה שנואה, לפי שלא היה אוהב אותה אהבה יתירה כרחל; וכמו כן יש לומר גם לענין השבטים, דודאי לא היו שונאים את יוסף, ומה דכתיב **וישנאו אותו,** זהו כלפי האהבה שהיתה שורה ביניהם אין אל אחיו נקרע זה שנאה, אבל בשעת לא היתה שנאה ביניהם כל עיקר. (דברי יואל)

ויאמרו לו אחיו המלך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו. וקשה הלוא היה לאפשר ליוסף להיות מלך, הלא עוד לא הגיע הזמן למלכות ישראל. **ק"ו היאמת משה** תירץ: שזה דוקא אם הוא מלך על ישראל, אבל יוסף היה מלך על מצרים, וישראל היו אם רק בגלות, וממילא היה מלך גם עליהם; והנה בכל החלום אין מוזכר כלל שום רמז שהוא יהיה מלך על מצרים, על כן משנו השבטים שרוצה להיות מלך על ישראל, שזהו דבר שלי לאפשר קודם הזמן. וזה שאמרו **המלך תמלוך עלינו, אם משול תמשול עבנו**, שזה דבר לי לאפשר, שהם לא הבינו בהחלום שהוא יהיה מלך על מצרים שזה מותר, וה' רצה להעלים זאת מהם כדי שישנאו אותו, ועל ידי זה יבואו למצרים. (משנו)

ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך. סבור היה יעקב שתחיית המתים מגעת בימיו, שנאמר: הבוא נבוא אני ואמך, והלא למך כבר מתה (מדרש). פלוגתת יוסף והשבטים היתה, שיוסף רמז להם שכמו שבמצרים מלך יוסף תחלה ואחר כך מזרח המלוכה ליהודה, כן יהיה לעתיד, דמתחלה יבוא משיח בן יוסף ואחר כך משיח בן דוד, אבל השבטים משנו שרוצה ליקח המלכות לו ולזרעו, ומולך על מלכות בית דוד, ולכן דנוהו למיתה (שלה"ק ושפ"י). והנה **הפלתי** (בית הסתר יב) כתב: הא ליתא סדר דמתחלה יבוא משיח בן יוסף ואחר כך בן דוד, זהו דוקא אם הגאולה יהיה בעתה, אבל אם יהיה מאחרנא, אין מוכרח שיבוא משיח בן יוסף קודם; וזה שאמרה יעקב **הבוא נבוא אני ואמך**, הלא למך כבר מתה ואין לפחד שתבוא, הלא על כרחך שתחיית המתים תגיע בימיו, ויהיה מיד בישת משיח בבחינת אחרנא, **אם כן מה החלום הזה אשר חלמת**, שבא לרמז על לעתיד שיוקדם בישת משיח בן יוסף למשיח בן דוד, הלא אין בחלומך ממש. (דברי יואל)

ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר. יש להבין למה לא שמר את הדבר גם קודם קנאת אחיו, מיד אחר שסיפר לו החלום. ונראה לתמרו (תנחומא תצא י): מסורת הוא בידינו שאין עשו נופל אלא ביד בני בניה של רחל, לפי שאם בחיי השבטים לדון עם עשו לומר לו למה רדפת את אחיך, הוא יאמר להם למה רדפתם את יוסף אחיכם, ואינכם מעולים ממני, וכיון שבא אלינו יוסף, יאמר לו למה רדפת את אחיך ואינו יכול להשיבו, אם תאמר שעשה לך רעה, לך אחי שלמו לי רעה ואני שלמתי להם טובה, מיד הוא שותק; ועל כן רק כשראה יעקב שעל ידי **ויקנאו בו אחיו** יוכלת מזה שיעשו עמו רעה, והוא יפלס להם אחר כך טובה, ובזה יגמור את עשו, על כן דוקא אז **שמר את הדבר.** (משנו)

וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם. נקוד על את, שלא הלכו אלא לרעות את עצמן (רש"י). לכאורה הוא תמוה לומר כן על השבטים. אמנם אמרו (בראשית רבה פד): וישבו לאכול לחם, אמר רבי אחוה: עבירתן של שבטים זכורה היא לעולם, תקוה היא לעולם, וישבו לאכול לחם, מאכיל לחם לכל בעלי עולם; והכוונה שעל ידי שמכרו את יוסף, נסתבב שהיה מאכיל לחם לכל בעלי עולם, כדכתיב (בראשית מב): ויוסף הוא השליט הוא המשביר. וזהו **וילכו אחיו לרעות את' צאן', שלא הלכו אלא לרעות את עצמן**, שעל ידי שמכרו את יוסף היה מאכיל לחם לכל בעלי עולם, וגם הם ניזונו על ידו, אם כן היה סיבת הליכה זו גם לרעות את עצמן. (דברי יואל)

ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם. יעקב דמיל דילמא ייתון מיומי וימחינון על עיסק די ממו ית תמור וית שכם וית יתבי קרתא, אימא כדון ואשלחינך לותהון (תרגום יונתן), וקשה הרי היו אם עשרה שבטים, ואם היה ירא יעקב בשבילם שלא יכו אותם יושבי הארץ, מה יוסיף את כח לשלוח גם את יוסף. ונראה לתמרו (רש"י בראשית ג): כשגדל יוסף בטח יעקב בה' ורצה לשוב, שיוסף היה שטנו של עשו, שנאמר (עובדיה ו): והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, אש בלא להבה אינו שולט למרחוק; והנה תמרו (ילקוט רחובני): בשעה שהרגו השבטים את מנשי שכם, בא השטן ומצא אותם לפני ה' על שהרגו את שכם, והשיב לו אתה אין לך רשות רק על מיעט נימוסים, וכיון שמנשי שכם מלו מרדו בך, ואין לך עוד רשות עליהם; ובזה יבואר דהנה השטן הוא השר של כל האומות, וממנו היה יעקב מתירא שמא יעשה להם רעה בהיותם בשכם, לזה שלח אליהם את יוסף שהוא שטנו של עשו, ועל ידי זה בטח בה' שלא יוכל השטן שרו של עשו לשלוט עליהם. (דברי יואל)

בס"ד

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | **Tel.** 845.774.4040

בעזהשי"ת יפי האורה חנוכה תשפ"ה לפ"ק

הנעשית הללו אנו מדליקין

בנהירו עילאה ובהתרגשות דקדושה
מודיעים אנו בזה לקהל אנשי שלומינו שיחיו

סדר
הדלקת נרות חנוכה

בלילי חנוכה הבעל"ט, ע"י
כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בקוב עם הדרת מלך
בהיכל ביהמ"ד הגדול
עם סניפי'

בשעה 8:45

ד' מקץ	ב' ויגש	ג ויגש
ליל א' דחנוכה	ליל ו' דחנוכה	ליל ז' דחנוכה

ד' ויגש
ליל זאת חנוכה

ליל שישי - מוצאי שב"ק מקץ
בקרב קהל עדתינו בביהמ"ד הגדול בוויליאמסבורג

יום א' ויגש: באופן פרטי בביתו נאוה קודש

או אגמור בשיר מזמור
זמירות לכבוד היום
וניגוני התעוררות
ע"י כל הקהל הקודש

בעלן השיר יוצאים בשיר
מקהלת פרחי תשב"ר
תלמידי מוסדותינו
ינעימו בקולם במיטב נגן

בסגולת נר חנוכה מחכמינו באוד תורתך
פלפול ואגדה
ודברות קודש מב"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
ואח"כ להחיים וברכת הקודש

הנהלת הקהלה

א,בם

סיפורי צדיקים, גביאור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

וישב יעקב

פע"א בליל שב"ק פר' וישב הלך הרה"ק ר' זאב מזבאריז זי"ע (בנו של המגיד הק' מזלאטשוב זי"ע) לאחר התפילה מבית הכנסת לביתו, ובדרך היה מונח ערל אחד שיכור, וכאשר עבר אצלו עם עוד איזה אנשים, צעק הערל להם: יהודים תדעו שאתם יהי' לכם הגיהנום ולנו יהי' הגן עדן, וכאשר שמע הרה"ק זאת היטב חרה לו הדבר מאין יש לו להערל השגה ועזות לומר כדברים האלה, עד שהיה לו עגמת נפש גדול שלא היה יכול לעשות קידוש, ואחר כך שמח מאוד ואמר שנתגלה לו מן השמים זאת, שכאשר יצחק אבינו ע"ה עשה החלוקה בין יעקב אבינו ע"ה ועשו, ליעקב נתן העולם הבא ולעשו נתן העולם הזה, שאלו בשמים, איך יהי' לעשו עוה"ז הלא כאשר ידע שלא יהי' לו עוה"ב יהי' לו עגמת נפש מזה ולא יהי' נחשב העוה"ז בעיניו לכלום, גם, אם ידע יעקב שיהי' לו העוה"ב אם כן לא יהי' נחשב לו יסורי עוה"ז לכלום ויקבל אותם באהבה, ויהי' לו לתענוג, א"כ יהי' לו העוה"ז ג"כ, והשיבו בשמים כך, שיעקב אבינו יהיה הולך תמיד במחשבתו שאף עוה"ב לא יהי' לו, ועשו יהי' הולך תמיד במחשבתו שיהי' לו ג"כ עוה"ב, וסיים הרה"ק שבזה יובן דברי רשיז"ל בפרשתן "ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף", היינו שיעקב רצה לקבל עליו באהבה כל יסורי העוה"ז מחמת תענוג העוה"ב, קפץ עליו רוגזו של יוסף, היינו שהרי יעקב עשה סימן אם ימות אחד בניו בחייו לא יהי' לו עוה"ב, לכן קפץ עליו רוגזו של יוסף כדי שיהי' בדעתו שח"ו גם עוה"ב לא יהי' לו. **(צרור החיים)**

איה הקדשה היא בעינים על הדרך

זכור אזכרנו לטובה מה שסיפר לי החסיד הקדוש הרב המפורסם בקדושה כבוד מהר"ם זצלה"ה סופר סת"ם מפשעווארסק במעשה שאירע לו בהיותו בדרך נחהו ה' ובבואו למלון התאספו אליו רבים מאותן אשר קרבת אלהים יחפצון, ואירע שנסע דרך העיר הזאת אחד מנגידי ק"ק בראד, ובא אליו בתוך המקהלות ואמר לו, שאלה אחת אני שואל מאתכם, אם תשיבנו על נכון מה טוב, ובאם לאו הרי אתם כולכם מכת הרמאים, והוסיף לדבר עתק אין מן הצורך להאריך, ותוכן השאלה הוא, אמר לו בזה הלשון, היות ששבת בקהילתינו הרב המפורסם מהר"מ (ר' אברהם משה) הראשון שהי' בפשעווארסק זצוק"ל, והתאספו אליו אנשים המתחסדים והרעישו עולם ומלואו כדרכם, ובזמן סעודה שלישית אזי אמרתי אלכה נא אל כת המשתגעים עם רבם המובהק להם ואראה בפחזותם מה מנהגם, והנה בבואי אל המקום הנועד אשר שם היה הקיבוץ אזי אמר הרב המובהק הנ"ל הנה נואף בא אל הבית, ואני ידעתי בעצמי שלא היתי נואף מעולם, והאריך לדבר דברי חוצפה. והנה אמר לי הרב הקדוש הנ"ל המספר לי המאורע שהתפלל אז אל השי"ת שיראהו נפלאות לתרץ לו תירוץ גמור לפי דרכו, והיתה מונחת גמרא על השולחן, וביקש מהשי"ת שיראהו התירוץ הנכון בתוך דברי חז"ל, ופתח הגמרא, והנה המאמר חז"ל הנ"ל (יומא ע"ד:) מאי דכתיב טוב מראה עינים מהלך נפש כתובה לפניו, טוב מראה עינים באשה יותר מגופו של מעשה וכו', אז שמח לב הצדיק בקרבו והראה לנגיד הנ"ל ואמר לו, הנך רואה, דברי חז"ל נזדמנו לי בעת הצורך לתרץ לך, כי בהיותך הולך מבלי דעת וחוצפך יסגא להיותך בוזה במלאכי ה', והיית הולך בתוך השוק בעיר הגדולה הנ"ל והיית משוטט בעיניך במקהלות הנשים היושבים אנה ואנה ביום המנוחה, והיית נהנה במראה עיניך, ובאת מתוך הראיה הלזו לבית מקום הצדיק, וראה ברוח קדשו קליפת הניאוף אצלך כי טוב מראה עינים וכו', ואמר לי שסיפר לו סמוכות לדברינו בתוה"ק בפרשתן דכתיב (ל"ח כ"א) "וישאל את אנשי מקומה", היינו אנשי המקום ית"ש, הם הצדיקים, "איה הקדשה", ר"ל היכן היא הזנות שאתה אומר והלא אני ידעתי בעצמי שלא זניתי מעולם, אך התירוץ הוא, "היא בעינים על הדרך", ר"ל איכות הזנות הוא ע"י עיניך כשהיית הולך בדר, ונהנית במראה עיניך, והאריך הצדיק הרבה בזה. **(דרך פיקודיך)**

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו וישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו. ובבעל הטורים 'זקנים' ר"ת ז'רעים מ'ועד נ'שים י'שועות ק'דשים, שהם חמשה סדרים מהמשניות שהיה לומד עם יעקב. ולכאורה מדוע לא למד עמו גם סדר טהרות. **ונראה בדרך צחות,** לפי המבואר במפרשים במשנה (אבות ה, כא) **בן חמש שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה, בן חמש עשרה לגמרא.** בן חמש שנים למקרא, היינו מן חמש שנים עד עשר, ילמוד בכל שנה חומש אחד מן תורה שבכתב, ויה"א רגיל בו מאוד. ומן עשר עד ט"ו ילמוד בכל שנה סדר משניות אחד, אבל סדר טהרות ילמוד ביחד בזמן לימוד הגמרא ע"י"ש. ולזה כשיצאו יוסף ויעקב מבית לבן, היה אז יוסף באותן שנים מן חמש עד עשר, ובדרך מסתמא לא היה עומד עמו, כי טרדות הדרך ממעט הלימוד. אם כן היה נמשך זמן לימוד המקרא עוד ב' שנים, כי נתעכב בדרך שתי שנים כדאיתא ברש"י פרשה זו (ל; לד). ולפי זה התחיל ללמוד משנה בן י"ב שנים, עד שבע עשרה שנים שנמכר יוסף. אם כן לא היה לומד רק חמשה סדרים. וזה שמתרגם אונקלוס **ארי בר חכים הוא ליה,** כי בפסוק (ישעיה לג) **והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמה ודעת,** שהם ששה סדרי משנה, רומז **'חכמת' על קדשים** כנודע (שבת לא.), היינו שלא למד רק חמשה סדרים, עד חכמה. וזה שדרשו חז"ל (תנחומא יא) להורות לפניו גשנה, לתקן מקום תלמוד, היינו בבואו אל יוסף אז התחיל ללמוד עמו תלמוד, שלא למד עדיין עמו. **אמרי נועם**

הלא אחיך רועים בשכם. במדרש הה"ד לדור ודור נגיד גדלך ולנצח נצחים קדושתך נקדיש ושבחך אלוקינו מפינו לא ימוש לעולם ועד. ונל"פ דהנה אי' בגמ' (חגיגה י"ג:) כתוב שש כנפים לאחד וכתוב וארבע כנפים לאחת ומשני כאן בזמן שביהמ"ק קיים כאן בזמן שאין ביהמ"ק קיים נתמעט כביכול כנפי החיות, והנה אי' בכתבי האר"י דהפסוק ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד יש בו ו' תיבות כנגד שש הכנפים, נמצא בזמן הזה שחסר ב' כנפים כנ"ל חסר ג"כ ב' תיבות מאלו ששה תיבות, ואמר מורי הרה"ק ר' אלימלך זללה"ה ששני התיבות החסרים הם "כבוד מלכותו", ולזה אנחנו מבקשים ומתפללים להש"ת בתפילת המוספין של יו"ט גלה "כבוד מלכותך" עלינו עכדה"ק, ואני אומר שהשני תיבות אשר הם חסרים הם "לעולם ועד" דהנה אי' בגמ' עתידין צדיקים שיקראו קדוש, כי עתה נקרא הקב"ה קדוש, ופריך הש"ס האיך יהי' נקרא אז הקב"ה, ומשני שאז יהי' נקרא הקב"ה קדוש לעולם ועד, ומוכח מזה דעכשיו חסר תיבות "לעולם ועד" וזה הב' כנפים שנחסר, וזה שרמז המדרש עה"פ הלא אחיך רועים בשכם, רמז על עת שיהיו ישראל בגלות וחסר תיבות "לעולם ועד" ונשאר רק בשכ"ם ר"ת ב'רוך ש'ם כ'בוד מ'לכותו, ועל זה קאמר המדרש הה"ד לדור ודור נגיד גדלך, אולם לנצח נצחים קדושת"ך נקדי"ש דההינו שעתידין שיקראו הצדיקים קדוש כשמו של הקב"ה, ולכאורה איך יהא נקרא הקב"ה אז, ע"ז קאמר ושבחך אלוקינו מפינו לא ימוש לעול"ם וע"ד ר"ל שאז יהי' נקרא הקב"ה קדוש לעולם ועד.

(אוהב ישראל)

☆

ויתנכלו אותו להמיתו. ופרשי"ז"ל אתו עמו כלומר אליו, וצ"ב, ונראה דהנה אי' במדרש שהשבטים ביקשו להרוג את יוסף מפני שראו ירבעם יוצא ממנו ומחטיא את הרבים וזהו הפי' "אתו עמו" שאמרו דכשיהרג הוא אז את"ו עמ"ו יהרג גם ירבעם, וזה הי' התירוץ שלהם, אבל כלומר אלי"ו הי' עיקר כוונתם, והנה גבי ישמעאל כתיב באשר הוא שם דהמלאכים קטרגו ואמרו זה שעתיד להמית את בניך בצמא וכו' אמר הקב"ה עכשיו הוא צדיק ואין דנין על העתיד רק באשר הוא שם, וז"ש נסעו מזה ואי' במדרש נסעו ממידותיו של מקום פי' שהם רצו להרגו על שם סופו שירבעם יצא ממנו משא"כ מדותיו של הקב"ה באשר הוא שם.

(דברי מהרי"א)

☆

והבור ריק אין בו מים. ודרשו חז"ל מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, והקשו המפו' מנלן לרבות נחשים ועקרבים דילמא מרבה אני עצים ואבנים, ונל"פ עפי"מ שאחז"ל (ירושלמי פ"ה ה"א) אם נשך ערוד לאדם אז אם האדם בא תחלה למים ינצל האדם והערוד ימות, ואם הערוד יבא מתחילה למים ימות האדם, ולפי"ז יובן דכיון שבא הכתוב להודיע שהבור הי' ריק ממים על כרחו בא הכתוב להודיענו גם כן שהדבר סכנה אשר נצרך לו מים להנצל ממנו היה בו והיינו נחשים ועקרבים, כי האחים חששו אם יהי' מים בבור אז יקדים יוסף למים וינצל מהנחשים לכן התחכמו להשליכו בבור ריק ממים ויש בו נחשים ועקרבים.

(דברי חנוך)

דורש טוב

וימאן להתנחם. ובמדרש פי' שאמר יעקב אע"ה עד עכשיו סבור הייתי שאני צדיק עכשיו אני רואה שאני רשע, וצריך ביאור. והנה המהרש"א הקשה מה ראה יעקב לשלוח את יוסף אל אחיו שידע כי שנאוהו. **עוד יש לדקדק** בלשון הכתוב שאמר יעקב ליוסף לך נא ראה כו' **'והשיבני דבר'** שלכאורה שפת יתר הוא.

ויש ליישב דהנה דאיתא בגמרא פסחים (דף ח') **'שלוחי מצוה אינן ניזוקים לא בהליכתן ולא בחזירתן'**, אמנם **'היכא דשכיחא היזקא שאני'**, וכתב הרי"ף דהא דאמרינן דבשכיחא היזקא שאני, היינו דוקא לענין שעת חזרתו, כיון שכבר נעשה המצוה, אבל בהליכתן אין לחוש אף דשכיחא היזקא.

ולפי"ז אתי שפיר דמהאי טעמא דייק יעקב אבינו ע"ה וציוה ליוסף **'והשיבני דבר'** כדי שיהי' מחוייב בדבר מצות כבוד אביו ויהיה משלוחי מצוה אף בחזירתו, **אך לפי"ז קשה** דאם כן איך עלה על דעת יעקב אע"ה שנהרג הא הי' שליח מצוה ושלוחי מצוה אין ניזוקין,

אך י"ל דבענותנותו חשב יעקב דהקולר תלוי בצאוריו, דהנה הרמב"ם פסק **'דאם האב רשע אין הבן חייב בכיבוד אב'**, וז"ש המדרש עד עכשיו סבור הייתי שאני צדיק – ועל דעת כן שלחתי את יוסף אל אחיו – כיון שמחוייב לכבדני – וממילא לא ינזק דשלוחי מצוה אינן ניזוקין - אבל עכשיו שנהרג יוסף מוכח דאני רשע ואין כאן שליח מצוה כלל ולכן היה יכולין להזיקו ח"ו. **אבל באמת אכן לא טעה יעקב אבינו מהאמת, כי באמת היה צדיק, והיה יוסף שליח מצוה, והגין עליו מצות כיבוד אב, ולא הרגוהו אחיו, אלא למחיה נשלח לפניהם למצרים.**

'חסדי יהונתן', **להרבי רבי יהונתן זללה"ה**

וַיִּקָּחֻהוּ וַיַּשְׁלִכוּ אֹתוֹ הַבֹּרָה וְהַבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מָיִם: (פרק לז פסוק כד)

אַל תִּשְׁפְּכוּ דָם... וְסִפֵּר הַכָּתוּב כִּי הָיָה רֵיק וְאֵין בּוֹ מַיִם, שֶׁאִם הָיָה בּוֹ מַיִם לֹא יַטְבִּיעוּ אוֹתוֹ שֶׁכְּבָר נִמְנְעוּ מִשְׁפּוֹךְ דָּמוֹ". וְכָתַב רַשִׁ"י מִמִּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר וְהַבּוֹר רֵק, אֵינֶנִּי יוֹדֵעַ שֶׁאֵין בּוֹ מָיִם, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר אֵין בּוֹ מָיִם, מַיִם אֵין בּוֹ אֲבָל נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים יֵשׁ בּוֹ. מִדִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל. וְאִם כֵּן, הָיוּ נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים בְּחוֹרֵי הַבּוֹר, אוֹ שֶׁהָיָה עֲמֹק וְלֹא יָדְעוּ בָּהֶם", שֶׁאִלּוּ הָיוּ רוֹאִים אוֹתָם וְלֹא יָזִיקוּ לְיוֹסֵף, הָיָה הַדָּבָר בָּרוּר לָהֶם שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ נֵס גָּדוֹל וְשֶׁהוּא צַדִּיק גָּמוּר, וְיֵדְעוּ כִּי זְכוּתוֹ תַּצִּילֵנוּ מִכָּל רַע, וְאֵיךְ יִגְעוּ בְּמִשְׁיַח הַשֵּׁם אֲשֶׁר הוּא חָפִין בּוֹ וּמַצִּילוֹ: וְעַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט יֹאמַר וְהַבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מָיִם כְּלָל, שֶׁגַּם אִם הָיוּ בּוֹ מַיִם מְעַט יִקָּרֵא רֵיק, וְכֵן כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה (מלכים ב כ א) כְּלָל, בְּשׁוּם פָּנִים. וְהַכֹּל בְּאוּר וְחִזּוּק:

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל אֶחָיו מַה בֶּצַע כִּי נַהֲרֹג אֶת אָחִינוּ וְכִסִּינוּ אֶת דָּמוֹ: (פרק לז פסוק כו)

וְכִסִּינוּ אֶת דָּמוֹ. וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וְכֵן אָמַר אַנְקְלוֹס וּנְכַסֵּי עַל דְּמֵיהּ. וְהַנָּכוֹן שֶׁהוּא כְּפְשׁוּטוֹ כִּי מִנְהַג רוֹצְחֵי מִסְתָּרִים לַהֲרֹג הַנִּרְצָח וּלְקָבְרוֹ וּלְכַסּוֹת דָּמוֹ בֶּעָפָר כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ב, יב) וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחוֹל. וּלְכָךְ אָמַר לָהֶם הִנֵּה אֲנַחְנוּ הוֹרְגִים אֶת אָחִינוּ וּמְכַסִּים אֶת דָּמוֹ בֶּעָפָר, כִּי כֵן יֶחְשַׁב לָנוּ. וְהִנֵּה רְאוּבֵן לִמֵּד לָהֶם שֶׁלֹּא יִשְׁפְּכוּ דָם בְּיָדָם, אֲבָל יַשְׁלִיכוּהוּ בַּבּוֹר וְיָמוּת שָׁם, שֶׁאֵין עֹנֶשׁ הַגּוֹרֵם כְּעֹנֶשׁ הַשּׁוֹפֵךְ דָּם. וּבָא יְהוּדָה עַתָּה וְאָמַר גַּם זֶה יֶחְשַׁב לָנוּ לְרִיצְחָה כְּאִלּוּ אֲנַחְנוּ הֲרַגְנוּהוּ, וְכֵן הַדָּבָר בֶּאֱמֶת", וּכְעִנְיָן שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (יב ט) וְאוֹתוֹ הָרְגוּ בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן, וְדֵינָא רַבָּא וְדִינָא זוּטָא אִבָּא בֵּינַיְהוּ, וּשְׁנֵיהֶם אָמְרוּ אֱמֶת:

מעשה חש"ב

א) פירוש שהוכרח להיות שלא היו מים בבור, שהרי כל מה שהשליכוהו לבור ולא הרגו אותו, היה בכדי שלא להרגו 'בידים' ממש. ואילו היה בו מים, הרי היה מיד טובע בהם, ונמצא שהשלכתו לבור היתה נחשבת להם כהריגה 'בידים' ממש.

ב) כוונת רבינו לומר שע"כ לא ידעו השבטים בעת 'שהשליכו' את יוסף אל הבור, שיש שם נחשים ועקרבים, דאילו היה יודעים שיש נחשים ועקרבים בתוך הבור, נמצא שגם השלכתו לבור הייתה נחשבת להריגה בידים ממש. כי השלכתו לבור שיש בו נחשים ועקרבים, נחשבת כמו השלכתו בבור שיש בו מים.

ג) יש לפרש בכוונת רבינו באמרו 'שאילו היו רואים אותם ולא יזיקו ליוסף וכו', היינו שגם בשעה 'שהוציאו' את יוסף מהבור לא ידעו השבטים שיש שם נחשים ועקרבים בתוך הבור, דאם ידעו שהיה שם נחשים ועקרבים, ומ"מ ניצל יוסף מהם, היה ברור להם שנעשה לו נס גדול והוא צדיק גמור, ולא היה מוכרים אותו לישמעאלים.

תמצית הדברים: שהשבטים לא ידעו שהיה שם נחשים ועקרבים, לא בשעה שהכניסו אותו לבור, דא"כ היה נחשב שהרגו אותו בידים. וכן כשהוציאו אותו מן הבור לא ידעו, דא"כ לא היו מוכרים אותו לישמעאלים.

ד) רבינו מיישב הקושיא של כפל הלשון, 'והבור ריק אין בו מים', שהרי ממה שנאמר 'והבור ריק' יודעים כבר שלא היה שם מים, וא"כ למה הוצרך לומר 'אין בו מים'. משום שאילו היה כתוב רק 'והבור ריק', היה יכול להיות שהיה שם 'מעט' מים, דגם זה נקרא ריק. ולכן נאמר 'אין בו מים', שלא היה בה מים 'כלל'. כמו"כ הכוונה בדברי יאשיהו למלך חזקיהו 'כי מת אתה ולא תחיה', שגם שם יש כפל הלשון שאם מת אתה, פשוט שלא יחיה. ע"ז מיישב רבינו כי אילו היה נאמר רק 'כי מת אתה', היה יכול להשאר 'קצת' בחיים. שגם זה נקרא מת, כיון שרובא דרובא של החיות נסתלקה ממנו. ולכן הוסיף הנביא 'ולא תחיה', שהכוונה שימות 'מיד', ולא יהיה לו שום חיות.

ומכאן יסוד לדברי הט"ז (סימן תקפב סק"ג) שהביא מהלבוש שאין לומר 'מלוך על כל העולם 'כולו' בכבודך', דהוה כפל לשון. אבל הט"ז כתב דכיון דיש מקומות שאמרינן רובו ככולו, ואם היה כתוב רק מלוך על 'כל' העולם, היה הכוונה על רובו ככולו, לכן כפל וכתב 'כולו', שהכוונה על כולו 'ממש', עיי"ש.

ולפי האמור יסוד דברי הט"ז מבואר בדברי רבינו כאן, שכפל הלשון בא לומר שאין הכונה על רובו ככולו. אלא על כולו ממש.

ה) רבינו מבאר מה הוסיף יהודה על טענת ראובן, הרי גם ראובן טען שלא יהרגו אותו 'בידים', רק בתורת גרמא, שישליכו אותו אל הבור והוא ימות מאליו. ע"ז מבאר רבינו שטענת יהודה הייתה שגם הריגה על ידי גרמא, יחשב כרציחה בידים. ולכן הציע למכור לישמעאלים.

וַיָּקֻמוּ כָּל בָּנָיו וְכָל בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיְמָאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי אֵרֵד אֶל בְּנִי אָבֵל שְׁאֹלָה וַיִּבְךְּ אֹתוֹ אָבִיו: (פרק לז פסוק לה)

וְכָל בְּנֹתָיו. בִּתּוֹ וּבַת בְּנוֹ. וְיִתָּכֵן שֶׁיִּכָּנֵס בִּכְלַל חֶזֶה גַּם כַּלּוֹתָיו עִמָּהֶן כִּי בִּכְלַל הַבָּנוֹת יִקָּרְאוּ גַּם הַכַּלּוֹת בֵּן. אוֹ כְּמַאֲמַר חֲכָמִים (כ״ר פר׳ יט) **אֵין אָדָם נִמְנָע מִלִּקְרֹא לְכַלּוֹתָיו בְּנוֹתָיו.**

וַיִּרְאֶהָ יְהוּדָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה כִּי כִסְּתָה פָּנֶיהָ: (פרק לח פסוק טו)

וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה – לְפִי שֶׁיּוֹשֶׁבֶת בְּפַרְשַׁת דְּרָכִים. ׳כִּי כִסְּתָה פָּנֶיהָ׳ – וְלֹא יָכוֹל לִרְאוֹתָהּ׳. וּמִדְרַשׁ״, כִּי כִסְּתָה פָּנֶיהָ כְּשֶׁחִיְּתָה בְּבִיתוֹ חָיְתָה צְנוּעָה לְפִיכָךְ לֹא חָשְׁדָה לְשׁוֹן רַשׁ״י״...

וְהַנְּכוֹן בְּעֵינַי עוֹד לְפִי הַפְּשָׁט ׳ שֶׁיֹּאמַר שֶׁחָשְׁבָה לְזוֹנָה בָּעֲבוּר שֶׁתְּכַסֶּה הַפָּנִים, כִּי אַחֲרֵי כֵּן אָמַר כִּי לֹא יָדַע כִּי כַלָּתוֹ הִיא. וְהַטַּעַם, כִּי דֶּרֶךְ הַזּוֹנָה לְשָׁבֶת בְּפִתְחֵי עֵינַיִם מְעֻלָּפֶת הַצָּעִיף מְכֻסָּה קְצָת הַשָּׂעָר וּקְצָת הַפָּנִים וּמְשֻׁוָּרֶת בָּעֵינַיִם וּשְׂפָתַיִם, וּמַגֵּלָּה הַגָּרוֹן וְהַצַּוָּאר, כִּי בָּעֲבוּר שֶׁתָּעִיז פָּנֶיהָ וְתֹאמַר לוֹ וַתֶּחֱזַק בּוֹ וְנַשְּׁקָה לוֹ תְּכַסֶּה קְצָת הַפָּנִים...

מעשה חש״ב

ואפשר לבאר היכן מרומז בקרא שטענת יהודה היתה שגם כשישליכו אותו אל הבור יהא נחשב כרציחה בידים, דהנה טענת יהודה היתה ׳מה בצע׳, ואפשר לפרשו בב׳ אופנים: א. ש׳בצע׳ היינו כסף, דהיינו איזה הנאת ׳ממון׳ יהיה לנו מזה שנשליכו אל הבור, ולכן אמר לכו ונמכרנו לישמעאלים, ויהיה לנו ריווח ממון. ב. איזה ׳תועלת׳ יהיה לנו מזה שלא נהרגנו בידים ונשליכו אל הבור, הרי גם גרמא יחשב כרציחה בידים. ולכן אמר ׳לכו ונמכרנו לישמעאלים׳.

והנה לפי פירוש הראשון, איזה הנאת ממון יהיה לנו מזה שנשליכו לבור, היה סגי שיאמר ׳מה בצע׳ לבד, ולא הצריך להוסיף ׳כי נהרוג את אחינו וכיסינו את דמו׳, שהרי דברי יהודה קאי על דברי ראובן שלא יהרגו אותו בידים. וכיון שהוסף הכתוב ׳כי נהרוג את אחינו׳ ע״כ שכוונת ׳מה בצע׳, כפירוש השני, שבא לומר שאפילו אם לא נהרגו בידים, אלא נשליכו אל הבור, יהא נחשב נחשב להריגה בידים.

ט) רבינו מפרש כוונת הכתוב ׳וכל בנותיו׳ בג׳ אופנים: אופן א׳. הכוונה על דינה בתו וסרח בת אשר. דהיינו שבני בנים הרי הם כבנים. אופן ב. קאי על בנותיו וכלותיו שנכללים בכלל הבנות. אופן ג. קאי רק על כלותיו.

ואפשר לומר שלכן הוסיף רבינו שני האופנים חוץ מאופן הראשון שקאי על דינה וסרח בת אשר, דהנה רבינו (פרשת פנחס פרק כו פסוק מו) הביא דברי התרגום ׳ושום בת איתת אשר שרח׳, פירוש דסרח לא היתה בת אשר, אלא בת אשתו. ולפי״ד התרגום אין לפרש אופן א׳, דהרי סרח לא היתה נכדתו של יעקב אבינו. לכן מפרש בעוד אופנים.

י) אפשר לומר דשני האופנים האחרונים שכתב רבינו ׳וכל בנותיו׳ שקאי על בנתיו וכלתיו, או רק על כלתיו, אזיל בזה לשיטתו. דהנה נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה אם נולדו להשבטים תאומות, שיטת רבי יהודה שאחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום. ושיטת רבי נחמיה כנעניות היו, אלא מאי וכל בנותיו כלותיו, שאין אדם נמנע מלקרא ׳לחתנו בנו ולכלתו בתו׳. והנה רש״י סבר דלפי רבי יהודה שתאומיות נולדו, א״כ אמרו ׳בנותיו׳ הכוונה כפשוטו שהיו בנותיו ממש. ולדעת רבי נחמיה שכנעניות היו, וחולק שלא נולדות תאומות, א״כ אומרו ׳בנותיו׳ היינו כלותיו.

אמנם רבינו הביא לקמן (פרק לח פסוק ב) שתי דרכים בדעת רבי נחמיה האם חולק על רבי יהודה שנולדו תאומות. דרך א׳ שרבי נחמיה מודה שנולדו תאומות עם כל שבט ושבט, אלא שרבי נחמיה חולק על רבי יהודה וסובר שלא נשאום, שהרי אחות מן האם אסורה לבני נח. דרך הב׳ דשיטת רבי נחמיה שלא נולדו להם אחיות תאומות כלל.

ולפי״ז א״ש ב׳ האופנים האחרונים. דלפי דרך הא׳ שנולדו להם תאומות ולא נשאום רק נשאו כנעניות, א״כ ׳וכל בנותיו׳ קאי על תרוויהו, על בנותיו ועל כלותיו, וזה נרמז באמרו ׳וכל׳ בנותיו, ׳וכל׳ בא לרבות את כלותיו. ולפי הדרך הב׳ שלא נולדו תאומות, א״כ אמרו ׳בנותיו׳ היינו כלותיו.

ח) לפי פירוש רש״י ׳ויחשב לזונה כי כסתה פניה׳ הם שני דברים נפרדים: ׳ויחשבה לזונה׳ – משום שישבה בפרשת דרכים. ׳כי כסתה פניה׳ – שלכן לא הכירה משום שכסתה פניה.

לכן הביא רש״י הדרשת חז״ל, שלפי הפשט של רש״י קשה דפשוטו של מקרא משמע ׳כי כסתה פניה׳ הרי היא נתינת טעם עמש״כ מקודם ׳ויחשבה לזונה׳, ולפי רש״י הם שני דברים נפרדים, לכן הביא דרשת חז״ל, וה״פ ׳ויחשבה לזונה׳ שלכן חשבה יהודה שהיא אינה תמר ורק היא אשה זונה, משום ׳כי כסתה פניה׳, שכשהיתה בבית חמיה היתה צנועה, ולכן לא מסתבר לומר שהיה תהיה זונה. ולפי״ז א״ש שסיפא דקרא הרי היא נתינת טעם אריאשא דקרא. ולפי הדרשת חז״ל לא ראה פניה מעולם ולא הכירה כלל. ולכן אפשר לומר שעכשיו היתה מגולה פניה, מ״מ לא ידע שזה תמר, מכיון שלא הכירה, שהרי לא ראתה אותה מעולם.

אפשר לומר שכתב רבינו לפרש באופן אחר, דהרי לפי דרשת חז״ל, היה צריך לכתוב ויחשבה לזונה – ולא לתמר. משום דכי כסתה פניה אינו נתינת טעם למה ׳ויחשבה לזונה׳, רק כי כסתה פניה היא נתינת טעם למה חשב שזה לא תמר מפני שהיא היתה צנועה. לכן מפרש רבינו באופן אחר. ולפי״ז הפשט ׳ויחשבה לזונה׳, הטעם כי כסתה פניה׳ כדרך הזונה לשבת מעלפת בצעיף. ולפי״ז א״ש ב׳ הדיוקים א. כי כסתה פניה הרי היא נתינת טעם עמש״כ מקודם ׳ויחשבה לזונה׳, ב. וכן שלא מדברים כלל מתמר, ולכן לא חסר כלום בכתוב.

יְבָרֵךְ
אֶת בֵּית
אַהֲרֹן

ווּעד קרן הבנין

בית חינוך לבנות

שע"י מוסדות יטב לב ד'סאטמאר בני ברק

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

והוא יהיה לעטרת צב"י

באותות הוקרה וחיבה, נשגר ברכה מרובה, אל מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, ידיד נאמן ותומך נלהב לטובת מוסדותינו המעטירה, טוב ומטיב לכל מבקש ברוח נדיבה ובנהורא נפישא, ובמיוחד הוזיל זהב מכיסו להרחבת גבולי הקדושה בתוככי מוסדותינו הקדושה, בבנין בית חינוך לבנות במידה גדושה, שמו הטוב משבחים ומהללים, לתורה ולתעודה מרבה פעלים, איש חמודות רב תבונים, מקבל את כל אדם בסבר פנים,

מו"ה אהרן הערש מייטיטעלמאן הי"ו

ולמשן הקמת הבית הגדול לחינוך הבנות פה בני ברק צ"ו

מגדולי תומכי מוסדותינו הק'

לרגל שמחת נישואי בתו החשובה שתחי' למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת

ושגורה ברכותינו, ותערב לפני ה' עתירתינו, שיזכה לראות ולרוות מכל יוצ"ח רב תענוג ונחת, תורה וגדולה במקום אחת, וימשיך בפעליו הברוכים בהרחבת גבולי הקדושה, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת במידה מרובה וגדושה, עם כל ברכאן דנפישא

המברכים ברגשי הודאה והערכה לעומתו
ידידיו השמחים בשמחתו

וועד קרן הבנין

להקמת הבית הגדול לחינוך הבנות
בני ברק יצ"ו

סמיכת גאולה לתפילה אצל תפילת ערבית (ג)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

הנה התחלנו בפרשת ויצא העלע"ט - שמצינו בו מקור תפילת ערבית שתיקן יעקב אבינו ע"ה, כפי שאמרו חז"ל (ברכות כו:) יעקב תיקן תפלת ערבית שנאמר (בראשית כח, יא) ויפגע במקום וילן שם, ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר (ירמיהו ז, טז) ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי - לבאר ענין התפלה שאנו בני חו"ל אומרים בתפילת ערבית 'ברוך ה' לעולם', 'יראו עיננו', והמסתעף, וכעת נמשיך באופן האמירה בעז"ה.

והנה ב'רמ"א' סי' רל"ו (סעי' ב) מצינו: "ראיתי מדקדקים נהגו לעמוד כשאומרים השמונה עשרה פסוקים של ברוך ה' וגו', ומנהג יפה הוא, כי נתקנו במקום תפלת שמונה עשרה וע"כ ראוי לעמוד בהן כמו בתפלה". אולם ב'מגן אברהם' (סק"ב) כתב: "דב'מגלה עמוקות' (אופן ר"נ) כתב דצריך לישב, וכ"כ 'מטה משה' (שפז) בשם מהרי"ל' עי"ש. וכן ב'טורי זהב' (סק"ג): "שהאומרם במיושב שפיר דמי, דאם האומרם מעומד נתכוין שיהיה זה במקום י"ח א"כ יצא ידי תפלת ערבית והיאך יתפלל אחר כן ערבית שנית, דהוי כמי שמתפלל וחוזר ומתפלל דכתב הטור סימן ק"ז דהוה כמקריב שני תמידין" וכו'.

וב'מטה משה' (שם) כתוב: "יש נוהגים לעמוד כשאומרים הי"ח פסוקים, וטעם שלהם כי נתקנו כנגד י"ח ברכות, ויש שאין עומדין, ושמעתי הטעם שכל דבר שאין אדם מחויב בו לעמוד ועמד מחזי כיוהרא, ונראה לי שאין בזה שום יוהרא מאחר שנתפשט ברוב העם לעמוד וכן משמע מדברי ר' נטרונאי גאון (הובא בארחות חיים סי' ל"ב) שכתב על האי דאוחז אדם הציצית בידו השמאלית בשעת קריאת שמע וכל העם אינם עושים כן מחזי כיוהרא, משמע הא אם נתפשט ברוב העם תו לא מחזי כיוהרא, וכן כתב עליו מהר"י קארו (ב"י סי' כ"ד), ואפשר הטעם שאין לעמוד כדי להראות שאין רוצה לצאת בו ידי חובת תפלת י"ח, ונמצא כתוב בשם מהרי"ל שלא היה עומד להתפלל תפלת ערבית עד שיתפלל ש"ץ קדיש וכן היה נוהג מורי ז"ל", עי"ש.

וה'יעב"ץ' בסידורו וב'דרך החיים' ועוד כתבו לאומרו בישיבה, וכן פסק במשנה ברורה (סק"י) דיותר טוב שלא לעמוד, ועי' ב'שלחן הטהור' (סעי' א') שכתב: "ואומר אותם בישיבה דוקא כי היודע סודן של פסוקים אלו ושל ברכת מעין שבע ידע שצריך לאמרם בישיבה דוקא, ויזדעזע ויפחד לנפשו כשלא יאמרם, כן סודן רב ונתקן בהסכמת כל חכמי ישראל והגאונים יורדי מרכבה ובעלי גילוי אליהו ונשמות.

ומש"כ ב'שלחן הטהור' (סעי' א') דאף מעין שבע אומר בישיבה, ובאחרונים יש מו"מ בזה דלכאורה דומין להדדי, דמעין ז' נמי כמו שמונה עשרה, אולם מבואר באחרונים דיש לחלק בזה וכמבואר בלקוטי מהרי"ח (סדר ליל שבת) וז"ל: "ועיין באליה רבה (שם ס"ק ט"ו) לומר מגן אבות בעמידה שהוא נגד הז' ברכות דומיא דברוך ד' לעולם אמן ואמן בערבית, ואף דדעת ה'מהרי"ל' (הל' תפלה אות א'), ו'רש"ל' (הובא במטה משה ח"ד סימן שפ"ז) הובא בט"ז (סימן רל"ו ס"ק ג') ובמג"א סימן רל"ו (ס"ק ב) דגם ברוך ד' לעולם טוב יותר לומר מיושב, היינו כדי להראות שאינו רוצה לצאת בו ידי חובת התפלה, משא"כ כאן שהוא לאחר התפלה, וראיה דגם שם סיים המג"א בשם רנ"ש כשהתפלל עם הציבור וקרא אח"כ קריאת שמע וברכותיה אז יאמר ברוך ה' לעולם מעומד, ע"ש.

ועי' ב'פתח הדביר' (אות ג') שהקשה ע"פ דברי הטו"ז והמ"א הנ"ל דהאומרם בעמידה נחשב כאילו מתפלל שמו"ע, דלפי"ז קשה על מש"כ המחבר והרמ"א (סי' קל"ד סעי' א') שצריך לומר סדר והוא רחום שאומרים ביום שני וחמישי בעמידה דוקא מטעם שיש בו י"ח אזכרות והוא דומה לתפלת שמו"ע, וקשה אמאי שתקו ע"ז הט"ז ומ"א ולא השיגו שלא לומר והוא רחום מעומד מטעם הנ"ל.

ותירץ דהכא שאני כמ"ש הטור, שבימים הראשונים היו ביהכ"נ שלהם בשדות והיו יראים להתאחר שם עד זמן תפלת ערבית ותיקנו לומר פסוקים אלו כנגד תפלת י"ח, ודוקא התם שהיה מי שאומרו במקום י"ח, אם יאמר אותו מעומד ומתכוון שיהא זה במקום י"ח הוי כמתפלל חוזר ומתפלל, אבל 'והוא רחום' אין אומרים אותו קודם תפלת י"ח, וגם אין מכוון שיהא במקום תפלת י"ח, וגם בשום זמן לא נאמר והוא רחום במקום י"ח, לא יעלה על לב איש לכוון בו במקום תפלת י"ח, ולכן אם אומר אותו מיושב עובר על תקנת הגאונים שתיקנו לאמרו מעומד.

ובשו"ת 'יגל יעקב' (או"ח סי' כ"ו אות א') כתב נמי בזה: דשאני והוא רחום שאומרים אותו אחר חזרת הש"ץ והציבור הפסיקו הרבה משמו"ע בלחש ומשום הכי לא מיחזי כ"כ כב' תפלות זה אחר זה, אולם מסיק שא"א לחלק כן שהרי גם בברוך ה' לעולם יש הפסק בברכת יראו עינינו שאינו דוגמת שמו"ע, וא"כ ג"כ לא מיחזי כ"כ כב' תפלות זה אחר זה, עי"ש.

וב'אשל אברהם' (שם) כתוב: דהגם שכתבו אחרונים שלא לעמוד בשעת אמירת ברוך ה' לעולם אמן ואמן בלילה, מ"מ אין קפידא בזה כפי הנראה, רק כשמכוון רגליו רגל ישרה לקרבם זה אל זה כמו בתפלה ממש, מה שאין כן עמידה בעלמא גם אם פניו למזרח, כיון שע"י ריחוק רגליו זה מזה ניכר שאינו בסגנון תפלת שמונה עשרה אין קפידא בזה לכולי עלמא, עי"ש.

וכבר הזכרנו דבשלחן הטהור כתב דלא ידלג אמירת י"ח פסוקים אף במוצ"ש, וכן נהגו באשכנזים ובבעלזא ובטשערנאביל ועוד. ובספר 'בית נאוה קודש' (ניסן דף שכ"ו) מובא: "שמעתי מפי הגאון ר' יוסף שטייכל שליט"א (ר' יאשע בעלזער) ששמע מלהבחל"ח הגאון ר' נח שטקמאן זצ"ל הרב מפרמיסלא בהיותם בסיביר בשנות המלחמה כי הגאון הק' המפורסם מבוטשאטש זצ"ל שלח אל כ"ק מרן מהר"ש זי"ע לאחר שנתפרסם וביקש שלושה דברים, א. לומר ברוך ה' לעולם במוצאי שבת ויו"ט לאחר ברכת השכיבנו בחו"ל, ב' כשחל ער"פ בשבת שלא לאכול חמץ בערב שב"ק לאחר הזמן של שריפת חמץ עד הלילה בכדי שלא יבואו לכלל טעות בשנה אחרת לומר אשתקד אכלנו וכו', ג' להניח תפילין בחול המועד, ומרן מהר"ש זי"ע השיבו כי על בקשה אחת יחמיר ויקבל על עצמו וכן על קהילתו, וזאת שיאמר במוצ"ש ויו"ט ברוך ה' לעולם, על בקשה אחרת יחמיר ויקבל על עצמו בלבד משא"כ על קהילתו, וזאת היא החומרא של ער"פ שחל בשבת היינו שלא לאכול חמץ ביום י"ג ניסן ערש"ק, ואילו את הבקשה שביקש על אודות להניח תפילין בחוה"מ לא יקבל כלל לא הוא ולא חסידיו, עי"ש.

[ומענין לענין בדרך אגב עי' בספר 'זרע יעקב' (עמ' רע"ד) שמסופר: "פעם באו איזה קבוצה של בחורים ממערב גאליציע לבעלזא הנמצא במזרח גאליציע להרה"ק המהרי"ד מבעלזא זצוק"ל והרה"ק נהנה מאוד מהם שהלכו בשבת ומועד עם ספאדיק [שבמזרח גאליציע לא הלכו בחורים בימים ההם עם ספאדיק רק במערב גאליציע], הבחורים הללו באו מגליל צאנז ששם הניחו תפלין בחוה"מ, ומכיון שבבעלזא לא לבשו תפילין בחוה"מ ע"כ שאלו את פי הרה"ק אם ישנו ממנהגם למנהג המקום או לא, וענה להם בזה"ל אויב מ'גייט אזא לבוש וואס איז באמת א "פְּאַר", דארף מען שוין נישט לייגן תפלין אין חול המועד", עי"ש.]

אולם מנהגינו ומנהג הרבה קהילות קדושות הוא שלא לאומרו במוצ"ש ולא בחול המועד, ויל"ע בטעם המנהג. ובספר 'עיון תפלה' (להגאון ר' שמעי' שמעריל ז"ל מהרימלוב) כתב בזה: "דלכאורה לא נמצא לזה שום מקור לא בנגלה ולא בנסתר, וכבר שמעתי מאיש מהימן מופלג בתורה שגם הרב החסיד המפורסם הר"ר מיכל זלל"ה שהיה מגיד בכמה עיירות היה לועג ע"ז, ואני באזני שמעתי מהרב הה"ג דק"ק בוטשאטש ז"ל שהיה מרעיש ע"ז בקול ושלח לכמה עיירות שלא ינהגו כן רק לומר תמיד, ואמר לי טעם הגון ע"פ התורה תקצר היריעה מהכיל ואכמ"ל", עי"ש. וכן מסיק בשו"ת 'מהר"ם שיק' (או"ח סי' צ"ג) עי"ש.

ובספר 'תורת חיים' (רל"ו) ביאר הטעם: דאף בזמן שתפילת ערבית רשות, אעפ"כ היו צריכין להתפלל מוצ"ש כל השמו"ע משום הבדלה דצריך להבדיל בתפלה, ומעולם לא אמרו הח"י פסוקים במוצ"ש ויו"ט וכו', עי"ש שהאריך בזה.

ועי' בשו"ת 'איתן אריה' (סי' ע"ב) שכתב בזה"ל: "אמרתי אני בלבי לחפש זכות קרואים שושנ"ה אבותי הק' אשר בארץ החיים המה נ"ע, בבית תפלתם הנהיגו שלא לומר ברוך ד' לעולם במוצש"ק ובחוה"מ, ואפשר לומר טעם עפימש"כ הטור רל"ז בשם ר' עמרם גאון שמנהג בבבל ליפול על אפים ערבית, נהי שאין אנו נוהגין כן מפני שתפלת ערבית רשות לא הטריחו בכך, מ"מ מש"ה בחרו לתפלת ברוך ד' פסוקים מענין נפילת אפים כמו ויפלו על פניהם ועוד, ולכן בימים שא"א תחנון כמו מוצ"ש וחוה"מ א"א ברוך ד' לעולם", עי"ש.

וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל

באותות הזקרה וחיבה, נשגר בזה ברכת מזל טבא, קדם מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, לבו ער וחם לכל דבר שבקדושה, ביד רחבה ובמידה גדושה, מסור בלב ונפש חפיצה למעינו, מריחוק מקום מצודתו פרוסה עלינו, בבואו תמיד לעזרת מוסדותינו וקהילותינו הק' בארה"ק, עומד לימין קדשו של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א, וה' ברך את אברה"ם בכל, על כל מכיריו נערץ ומהולל, נדיב ושוע לפרט ולכלל, איש חמודות רב תכונות, שמו הטוב מהללים בשפתי רננות, בנש"ק

הרבני הנכבד והמפואר, מוכתר בכל תואר

מו"ה

אברהם יהושע גלאנץ

הי"ו

חבר הנהלת קהילתינו הק' בקריית יואל יע"א

ובראשות הנהלת מוסדות יטב לב בארה"ק ת"ו

לרגל הכנס בנו כמר יוסף חיים ני"ו
לעול התורה והמצוות

והברכה אחת ביותרת הכבוד, לברך ברכת מז"ט בהדר והוד, לעטרת זקנים בני בנים

אביו הרה"ג ר' **ישכר דוב הכהן גלאנץ** שליט"א, מבארדיזב

חותנו הרה"ח ר' **שמואל הכהן פריעדמאן** שליט"א, משב"ק

וזאת הברכה, יוסף ה' עליך אלף פעמים ככה, וזכות פעליך הכבירים לפרט ולכלל, יעמוד לך על כל צעד ושעל, ותזכה לראות ולרווח מכל יו"ח רב תענוג ונחת, בנים ובני בנים כגפן פורחת, ויתאחדו אצלך תורה וגדולה במקום אחת, וכל טוב סלה.

החותמים למען שמו ברגשי ששון ושמחה, אסירי התודה וההערכה

הנהלת מוסדות סאטמאר בארה"ק

ירושלים - בני ברק - בית שמש

האם השבטים ברכו "ברכת הנהנין" כשאכלו ושתו לפני מכירת יוסף?

בפרשתן (לז, כה) וישבו לאכול לחם, במדרש (תנחומא, פרשת כי תשא סי' ב') כששלח יעקב את יוסף אצל אחיו כיון שראו אותו ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא ולכו ונהרגהו, השליכוהו לבור אמרו נאכל ונשתה, ואח"כ נעלהו ונהרגהו, אכלו ושתו, באו לברך, אמר להם יהודה "אנו מבקשין להרוג נפש ונברך לאלקינו, אין אנו מברכין אלא מנאצין", על זה נאמר ובוצע ברך נאץ ה' (תהלים י), לכו ונמכרנו לישמעאלים וידינו אל תהי בו, וישבו לאכול ע"כ, ומבואר דכל זמן שהיה בדעתם להרגו לא היו יכולים לברך על אכילתם, דנחשב כאוכלים בזמן איסור, ורק לאחר שהסכימו למוכרו היה ביכלתם לברך, וכן מבואר דאכילתם היתה באיסור במדרש שוח"ט (תהלים פ"י, הובא ברבינו בחיי) וישבו לאכול לחם, אמר הקב"ה אתם מכרתם אחיכם מתוך מאכל ומשתה, שנאמר "וישבו לאכל לחם", הרי בניכם נמכרים בשושן מתוך מאכל ומשתה, "והמלך והמן ישבו לשתות" ע"כ, והטעם שנחשב אכילה באיסור ראיתי מובא מהגה' הרמ"ג על המד' שזהו על פי מה דקיי"ל בסנהדרין (ס"ג.) דסנהדרין שהרגו את הנפש אין טועמין כלום באותו יום, וכן בזה אף שסברו שעושים על פי דין אולם אין לאכול באותו יום.

האוכל מאכל באיסור האם מברך עליו?

אכילת מאכל איסור במזיד

האוכל מאכל איסור אינו מברך לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה, בין במאכל שאיסור אכילתו הוא מן התורה ובין במאכל שאיסור אכילתו הוא מדרבנן.

בגמ' (ברכות מ"ה.) איתא דהאוכל טבל אין מזמנין עליו, ונחלקו הראשונים האם דוקא זימון אין מזמנים אבל הברכות מברך כרגיל, או הכונה דגם אין מברכים, דדעת הרמב"ם (פ"א מהל' ברכות הי"ט) דהכוונה שאין מברכים, ובכס"מ (שם) כתב דכן משמע ברש"י (ד"ה והשמש, עפ"י ביאור הראש יוסף ועי"ש עוד שדחה הראיה) דכתב לגבי רישא דמתני' לגבי דמאי דמזמנים כיון דלא הוי ברכה בעבירה, ומשמע דטבל הוי ברכה בעבירה, וכן משמע קצת ברש"י (כ"ו. ד"ה הא, ועי' פל"י שם דאין הכרח מזה) דכתב הוי ליה ברכת זימון מצוה הבאה בעבירה, וכתיב (תהילים י) בוצע ברך נאץ ה', ואמר מר (ב"ק צ"ד.) הרי שגזל סאה חטים וטחנה אפאה ובירך עליה, אין זה מברך אלא מנאץ, ומשמע דהכונה על גוף הברכה, אמנם הראב"ד חולק וכתב שהוא טעות גדולה שלא אמרו שאין מברכין אלא שאין מזמנין, והטעם שאין מזמנין כיון שמאכל איסור אין להם חשיבות קביעות הואיל ואוכלים דבר איסור, וכעין אכילת מאכל שאין להם קביעות שאין מזמנים עליהם.

ואף אם אכל כדי שביעה מפת אין לברך ברכהמ"ז.

כן משמע בב"י (שם) לגבי גזל עצים וטחנן דאין מברך לא בתחילה ולא בסוף, ובמ"א (ריש הסי') ובמשנ"ב (סק"ד), אולם במט"א (סי' תר"ב סע' כ"ד) לגבי מי שאכל בתענית צום גדליה, דאם אכל כדי שביעה דמברך ברהמ"ז דחיובו מה"ת, ואפשר דדוקא התם דאירי באיסור התלוי בזמן ולא איסור בגוף המאכל, וגם בתענית צום גדליה דהוי איסור קיל, אולם באלף למטה (סק"י) משמע קצת דמדמה לכל האיסורים.

אכילת מאכל איסור בשוגג

אם אכילת מאכל האיסור היתה בשוגג דהיינו שבתחילת אכילתו לא ידע שהמאכל אסור מברך לאחריו.

משנ"ב (סק"ד) בשם הט"ז (סק"א) ועוד אחרונים דפסק כהראב"ד בשוגג, כיון דבשוגג לא שייך ניאוץ, אולם באבן האזל ביאר דעת הרמב"ם דבשוגג אינו מברך לא מטעם ניאוץ, אלא כיון דאין הפטור ברכה מפני האיסור שעשה באכילה זו, אלא משום דאין בדבר זה שאכל חיובי ברכה כלל ואינו בכלל אוכלין כיון דלא ניתנו לאכילה, וא"כ אין נ"מ בזה בין שוגג למזיד ואפילו אנוס פטור מלברך.

ונכון לעשות עצה לצאת ידי חובת הברכה.

דמצינו כמה אחרונים שנקטו דאף בשוגג אין לברך, בערוה"ש (סע' ד') תמה דסוף סוף איסורא אכל ואין זה בכלל ברכה, וכן בכה"ח (סק"ג) הביא דעת אחרונים דאינו מברך, וכן נקט בשו"ת כת"ס (סי' כ"ב), ולכן נכון לעשות עצה לברך דהיינו או לשמוע מאחר או לאכול עוד מאכל היתר.

מאכל שיש באכילתו בל תשקצו

מאכל שאין לאכלו משום בל תשקצו מפני מאיסותו אין לברך עליו.

בביאור הגר"א (יו"ד סי' קטז סעי' ו) הביא דברי אבות דרבי נתן (פכ"ו) דכתב הוא היה אומר האוכל אוכלין שאינן עולין על גופו ומברך עליהן, עובר משום ג' לאוין, שביזה את עצמו וביזה את האוכלין ומברך ברכה שאינה כתיקונה, ומבואר כוונתו דמה שמובא בשו"ע אין לברך עליו.

ובשו"ע שם מובא, אסור לאכול מאכלים ומשקים שנפשו של אדם קצה בהם, כגון משקים ואוכלים שנתערבו בהם קיא או צואה וליחה סרוחה וכיוצא בהם, וכן אסור לאכול ולשתות בכלים הצואים שנפשו של אדם קצה בהם, כגון כלים של בית הכסא וכלי זכוכית שמקזיים בהם וכיוצא בהם, וכן לא יאכל בידים מזוהמות ועל גבי כלים מלוכלכים, שכל אלו בכלל אל תשקצו את נפשותיכם ע"כ.

אכילת מאכל היתר בזמן איסור

האוכל [באיסור] מאכל היתר בזמן איסור כגון ביום תענית אינו מברך.

ב"י (סי' ר"ד סעי' ח') וכן במשנ"ב (סקמ"ו) לגבי יוה"כ דדוקא חולה מברך.

וכן אם אסר עליו לאכול.

משנ"ב (סי' קצ"ו סק"א) ושעה"צ כתב דכן מבואר בתוספתא (פ"ב דדמאי), לא יושיט כוס יין לנזיר וכו', ועל כולן אין מברכין ואין מזמנין עליו ואין עונין אחריו אמן, ודלא כאותה תשובה שהובאה בשערי תשובה בשם גדול אחד ע"כ.

מאכל שיש סכנה באכילתו

מאכל שיש סכנה באכילתו אין מברכים עליו.

ביאור הגר"א (סעי' א') בשם התוספתא.

מאכל גזול

האוכל מאכל גזול שאינו שלו אינו מברך לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה.

דנחשב מאכל איסור, וכן מבואר מהפוסקים דלקמן.

ואם קנה המאכל מהגזלן נחלקו הפוסקים האם מברך.

דנחלקו הפוסקים היכא שקנה מהגזלן ונגמר מעשה הגזילה בידו, דהיינו שעל ידי שנכנס לרשותו נקנה ביאוש ושינוי רשות האם מברך, עי' במשנ"ב סי' כ"ה סקנ"ד לגבי תפילין, סי' תנ"ד סקי"ז לגבי מצה, סי' תקפ"ו סק"ט לגבי שופר, סי' תרמ"ט סק"ו לגבי ד' מינים.

ואם כבר נגמר מעשה הגזילה ברשות המוכר הריהו מברך.

דהיינו שהמוכר כבר קנאו מאחר ונמצא דקנאו בשינוי רשות, או שהמוכר עשה בו שינוי מעשה, דאז יכול הלוקח לברך כיון דמעשה הגזילה לא נעשית ביד הלוקח.

וגזילת מאכלים שחוטפין בסעודת פורים מברכים עליהם.

עפ"י הרמ"א (סי' תרצ"ו סעי' ח') בשם תשו' מהר"י מינץ (סי' ט"ז) דאין בהם משום גזילה.

מאכל איסור במקום רפואה

האוכל מאכל איסור במקום שהותר לו לצורך רפואה, מברך עליו.

נחלקו הראשונים לפי דעת הרמב"ם דאינו מברך במאכל איסור מה הדין כשאכלו לרפואה במקום סכנה, דדעת הרא"ה והריטב"א (בסוגיא שם), דבאוכל איסור דאו' אינו מברך דמיקרי מנאץ, ומבואר דעתם דאף כשאוכל בהיתר נחשב מנאץ, וכן כתב במאירי (בסוגיא מ"ז) [אלא דאינו מחלק בין איסור דאו' לדרבנן], וכעי"ז כתב בהל' ברכות לריטב"א (פ"ה הי"ב) וז"ל אפילו אכלם [מאכל האיסור] בהיתר מפני חליו שהיה מסוכן אינו חשוב נהנה ואינו מברך עליו כלל, שכל הנאה שתחילתה באונס וסופה ברצון אינה הנאה ע"כ, ומבואר מיניה הטעם כיון שאינו נחשב נהנה, אולם בב"י כתב דמברך להרמב"ם, וכן בפי' הרשב"ץ (בסוגיא) דלא הוי מצוה הבאה בעבירה ומברך, ובשו"ע (שם סעי' ב', וסי' ר"ד סעי' ט'), פסק דמברך כיון דבהתירא קאכיל, ושם איירי אפילו באיסור דאו' כשאוכלו במקום סכנה, ודעת הפמ"א (ח"ב סי' ז) דאינו מברך וטעמו כיון שנפשו של אדם קצה, ואף דעכשיו מתהנה מחמת רפואה לא מיחשב הנאה דומיא דחנקתי' אומצא כיון שאין נהנה מן המים כי אם לשתות לצמאו וחנקתי' אומצא לא מיחשב להנאה, ה"נ בדבר איסור דאי לא הי' בעי לרפואה היתה נפשו קצה ורפואתו לא מיחשב הנאה אפילו במקום סכנה דומיא דחנקתי' אומצא ע"כ, ומבואר דלמד הטעם דאינו מברך כיון דנחשב אכילה לרפואה, ונקרא אינו נהנה משום האיסור, וכן מבואר ברבינו ירוחם (נתיב ט"ז ח"א קמג:) דכתב וז"ל שתה שום דבר לרפואה או אכל לא יברך, שאם הוא דבר אסור ואכלו במקום סכנה לא יברך, וזה הכלל כל מידי דלרפואה לא יברך, כדאמרי' האי מאן דחנקתי' אומצא ע"כ, ומשמע דזהו בגדר רפואה שלא להנאה, ורוב האחרונים נקטו כדעת השו"ע, עי' שעה"צ (סי' ר"ד סקמ"א), וסברתם דמברך, לפי הטעם דהא דאין מברכים באכילת איסור משום דמנאץ, יש לומר פשוט דכיון דאוכל בהיתר אין זה נחשב מנאץ, ולפי הטעם דאינו מברך משום דאינו נהנה מאיסור, יש לומר דאע"ג דברצונו לא היה אוכל אותו המאכל, מ"מ כיון שעתה אחר שהוא חולה חפץ הוא לאכול ולהתרפאות במאכל זה, חשיבה אכילה שיש בה הנאה, וכ"כ בחמד משה (פכ"ב) לאחר שביאר דעת הרמב"ם דאין לברך על מאכל שבאה לו שלא במתכוון, כתב דאכל אם אכל איסור בשעת הסכנה, אף שהאכילה הכרח לו לרפואה, מכל מקום אין ההכרח באה מצד אכילה זו, ובודאי ברצונו הוא אוכל זה, ודאי צריך להודות לה' שהמציא לו והזמין לו דבר זה בעת ההוא לאכול ע"כ, ולפי הטעם דלא תיקנו ברכה במאכל איסור לכאורה אין לברך.

וכן חולה האוכל ביום כיפור.

בפשטות תלוי במחלוקת הנ"ל, ועדיין יש מקום לחלק להפוסקים דאין מברכים בין אכילת איסור דאין מברכים דגוף המאכל איסור הוא, לזמן איסור דגוף המאכל היתר הוא, ואפשר דיהא תלוי בהטעמים הנ"ל, וכן מצינו חילוק זה בב"ח (סי' רד ד"ה כתב) וז"ל כתב ה"ר ירוחם על שם ה"ר מאיר הלוי בתשובה שתה או אכל דבר איסור לרפואה בין שלא במקום סכנה בין במקום סכנה לא יברך עליו כלל, והבית יוסף דחה דבריו ופסק דבמקום סכנה מברך עליו תחלה וסוף, ותלה עצמו במה שכתב הרא"ש דחולה שאכל ביום הכיפורים מברך ומזכיר של יום הכיפורים בברכת המזון, ולא נהירא דגם ה"ר ירוחם מודה למה שפסק הרא"ש שהאוכל ביום הכיפורים מברך ברכת המזון, אלא דשאני התם דאכל היתר בשעת איסור אבל על אכילת איסור בשעת היתר אפילו אכלו לרפואה מפני הסכנה אין לברך על אכילת איסור כלל, והכי מוכח בירושלמי (חלה פ"א ה"ה) להדיא הילכך דברי ה"ר ירוחם בשם ה"ר מאיר הלוי עיקר ע"כ, ומוכח דנחלקו הב"י והב"ח בסברא זו.

תמצית דיני חנוכה

תמצית מס' חוקים להורותם, ושם נמצא מראה מקומות

דברים האסורים לפני ההדלקה

אין לאכול חצי שעה לפני ההדלקה, פת או מזונות יותר מכביצה, ויש שאסרו אף טעימה לחוד, ולצורך גדול יש להקל בכל ענין.

אשה שממתנת לבעלה בהדלקה, יכולה להקל באכילה.

הנוסע לעיר אחרת לפני ההדלקה, יש להקפיד שלא לאכול לפני ההדלקה, אם יש לו זמן מוגבל שצריך לחזור והמנורה מוכנת בביתו להדליק מיד בחזרתו, יש להקל.

אין לעשות מלאכה קבועה לפני ההדלקה.

אין להתחיל ללמוד מחצי שעה לפני זמן הדלקה, ואם התחיל צריך להפסיק בזמן ההדלקה, והמתחילים ללמוד יש על מה שיסמוכו, וטוב להעמיד שומר, ויש שכתבו דעדיף ללמוד הל' חנוכה.

נמצא בדרך

מי שאין ביכלתו להדליק כגון שאינו בביתו ואין לו מקום להדליק, אם בני ביתו גם כן אינם מדליקין, ישתדל לראות נרות של אחרים, ויברך בליל ראשון שעשה ניסים ושהחיינו ובליל שני שעשה ניסים, ואם בני ביתו מדליקין בביתו, אינו מברך כלל, אולם ישתדל לראות ולשמוע ברכות מאחר או לפחות לראות הנרות.

ואם ביכלתו להדליק נר אפילו רק נר אחד, ידליק נר אחד, ואפילו אם נמצא ברחוב ידליק נר ובלא ברכה, ואם אינו ביכלתו להדליק נר לפחות ידליק לעקטע"ר [פנס, ואם באפשרות עדיף שיש בה להבה] ובלא ברכה.

אשה בבית חולים או בבית החלמה

אם בעלה או אחד מבני בית מדליק בבית, פטורה מלהדליק, אולם תשתדל לראות נרות ולשמוע ברכות מאחר שמדליק, ואם אין מדליקין בביתה, צריכה להדליק או לשמנות שליח שידליק בעבורה במקום שהיא נמצאת ותשמע הברכות.

אשה שנמצאת לבד בבית

אשה בבית צריכה להדליק הנרות או שאחר ידליק בעבורה, ואינה יוצאת במה שהולכת לבית אחר לשמוע ההדלקה, ויכול אחר להדליק בעבורה ולחזור ולברך בבית כשידליק בעצמו.

נוסעים לעיר אחרת

הנוסעים לעיר אחרת כפי שמצוי שנוסעים לאדמו"ר או למסיבה לכתחילה נכון לצאת לדרך אחר ההדלקה, ומדליק בביתו אף כשיוצא תיכף לאחר ההדלקה.

ואם יוצא מוקדם ידליק כשחוזר לביתו, ויש סוברים דבדיעבד אפשר להדליק בבית אחרים כשנמצאים בעיר אחרת ואוכלים שם סעודה ונמצאים שם עד זמן מאוחר בלילה.

אם ברצונם לצאת מוקדם, ביכלתם למנות אחד מבני הבית שידליק בזמן בעבורם ויצא מאוחר לדרך, והם יצאו מוקדם, וישמעו הברכות מאחר במקום השני.

נוסעים לשבת

הנוסעים לשבת לעיר אחרת, מדליקים במוצאי שבת בביתם לאחר חזרתם, ואם שוהים זמן רב [כמה שעות] במקום שהותם בשבת, ואוכלים שם מלוה דמלכה, ביכלתם להדליק שם.

התחזקות בימי החנוכה

יש להתחזק בתורה (של"ה, פמ"ג, חת"ס), להתחזק שלא לדבר בשעת התפילה (צל"ח), להרבות בצדקה (קיצשו"ע, יסושה"ע ועוד), לשמוח שמחה המעורבת בשמחת התורה (מהרש"ל).

וועד קרן הבנין

בית חינוך לבנות

שע"י מוסדות יטב לב ד'סאטמאר בני ברק

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

יִשְׂמַח הַר צִיּוֹן תָּגֵלְנָה בְּנוֹת יְהוּדָ"ה

יְהוּדָ"ה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחֶיךָ

באותות הוקרה וחיבה, נשגר ברכה מרובה, אל מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, ידיד נאמן ותומך נלהב לטובת מוסדותינו המעטירה, טוב ומטיב לכל מבקש ברוח נדיבה ובנהורא נפישא, ובמיוחד הוזיל זהב מכיסו להרחבת גבולי הקדושה בתוככי מוסדותינו הקדושה, בבנין בית חינוך לבנות במידה גדושה, שמו הטוב משבחים ומהללים, לתורה ולתעודה מרבה פעלים, איש חמודות רב תבונים, מקבל את כל אדם בסבר פנים,

דורכי הנגיד הנעלה והנכבד, עושה ומעשה צדקה וחסד

מוה"ר

מנחם יהודה שלעזינגער

הי"ו

מגדולי תומכי מוסדותינו הק'
ולמען הקמת הבית הגדול לחינוך הבנות
פה בני ברק יצ"ו

לרגל שמחת נישואי בנו מו"מ בתוי"ש ני"ו
למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת

ושגורה ברכותינו, ותערב לפני ה' עתירתינו, שיזכה לראות ולרוות מכל יוצ"ח רב תענוג ונחת, תורה וגדולה במקום אחת, וימשיך בפעליו הברוכים בהרחבת גבולי הקדושה, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת עם כל ברכאן דנפישא

כ"ד ידידיו מוקיריו השמחים בשמחתו,
ומברכים ברגשי הודאה והערכה לעומתו

וועד קרן הבנין

להקמת הבית הגדול לחינוך הבנות
בני ברק יצ"ו

דיני אמירת הלל בימי חנוכה

א] בשמונת ימי חנוכה אומרים כל יום הלל שלם והוא חובה גמורה שתיקנו חז"ל ימים אלו להלל והודאה [א].

ב] יזהר לומר את ההלל בנעימה ובשמחה של מצוה[ב] ויאמרנה בכוונה ובשמחה רבה[ג] במתינות ולא במרוצה [ד].

ג] נחלקו הפוסקים אם נשים חייבות בהלל בחנוכה דיש אומרים שהם חייבות כיון דאף הם היו באותו הנס [ה] ויש אומרים דנשים פטורות [ו] וראוי לנשים לומר הלל כדי לצאת ידי חובת כל הדיעות [ז] ואף להסוברים שהם פטורים מהלל מותר להם לומר הלל בברכה [ח].

ד] המסופק אם אמר הלל אינו צריך לחזור ולומר הלל [ט].

ה] מצוה לקרוא את ההלל בעמידה [י] ובדיעבד אם קרא בישיבה יצא [יא].

ביאורים והוספות

(א) בגמרא שבת (כ"א ע"ב) לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה וברש"י שם כתב "לא שאסורין במלאכה שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הניסים בהודאה" והטעם שגומרים ההלל בכל יום כתב בשבלי הלקט הובא בבית יוסף (סימן תרפ"ג ס"א) דכל יום נעשה נס חדש והשמן דלק לילה נוספת, ב) כיון דכל יום מוסיפים נר נמצא דכל יום שונה מחבירו ובזה הוא שוה לחג הסוכות שבכל יום היה שונה סדר הקרבנות ולכך גומרים בכל יום את הלל, ג) כיון שקוראים בתורה פרשת הנשיאים ובכל יום מזכירים קרבנות של נשיא אחר והרי כל נשיא גמר את ההלל על קרבנותיו ואינו ראוי לקרות בתורה הקריאה של הנשיא בלי לומר הלל.

(ב) במסכת סופרים (פ"כ ה"ט) כתוב שגומרין את ההלל כל שמונת ימי חנוכה וצריך לברך בתחלתן "ולקרותן בנעימה" לקיים מה שנאמר ונרוממה שמו יחדיו עיי"ש ולכן יש לשיר בניגוני שמחה והתעוררות בפסוקי הודו לה' וגו' כיון שעיקרו של ימי חנוכה מיוסד להלל והודאה ואף בשאר פסוקי דזמרה יש לכוון בהם יותר כיון שזהו מחובת היום להודות ולהלל ובשו"ת ערוגת הבושם (או"ח סימן קמ"ה) כתב לגבי אמירת הלל בלילי פסחים שכתוב ג"כ במסכת סופרים לאמרם בנעימה דמי שאינו מרגיש בעצמו התעוררות לשבח לפאר ולרומם שאין לו לומר הלל ויש לדקדק שיהיה בשירה ובזמרה וברשפי אש התלהבות וגילו ברעדה עיי"ש.

(ג) בן איש חי פרשת וישב (הלכות חנוכה אות כ"ח) דאמירת הלל בחנוכה חשיבותו גדולה שאפילו בחג הפסח אין אומרים הלל שלם ואילו בחנוכה גומרים הלל בכל יום.

(ד) בן איש חי פרשת ויקרא שנה שניה סט"ו.

(ה) כ"כ בשדי חמד (אסיפת דינים חנוכה סימן ט') ובשו"ת התעוררות תשובה (סי' תע"א) ובמנחת פתים (סימן תרפ"ג) ובמקור חיים לחוות יאיר בקיצור הלכות (סי' תרמ"ד) ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סימן ר"ה) והביאו מתוס' סוכה (דף ל"ה) דנשים חייבות במצות ליל הסדר כיון דהיו באותו הנס.

(ו) כן יוצא ממג"א (סימן תכ"ב סק"ה) שמביא התוס' בברכות (כ' ע"ב ד"ה בתפלה) דנשים פטורות מאמירת "כל" הלל דהוי מ"ע שהזמן גרמא ובשו"ת בית שערים (או"ח סימן שנ"ט) וכן משמע בביאור הלכה (סי' תכ"ב ד"ה הלל) דרק בליל פסח הן חייבות ולכן אין אשה מוציאה איש בהלל ובכלי חמדה (פרשת מקץ מלואים אות ב') כתב דדוקא בפורים הם חייבות במגילה אף דהוי מצוה שהזמן גרמא דבפורים יש רק מצות מגילה לכן חייבות בזה משא"כ חנוכה שיש ב' מצוות משום פרסומי ניסא אמירת הלל והדלקת נרות בזה א"א לחייבן בהלל.

(ז) שו"ת מועדים וזמנים ח"ב סימן קמ"ו.

(ח) ביאור הלכה סי' תכ"ב ד"ה הלל ושעה"צ שם סקי"ג דמ"ע שהז"ג יכולות להכניס עצמן לידי חיוב ולברך כמו שהנשים מברכות על נטילת לולב.

(ט) שאגת אריה סימן ס"ט דהוי רק דרבנן וספיקו להקל.

(י) סימן תכ"ב ס"ז והטעם מובא בשבלי הלקט לפי שההלל הוא עדות שבחו של מקום ונפלאותיו ונסים שעשה לנו ומצות עדות הוא בעמידה (כמו שנאמר ועמדו שני האנשים) וכן כתוב בהלל "הללו עבדי ה' העומדים בבית ה'".

(יא) משנ"ב (סקכ"ח) בשם הפרי מגדים.

ו] לכתחילה יש ליזהר שלא יסמוך עצמו על שולחן או כותל או על הסטענדע"ר בעת אמירת הלל [יב] אמנם מותר להשען ברפיון באופן שאם ינטל ממנו המשענת לא יפול [יג] ומי שקשה לו לעמוד יכול לשבת אף לכתחילה [יד].

ז] זמן אמירת הלל הוא כל היום מנץ החמה עד השקיעה ולכתחילה יש להחמיר שלא לקרוא את ההלל קודם נץ החמה ובשעת הדחק אפשר להקל לקרוא מעלות השחר [טו] ואם לא אמר הלל בשחרית יכול לאומרו כל היום עד השקיעה.

ח] אם לא אמר הלל עד שקיעת החמה ונזכר בבין השמשות יאמר את ההלל בלי ברכה [טז].

ט] הלל שייך לתפילת שחרית וראוי להסמיכו לתפלת שחרית [יז] וראוי ליזהר שלא לדבר בין תפילת שחרית להלל אלא רק במה שהוא צורך תפילה [יח].

י] אין לטעום קודם אמירת ההלל [יט] אמנם מי שלבו חלש מותר לו לטעום ולאכול וא"צ לימנע מכך ואפילו מדת חסידות אין בזה [כ].

ביאורים והוספות

(יב) דעת המג"א סקי"א דאסור להשען וצריך עמידה דווקא ובביאור הלכה שם מביא דעת הבית מאיר שחולק ודעתו דמותר לסמוך ולהשען ורק לשבת ממש אסור והביאור הלכה נקט דיש להחמיר לכתחילה לא להשען כלל.

(יג) ביאור הלכה שם.

(יד) ערוך השולחן סימן תכ"ב סי"ג.

(טו) בשו"ע הרב סימן תפ"ח ס"א בהלל של פסח כתב דלכתחילה יש לקרות הלל רק אחר הנץ החמה ככל מצוות שזמנם ביום דמצוותם דווקא לאחר נץ החמה ובדיעבד משעלה השחר יצא אך כיון שבעיני הבריות נחשב עדיין לילה קודם הנץ לכן לא יקרא לכתחילה לפני הנץ ובשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן א') כתב דכיון שלומדים מהפסוק "ממזרח שמש עד מבואו" שזמנו כל היום יש להחמיר בזה יותר משאר הדברים ולא לקרוא קודם נץ החמה ובשו"ת מקדש ישראל (סימן ב') כתב דאלו שנוהגין להקל להתפלל לפני הנץ מפני שהשעה דחוקה להם יש להם להחמיר ולהמתין עם אמירת ההלל עד הנץ החמה דרק לענין תפלה מצינו שהקילו למי שהשעה דחוקה לו אבל לא מצינו כן במצוות שזמנם דווקא ביום שיהא רשאי לעשותן קודם נץ החמה אא"כ הוא שעת הדחק גדול שיש לדון ולומר דכל שעת הדחק כדיעבד דמי ולמעשה כתב שם ללמד זכות על המקילים עפ"י הסברא המובא במהרש"ם דהטעם שצריך להמתין על הנץ הוא משום דעלול לבוא לידי טעות לעשות המצוה לפני עלות השחר (שיטעו באור הלבנה שכבר האיר השחר) ועל כן בזמנינו שמשתמשין במורה שעות לידע הזמנים ולא שייך כ"כ טעות וא"צ להמתין עד הנץ החמה אך הוא רק בגדר לימוד זכות.

(טז) ואף דהוא רק חיוב דרבנן ובכמה מקומות מצינו דאם כבר הגיע בין השמשות ועדיין לא עשה המצוה דאינו חייב לעשותו בבין השמשות דספק דרבנן להקל עיין בשו"ת מקדש ישראל (שם) דהכא יש להחמיר יותר דלהראב"ד הוא מצות עשה מדברי קבלה ולהרבה פוסקים ספק דברי קבלה לחומרא וגם מבואר במג"א דאם לא נטל ד' מינים אף בשאר הימים שהוא דרבנן יטלם בבין השמשות בלי ברכה מאחר שבקל יכול לתקן וגם מבואר שם בשער הציון עוד טעם כיון דלשיטת ר' יוסי בין השמשות הוא כהרף עין לפני זמן צאה"כ ועדיין יום הוא וגם יש סברא דיש חזקת יום וחזקת חיוב מצוה, אך לא יברך דספק ברכות להקל אמנם בשו"ע הרב סימן (תפ"ח ס"ג) כתב "שיכול לקרות כל היום עד צאת הכוכבים" ומשמע בפשטות לשונו דגם בין השמשות בכלל ויכול לקרות אפילו בברכה וצ"ע דהרי הוא ספק ברכה.

(יז) שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סימן מ' הובא בביאור הלכה (סימן תכ"ב ד"ה וקורין).

(יח) מהרש"ם בדעת תורה סימן (תכ"ב ס"ב) הביא תוספתא במנחות (פ"ו) דתפלה והלל מעכבין זה את זה ולכן אסור לדבר ביניהם וכמו בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד ועיין בדבריו בשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן א') דלכך אם טעה הש"ץ ואמר קדיש תתקבל אחר שמונה עשרה יש לחזור ולומר קדיש תתקבל אחר הלל דרק אחרי הלל הסתיימה התפילה אמנם עיין מנחת ביכורים על התוספתא שביאר דהלל ותפלה מעכבין זה את זה היינו שאם לא יודע את כל ההלל לא יאמר מקצתו ובחזון יחזקאל על התוספתא ביאר דלשון התוספתא הוא הלל שבח ותפלה מעכבין זה את זה והכוונה שצריך ג' דברים בתפלת שמונה עשרה שבח בקשה והודאה ולפי"ז לא קאי כלל על הלל ובשו"ת משנת שכיר (סימן ל"ה) תמה שאם נימא דהלל ותפלה מעכבין זה את זה ובלי הלל לא יוצא חובת תפלה לכאורה נשים הרי חייבות בתפלה ואיך יכול להיות שהם פטורים מהלל הרי בלי זה לא יצאו חובת תפלה ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סימן ע') חולק על המהרש"ם.

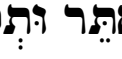
(יט) שו"ת שאלת יעב"ץ (ח"א סימן מ') הובא בביאור הלכה (ד"ה וקורין) דהלל שייך לתפלת שחרית ודמי כמו טעימה לפני התפלה.

(כ) בביאור הלכה שם דגם קודם התפילה אינו אסור למי שלבו חלוש וע"ע בדעת תורה תכ"ב ס"ב.

קסת הסופר סימן כה

הִינֵי כְּתִיבַת מְגִלַּת אֶסְתֵּר וּתְפִירָתָהּ וּבוֹ י׳ סְעִיפִים:

ב. וְכֵן לְעִנְיַן צוּרוֹת הָאוֹתִיּוֹת, וְהַקַּפַּת גְּוִיל, וְחֹק תּוֹכוֹת, דִּינָהּ כְּמוֹ סֵפֶר תּוֹרָה. וְנָהֲגוּ גַּם לְתַיְּגָהּ כְּמוֹ סֵפֶר תּוֹרָה. גַּם צְרִיכִין לְדַקְדֵּק בָּהּ בַּחֲסֵרוֹת וְיִתֵּרוֹת (מִיהוּ בְּדִיעֲבַד אֵין לִפְסֹל מִשּׁוּם חֲסֵרוֹת וְיִתֵּרוֹת, דַּאֲפִילּוּ הִשְׁמִיט בָּהּ הַסּוֹפֵר בְּאֶמְצָעָהּ תֵּבוֹת וּקְרָאָן הַקּוֹרֵא עַל פֶּה יָצָא. אִם נִמְצָא בְּתֵבַת לַיְּהוּדִים הֵ״א יְתֵרָה אַחַר הַוָּא״ו עַיֵּן בְּסִימָן ר״ב ס״ק ב׳). וּצְרִיכִין לַעֲשׂוֹת שִׁיטוֹתֶיהָ שָׁווֹת. גַּם צְרִיכִין לִכְתְּבָהּ מִן הַכְּתָב וּלְהוֹצִיא כָּל תֵּבָה מִפִּיו לִדְעַת שֶׁיִּכְתְּבֶנָּה כְּמוֹ בְּסֵפֶר תּוֹרָה:

וְנָהֲגוּ גַּם לְתַיְּגָהּ כְּמוֹ סֵפֶר תּוֹרָה [ב]. גַּם צְרִיכִין לְדַקְדֵּק בָּהּ בַּחֲסֵרוֹת וְיִתֵּרוֹת (מִיהוּ בְּדִיעֲבַד אֵין לִפְסֹל מִשּׁוּם חֲסֵרוֹת וְיִתֵּרוֹת, דַּאֲפִילּוּ הִשְׁמִיט בָּהּ הַסּוֹפֵר בְּאֶמְצָעָהּ תֵּבוֹת וּקְרָאָן הַקּוֹרֵא עַל פֶּה יָצָא [ג]. אִם נִמְצָא בְּתֵבַת לַיְּהוּדִים הֵ״א יְתֵרָה אַחַר הַוָּא״ו עַיֵּן בְּסִימָן ר״ב ס״ק ב׳) [ד]. וּצְרִיכִין לַעֲשׂוֹת שִׁיטוֹתֶיהָ שָׁווֹת [ה].

שנילי הסופר

יג) תגין: נחלקו הראשונים האם במגילה צריך לכתוב תגין[1]. וכתב הרמ״א[2] שנהגו לתייגה. ובשעת הדחק שאין לו מגילה אחרת יש לסמוך על המקילים[3].

דיני תגין: בראשי האותיות **שעטנ״ז ג״ץ,** יש לעשות שלשה תגין[4]. ובראשי האותיות **בד״ק חי״ה** נוהגין לעשות תג אחד[5]. והאותיות **מלאב״ת סופ״ר** ליכא שום תג[6]. [ואין להוסיף תגין ועוקצין רק בשביל ליפות הכתב].

---

1 בשבלי הלקט (ענין פורים אות קצז) אחר שהביא השיטות האם צריך לעשות תגין, וז״ל ״וכן נראה בעיני [שאין צריך] דגריעה מגילה מספר תורה, דאמרינן נקראת 'אגרת', שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין, כשירה. ופירש רבינו שלמה זצ״ל לומר שאינה חמורה כספר תורה, ומעשים בכל יום שקורין את המגילה, במגילה שאינה מזויינת, ולא ראינו כן במקומינו מעולם לזיין אותיות המגילה״.

והנה הטור (ריש סימן תרצא) הביא דעת רבינו תם דמגילה שווה לספר תורה לכל דבר, חוץ ממה שנאמר בגמרא להדיא שאינה דומה לספר תורה. ולכן סובר ר״ת שצריכין לתייגה כמו ספר תורה. והביא שיטת הבה״ג שאינו צריך לתייגה. ובשו״ע (סימן תרצא ס״ב) כתב המחבר ״ויש אומרים שצריכה תגין, ויש אומרים שאינה צריכה״, וכתב הרמ״א ״ונהגו לתייגה״.

והנה בביאור הגר״א (שם) כתב לבאר פלוגתתם, דנחלקו האם התגין הם חלק מהאות, דעת רבינו תם דהתגין הרי היא דבר שבגופה, ולכן דינה כספר תורה, אולם דעת הבה״ג דתגין לאו מגוף האות, רק ככתרים על האות, כמו שאחז״ל (מנחות כט:) שמצאו משה להקב״ה קושר כתרים. וכל שאינו מגוף האות אינו מעכב. אמנם מסיים דבגמרא (שבת קה:) משמע דאותיות בלא תגין אינן אותיות כלל, עי״ש. ומשמע מדבריו דמסיק דמדינא צריכים לתייג אותיות של המגילה, ולא רק מכח המנהג.

2 שם.

3 אליה רבא (שם ס״ק ה), מלאכת שמים (שם).

4 שו״ע (או״ח סימן לו ס״ג) ״צריך לתייג שעטנ״ז ג״ץ״, והוא הדין שצריך לתייג את הצד״י כפופה, והנו״ן פשוטה (מ״ב שם ס״ק יג). כתב במשנה ברורה (שם ס״ק טו) ״כתב בספר אגרת הטיול, שעטנ״ז הוא אותיות שט״ן ע״ז, והם שני מקטרגים גדולים, וזהו ג״כ סוד של שעטנ״ז ג״ץ, כי ג״ץ הוא ג״כ שם מקטרג אחד, והתגין שעליהם הם כמו חרב וחנית להנצל מהם״.

לשמה: לכתחילה יש לתייג לשמה, ושיהיה המתייג כשר לכתיבת סת"ם[7].

נגיעת התגין: תגין הנוגעין בחברתה באותו אות, מותר לתקנם ע"י גרירה, ואין בזה משום חק תוכות[8]. ואם התגין של אות אחת נוגעת בתגים של אות אחרת, אם לא נשתנה צורתם מותר להפרידם, ואין בזה משום חק תוכות. אבל אם נשתנה צורתם, כגון שני זייני"ן הסמוכים ונראית כאות חי"ת, אסור להפרידם משום חק תוכות.

יד) **הסירות ויתירות:** צריך לדקדק בהסירות ויתירות, אבל בדיעבד אינו נפסל משום הסרות ויתירות, אם כתובה רובה בכשרות, משום דלא גרע מהשמיט הסופר תיבות אפילו עד חציה, שאם קרא התיבות החסירות בע"פ, יצא[9]. ובדיעבד היינו אם אין לו מגילה אחרת, ואז מותר לו לקרוא אפילו 'לכתחילה'[10],

יש אומרים שדין זה שבדיעבד מותר לקרות במגילה הכתובה רובה בכשרות, נאמרה רק בציבור, אבל יחיד לא יברך על מגילה כזו. וצריך עיון שמסתימת הפוסקים משמע דאפילו ביחיד מותר לקרוא בברכה[11].

טו) **ליהודים היתה אורה:** במגילת אסתר בתיבת 'ליהודים', הוסיף בטעות ה"א יתירה לאחר הוא"ו. ונמצא כתוב שם הוי"ה, מותר למחוק ההי"א והאותיות שלאחריו. ולכתחילה יגרור קודם ההי"א הנותר, דאם יגרור תחילה אותיות 'דים', יהיה נראה אה"כ כמוחק את השם, וצריך להרחיק ממראית עין. אמנם אם מחק קודם אותיות 'דים', או

---

5 ויש לזה מקורות בחז"ל. וכ"כ בספר המנהיג (הלכות תפילין תקצ) לעשות תגין באותיות בד"ה חק"י. וכ"כ בתיקון תפילין (עמוד קכ) לכל אותיות הבק"י יעשה תג אחד לצד שמאל. ובתורת הלוי (פרק טו ס"ק יג) כתב ששמע ממרן בעל שבט הלוי זצ"ל, דכוונת השו"ע (סימן לו ס"ג) שכתב, שהסופרים נהגו לתייג אותיות אחרות, היינו אותיות בד"ק חי"ה.

6 אמרי שפר (כלל ה סעיף ה).

7 שו"ת שבט הלוי (ח"י סימן ז) "יראה לענ"ד דאף דתגין בעינן לשמה לכתחילה, היות הם כתרי אותיות, ולא גרעו מכל תיקוני תפילין דבעינן לשמה, וע"י מחוייב, לא ע"י פסולים, כמבואר באו"ח (סימן לט ס"ב), מ"מ היות כי קיי"ל כדעת הסוברים דאין תגין מעכבים דיעבד, גם אם לא כתבם כדעת רוב הפוסקים, ממילא יוצא דאם כתבם דיעבד גם בלי לשמה, כשר. ואון לי ראיתי בבאור הלכה (סימן לט ד"ה בכל תיקון) דתגין דשעטנ"ז ג"ץ, אם עשאם אחד מהפסולים לכתוב תפילין ומזוזות, דיעבד כשרים, כיון דגם אם לא נכתבו כלל כשרים".

8 מקדש מעט (סימן לב ס"ק ס"ח).

9 כתב הרמ"א (סימן תרצא ס"ב) "ובדיעבד אין לפסול מגילה משום חסירות ויתרות, דלא גרע מהשמיט בה הסופר אותיות דכשרה כמו שנתבאר סימן תר"צ (ס"ג)". ושם מבואר ברמ"א ש"אם השמיט תחלתה או סופה אפילו מעוטה, לא יצא". ובמשנה ברורה (שם ס"ק יא) כתב שאפשר אפילו בחסר רק פסוק ראשון או אחרון הדין כן. ובשעה"צ (שם סק"י) כתב "מיהו בחוסר תבות בפסוק ראשון או באחרון, בוודאי לא מסתבר להחמיר". ועיי"ש ברמ"א ש"אפילו באמצעה דווקא אם לא השמיט ענין שלם", משום דבהשמיט ענין שלם נראה כספר חסר (משנה ברורה שם ס"ק יד). ובלא השמיט ענין שלם שמותר עד רובה הטעם, כיון שנקראת אגרת, אין מדקדקין בזה (משנה ברורה שם ס"ק ט).

אופן חשבון רוב: כתב בבאור הלכה (שם ד"ה אבל אם השמיט) "דבעל כרחך דאין חושבין כולה או מקצתה במספר האותיות, אלא במספר התיבות, ואפילו המיעוט של האותיות מטושטשות, כל שיש בכל תיבה או ברובה איזה אות מטושטשת פסול".

יתור אותיות: הנה ברמ"א מבואר שיתור אותיות דינו כחיסור אותיות, וכ"כ בלשכת הסופר (שם ס"ק ב וג). אמנם בהגהות חכמת שלמה (שו"ע שם) כתב וז"ל "נ"ב, והנה אף שהרמ"א פסק כן בפשיטות, אין זה מוסכם, דהנה עיקר ראיות דין זה דביתירות נמי כשר, היא ממה דקיי"ל בהשמיט בה הסופר אותיות דכשרה, וסבירא ליה דיתר כחסר דמי בזה. והמעיין בתוס' פרק קמא דמגילה (דף ט. ד"ה בשלמא תורה), שהביאו שם בשם הקונטרס, מוכח דסבירא להיה דשינוי גרע מחסרון, ואף במקום דחסר כשר, שינוי פוסל, ואם כן יש לומר הוא הדין נמי בזה, אף דהשמיט בה הסופר אותיות כשרה, מכל מקום אם שינה וכתב יתיר פוסל, דזה הוי שינוי. ונהי דהתוספת תרצו תירוץ אחר, מכל מקום מידי ספיקא לא נפיק, לכן נראה דבחסרות כשר, כמו שכתב הרמ"א כן, וביתרות פסולה מספק, ואם ליכא אחרת לא יבריך עליה על כל פנים".

10 משנה ברורה (שם ס"ק ח).

11 שערי אפרים (שער ו סימן נט) ובפתחי שערים (שם), וטעמו שיש לצרף דעת הארחות חיים בשם הראב"ד שיחיד לעולם אינו מברך, ואף שלא קיי"ל כן, מ"מ במגילה חסרה יש לצרף שיטה זו. וכתב בהליכות שלמה (מועדים ח"א פרק יט ס"ב) שיש לפסוק כן להלכה, אף שמסתימת הפוסקים לא נראה כן. ובמשנת הסופר (סימן כח ס"ב בילקוט הסופר) הביא דברי השער אפרים וכתב שמסתימת הפוסקים לא משמע הכי וסיים בצ"ע.

שעדיין לא המשיך לכתבו, נמי מותר למחוק הה"א. והרוצה להחמיר יקדור התיבה, וידביק מטלית, ויכתוב עליה ליהודים[12]. (סק"ב).

טז) **שורות שוות:** צריכים לעשות השורות של המגילה שוות[13], שלא יצאו שלש אותיות מהוץ לשורה, ובדיעבד כשר[14]. ולכתחילה אפילו אות אחת לא תצא חוץ לשורה, משום זה קלי ואנוהו[15].

תיבה שלימה: אם כתב תיבה שלימה חוץ לשורה, אם ניכר שהיא נקראת עם אותו שורה, [ולא עם העמוד שבצידה], כשרה[16].

קובה או זנב: יש ליזהר שלא יכתוב השורות בקובה או בזנב או בעיגול[17].

עשרת בני המן: אין דין קובה וזנב בעשרת בני המן כיון שזה בפנים, ורגילות הוא לכתוב כך (ראה ציור)[18].

אורך השורות: אורך כל שיטה שלושים אותיות, כדי לכתוב שלשה פעמים תיבת 'למשפחותיכם'[19].

רווחים בין האותיות – תיבות – ושורות: צריך להניח בין אות לאות כמלא חוט השערה[20], ובין תיבה לתיבה יניח כמלא אות קטנה [אות יו"ד] [21], ובין השורות יניח כמלוא שורה[22].

ריוח בין הפסוקים: בין פסוק לפסוק דעת הרמ"א[23] שצריך להניח מעט חלק, אבל למעשה אין מניחים חלק יותר מבין תיבה לתיבה באמצע הפסוק[24].

---

12 לשכת הסופר (סימן יב סק"ב). והטעם שאין בזה משום איסור מחיקת השם, היינו משום שנתכוין לכתוב ליהודים, א"כ הוה היפך כוונה שמותר למחקה, אך לכאורה צ"ב מ"ש מנתכוין לכתוב 'יהודה' במקום שצריך להיות כתוב השם, וטעה ודילג אות ד' וכתב השם, שאע"פ שהוה היפך כוונה, ואין בזה איסור מחיקת השם מה"ת, מכל מקום אסור למחקה, משום איסור מראית עין, דשאני התם שמקומו שם לכתוב השם, א"כ המקום הוה סימן. משא"כ בנידו"ד צריך לכתוב ליהודים, א"כ מקומו הוה סימן שלא כיון לשם השם, ולכן מותר למחקה. ודומה למי שהיה צריך לכתוב יהודה, וגם נתכוין לכתוב יהודה, וטעה ולא כתב דלי"ת שמותר למחקה, כיון שנכתב בהיפך כוונה, וכן אין בזה משום איסור מראית עין (ועיין קסת הסופר סימן יב ס"א וס"ב, ובלשכה"ס שם סק"א וס"ק ב).

13 מגן אברהם (סימן תרצ"א סק"ג), משנה ברורה (שם ס"ק ח).

14 במחצית השקל (שם), ובשעה"צ (סק"ה) ביארו דשיטותיה שוות פירושו, שלא יצאו שלש תיבות חוץ לשיטה. והוא עפ"י מש"כ בשו"ע (או"ח סימן לב סעיף לד), עי"ש.

15 משנה ברורה (שם ס"ק קמז).

16 משנה ברורה (שם ס"ק קנ).

17 דין זה נשנה בהלכות מזוזה (יו"ד סימן רפח ס"ט) ושם מבואר שאם עשאה כקובה זנב או עיגול, פסולה. ודין זה שיך גם ספר תורה ותפילין (שו"ת זית רענן ח"ב סימן א). ולכאורה כן יש ליזהר בזה גם במגילה. ואם עשה כן, יהא תלוי האם במזויף מתוכו גרע מנשמט עד חצי המגילה שכשרה, א"כ יהא פסול, או שמזויף מתוכו אינו חמור מנשמט, אם כן יהא כשר בדיעבד. ועכ"פ צריך לתקנו.

קובה - היינו שעשאן כמין אהל, צר מלמעלה והולך ומתרחב למטה.

זנב- היינו רחב מלמעלה והולך ומתקצר למטה.

עיגול - היינו צר מלמעלה והולך ומתרחב, ושוב הולך ומתקצר.

18 לשכת הקדש (א).

19 מגן אברהם (שם), לשכת הסופר (סק"ד), משנה ברורה (שם ס"ק ח).

20 שו"ע (סימן לב סעיף לב). והיינו רק לכתחילה, אבל בדיעבד אין לפסול, אלא אם כן נראה התיבה חלוקה לשתים (משנה ברורה ס"ק קמג).

21 שו"ע (שם). ובדיעבד אין לפסול, אלא אם כן נראה כתיבה אחת לתינוק דלא חכים ולא טפש (משנ"ב שם ס"ק קמג).

22 רמ"א (שם סעיף לב).

23 שם. וכן כתב הש"ך (יו"ד סימן רעד סק"ו).

24 משנה ברורה (שם ס"ק קמו) בשם המגן אברהם והגר"א.

חלק מהוצאות הגליון בשבוע זו

נתנדב לעי"נ האה"ח

מרת **שרה בוילא בריוט שטיין** ע"ה

בת הגה"צ ר' שלום יעקב שמחה זצ"ל

נלב"ע כ' כסלו

הונצח ע"י בנה הרבני החשוב הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **צבי עקיבה בריוט שטיין** הי"ו

מנהל מוסדותינו וקהילתינו הק' בבית שמש יצ"ו

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת גאלדא זאלדאן ע"ה

בת הרה"ח ר' **צבי** ז"ל

נלב"ע כ"ג כסלו

תנצ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידינו הרבני החשוב רודצו"ח

מוה"ר **שאול לייב זאלדאן** הי"ו

אב"י בקריית יואל יע"א

ב"א כסלו
הרה"ק רבי נפתלי הלבערשטאם זי"ע

מתולדותיו

הגה"ק ר' נפתלי האלבערשטאם זי"ע בעל "אילה שלוחה" היה בן בכורו של הגה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווא זי"ע.

מסופר שכאשר נולד היה הגה"ק משינאווא משתוקק מאוד לקרוא את שם הרך הנולד ע"ש הרה"ק ר' נפתלי צבי מראפשיטץ זי"ע, שהיה רבו המובהק של אביו הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע, אך בעת הזאת ישב הגה"ק משינאווא סמוך על שולחן חו"ז הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע (בזיווי"ר היה חתנו של הגה"ק בעל ארי' דבי אילעי זי"ע חתן הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע), והיה הסדר נהוג בעיר אוהעל שכיבדו את מרן הישמח משה בסנדקאות וגם בברכות ודרכו היה לתת שם לילד מבלי שאלת אבי הבן איך לקראו, לכן התפלל הגה"ק משינאווא להשי"ת שיתן בדעתו של הישי"מ לקרוא את שמו "נפתלי".

בעת הברית כשאמר הישמח משה הברכות "ויקרא שמ בישראל" הסיב פניו אל הרה"ק משינאווא ושאלו: נו, כלומר איזה שם בדעתו לקרוא להילד, דבר שלא היה דרכו בכך כאמור, אך כאשר חו"ז שאלו כבר ענה שבדעתו לקרוא אותו נפתלי, ואחרי הברית אמר לו הישמח משה: כן היה בדעתי ג"כ לקרוא אותו "נפתלי", ע"ש הגה"ק מראפשיטץ זי"ע, (אולם פלא הוא שהרי שם הגה"ק מראפשיץ היה "נפתלי צבי" והוא קרא אותו רק "נפתלי").

הגה"ק רבי נפתלי היה גר בעיר טשערקאס (כי זוגתו הרבנית היתה אחות הגה"ק רבי מרדכי דוב מהארנאסטייפל זי"ע, ומכיון שהם נתייתמו בילדותם נתגדלו בבית זקינם הגה"ק מטשערקאס), שם למד בחברותא יחד עם דודו הגה"ק מהארנאסטייפל זי"ע, ובשו"ת דברי חיים מובא כמה תשובות שכתבם לשניהם, וז"ל: אל כבוד חתני היקר ר' מרדכי דוב, ונכדי ר' נפתלי.

נסתלק ביום כ"א כסלו בעיר טשערקאס שברוסלאנד אשר כידוע שרר אז בעת ההוא קור גדול עד שכל הימים והנהרות קפאו מכפור, ולא היו מקוואות חמות מן המוכן כמו היום, רק אם רצה מאן דהו לטבול עצמו במים חמים היה צריך לפנות אל האיש הממונה על המקוה (בעדער) שיחמם לו את המקוה, אשר היה עבודה קשה מאוד כי היה צריך מקודם לשבור את הקרח ולהפשירו בעצים ואש (העצים היה דבר יקר בימים ההם), וכך ארך החימום זמן רב וגם דרש סכום גדול על זה, וכאשר נסתלק ר' נפתלי בפתע פתאום (בספר מאחד מגדולי רוסיא כותב שם את כל השתלשלות פטירתו של ר' נפתלי כותב שם ג"כ בענין פטירתו הפתאומי שהיה באמצע הלילה) ולא היה פנאי להכין את המקוה, אך מ"מ רצו לעשות את הטהרה כדבעי ולטבול אותו במקוה כראוי לאדם גדול כמוהו, והחליטו לנסות לשאול את ה"בעדער" אולי הזמין איש אחד שיחממו את המקוה וכך יוכלו לטבול גם את גופו הק' של ר' נפתלי, מה מאוד הופתעו לשמוע מה"בעדער" שאכן הזמינו אצלו להכין את המקוה באמצע הלילה, והיות שכל הדבר הזה היה פלא בעיניהם, שאלוהו מי הזמין את המקוה, ענה להם שר' נפתלי בעצמו בא ודפק על דלת ביתו ופקד עליו לחמם את המקוה בשבילו, דרשו וחקרו הדבר ונתברר להם שזה כבר היה לאחר פטירתו.

היה נשמה גבוהה מאוד, ונסתלק בדמי ימיו בהיותו בן

ימי ההילולא

כ' כסלו

- **רבי משולם פייביש מקרעמניץ** ב"ר דוב בעריש (משנת חכמים) - **תקל"ה**
- **רבי בנימין זאב וואלף הלוי מבאלטא** ב"ר שמואל (תלמיד הר"פ מקאריין) - **תקפ"ו**
- **רבי דוב בעריש מאושפיצין** ב"ר משה (דברי צדיקים, תלמיד החוזה) - **תקצ"ה**
- **רבי ברוך מוויזניץ** ב"ר מנחם מענדל - **תרנ"ג**
- **רבי חיים משה צבי מראחמסטריווקא** ב"ר מרדכי דוב מהארנאסטייפל - **תרצ"ד**

כ"א כסלו

- **שמעון בן יעקב משבטי יה** - **ב"א שי"ד**
- **רבי יעקב מאניפולי** (חתן ר' צבי בן הבעש"ט) ב"ר מנחם מן (ר' מנלי) מקארלין - **תקצ"ד**
- **רבי יעקב מאיר פאדווא** אב"ד בריסק ב"ר חיים - **תרט"ו**
- **רבי נפתלי** ב"ר יחזקאל שרגא משינאווא - **תרכ"ד**

כ"ב כסלו

- **רבי אליעזר אשכנזי** (מעשי ד') ב"ר אליהו - **שמ"ו**
- **רבי משה רוקח אב"ד זלאטשוב** ב"ר אלעזר רוקח מאמסטרדם - **תקי"ד**
- **רבי פנחס מאוסטראה** ב"ר יעקב יוסף (ייבי) מאוסטראה - **תקס"ו**
- **רבי יואל אשכנזי מזלאטשוב** ב"ר משה דוד מטאלטשאווא (שו"ת מהר"י) - **תרמ"ו**
- **רבי יחזקאל פאנעט מדעש** ב"ר משה (פנסת יחזקאל) - **תר"ץ**

כ"ח שנה, אביו הגה"ק משינאווא הוציא לאור ספרו בשם "אילה שלוחה" על שמ כמאמר הכתוב "נפתלי אילה שלוחה", אביו הק' כותב שם בהקדמה דאיתא בירושלמי שרבי בון היה חי כ"ח שנה והשלים עצמו כמו אחרים במשך מאה שנה, וכן ממליץ עליו שאע"פ שחי כ"ח שנה השלים עצמו כמי שחי שנים הרבה.

כאמור נסתלק ר' נפתלי בחיי אביו ולא הניח אחריו זש"ק והיו צריכים לקיים מצות חליצה, והגה"ק רבי משה משינאווא בנו של הגה"ק משינאווא זי"ע נסע יחד עם אביו לעיר טשערקאס לחלוץ אלמנת אחיו, בשעת החליצה כנהוג ברוב עם ישבו שם הבית דין, זקינו הגה"ק מטשערקאס זי"ע, אביו הגה"ק משינאווא, ועוד, באמצע מעמד החליצה אירע איזה שאלה בהלכה והגדולים שנכחו שם התפלפלו בדבר זה עד באו לידי החלטה, באותו זמן נכח שם גם דודו הגה"ק ר' מרדכי דוב מהארנאסטייפעל זי"ע ולא לקח חלק במלחמתה של תורה רק ישב על מקומו אחוז שרעפים, אחרי שקיימו מצות החליצה פנה הגה"ק משינאווא לגיסו הגה"ק מהארנאסטייפעל זי"ע למה לא השתתף בריתחא דאורייתא שהיה שם, השיב לו הגה"ק מהארנאסטייפעל שלא שמע כלל שהיה שם משא ומתן בהלכה, תמה הגה"ק משינאווא ושאלו איך יתכן שלא שמע כלום הלא היית נוכח כאן ושקלו וטרו בקול רעש גדול, ענה לו הגה"ק מהארנאסטייפעל: ראיתי את הגה"ק ר' נפתלי שעמד כאן בעת מעמד החליצה ופניו זהרו כזוהר הרקיע והייתי כ"כ משוקע לראות את צורת פני קדשו ולא יכולתי להסיר את עיני ממנו על כן לא שמעתי כלל מה שדיברו ודנו בהלכה.

על אודות אותו נסיעה לקיים מצות החליצה היו צריכים כסף רב כי נסיעה כזו בימים ההם היה כרוך בהוצאות מרובות, ובפרט לאשר היה הרה"ק ר' משה משינאווא איש חלוש היו צריכים לקחת עגלה נוחה עם כמה גבאים וכדו' ע"כ פנה אביו הגה"ק משינאווא זי"ע לכמה נדיבים לבקש את תרומתם למצוה רבה ונשגבה זו.

ימי ההילולא

כ"ג כסלו

- **רבי דוד טעבלי כ"ץ שיף אב"ד לאנדאן ב"ר זלמן (לשון זהב)- תקנ"ב**

כ"ד כסלו

- **רבי משה פאנעט מדעעש ב"ר מנחם מענדל - תרס"ג**
- **רבי חיים חזקיה מדיני ב"ר רפאל אליה (שדי חמד) - תרס"ה**
- **רבי יוסף נתן מוואלברום ב"ר אלטר מאיר דוד - תרע"ח**

כ"ה כסלו

- **רבי אברהם ב"ר אליהו (הגר"א) מווילנא (רב פעלים) - תקס"ט**
- **רבי יעקב יוקל עלינגר ב"ר אהרן (ערוך לנר) - תרל"ץ**
- **רבי משולם זושא מנדבורנא ב"ר נפתלי מליזענסק - תר"ן**
- **רבי חיים מאנטיניא ב"ר ברוך מוויזניץ (נימוקי יוסף) - תרצ"ב**

כ"ו כסלו

- **רבינו אברהם ב"ר דוד (השגות הראב"ד) - ד"א תתקנ"ט**
- **רבי אלעזר מקאזניץ ב"ר משה אליקים בריעה - תרכ"ב**
- **רבי יחיאל מיכל מגלינא (חתן ר"מ מפרעמישלאן) ב"ר משה (קב ונקי) - תרכ"ו**
- **רבי צמח ברוך משידלאווצא ב"ר נתן דוד - תרל"ז**
- **רבישלמה יעקב ב"ר יצחק אייזיק מזידיטשוב - תרמ"ו**
- **רבי יוסף מקוידנוב ב"ר אהרן - תרע"ז**
- **רבי שלמה יצחק ב"ר ישכר דוב מוואלברוז - תרע"ו**

ויסופר שפע"א נכנס הגה"ק משינאווא זי"ע בביהמ"ד וראה אנשים משוחחים ניגש אליהם ושאלם על מה המדובר, והרהיב איש אחד עוז בנפשו וסיפר להגה"ק משינאווא שהם מדברים מהנגיד ר' ברוך שהיה לו קפידה מהגה"ק רבי אלימלך רודניק'ער זי"ע (בנו של הגה"ק רבי מענדל בער מפשעווארסק בהגה"ק רבי אלעזר בהגה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע) כי פע"א פנה הגה"ק רבי אלימלך רודניק'ער לר' ברוך הגביר מפשעמיש שילוה לו סכום כסף גדול וסירב, הקפיד עליו הגה"ק ר' אלימלך מרודניק ואמר: כתיב (תהלים ל"ג ט') "הוא אמר ויהי", הקב"ה אמר ונהיה עושר, "הוא ציוה ויעמוד", הוא יצוה ויעמוד דהיינו שיופסק עשירותו, וידוע שר' אלימלך קילל אותו בקללה נמרצת שלא יהיה לו כסף עבור התכריכים שלו, אך כבר עבר כ"כ הרבה זמן ולא נתקיים קללת חכם וצדיק.

אמר להם הגה"ק משינאווא: "עטס וויסט טאקע נישט אבער איך וויס יא", הבה ואספר לכם גופא דעובדא היכי הוה: כאשר נלב"ע בני רבי נפתלי ז"ל בדמי ימיו, והיו צריכים סכום כסף גדול בכדי לנסוע לרוסלאנד לקיים מצות חליצה לאשתו הרבנית, הלכתי לדפוק על פתחי הנדיבים בעם, בין השאר מצאתי את ר' ברוך הנ"ל וביקשתי ממנו את תרומתו היות שבני צריך לנסוע לדבר מצוה לסדר החליצה ואין לי כסף לזה, ע"כ יואיל נא לבוא בעזרתי.

וסיפר לי אז את כל העסק ביש שהיה לו עם הגה"ק רבי אלימלך מרודניק זי"ע, ואכן כן הוה שאחר פטירתו של רבי אלימלך רודניק'ער התחיל הלה לירד מנכסיו ל"ע, ולעת עתה לא נשאר לו מחוט ועד שרוך נעל מעשירותו, רק תכשיטי אשתו היא מה שנשאר לו מכל עושרו, אך באם יבטיח לו לבטל הקפדתו של הגה"ק רבי אלימלך מרודניק זי"ע, ימכור את התכשיטים לצורך המצוה, אך אני אמרתי לו שאיני יכול להכניס ראשי באשלי רברבי ולהסיר את הקפדתו של האי צדיק וקדוש.

ויהי בלילה נתגלה אלי הגה"ק רבי אלימלך רודניק'ער בחלום ואמר לי שאקח את התכשיטים מהגביר הנ"ל, ושהוא מוחל לו את הקפדתו, כי מפני מצוה גדולה כזו אני מתחרט על הקפדתי, (פאר אזא גרויסע זאך טרעט איך אפ), ואכן למחרת הלכתי לר' ברוך הגביר הנ"ל וסיפרתי לו כל ענין החלום, ומכר אז את התכשיטים וקיבלתי ממנו הכסף ונסעתי עם בני לרוסיא לסדר החליצה.

באותו יום הגיעו שני אברכים ממרחקים לקנות יער גדול והציעו לר' ברוך להיות שותף עמהם, כי עדיין לא התפרסם מצבו הרע, אמר להם ר' ברוך שאין לו כסף על אתר, ענו לו שיכתוב להם שטרות לעתיד, ר' ברוך ראה בזה יד ה' וכתב להם, ואמנם הרויח הרבה ונתעשר שוב מאוד, ואכן נתבטל ההקפדה. וסיים הגה"ק משינאווא: עכשיו תבינו כבר למה לא פגעה בו קללתו של הגה"ק רבי אלימלך מרודניק זי"ע.

כ"ב כסלו

הגה"ק רבי אליעזר אשכנזי זי"ע [בעל "מעשי ה"']

מתולדותיו

הגה"ק רבי אליעזר אשכנזי זי"ע בעל מעשי ה' נולד בשנת רע"ג לאביו ר' אלי' הרופא ז"ל, גדול בענקים היה בדורו שהיה דור דעה כהבית יוסף והרמ"א המהר"ל מפראג ועוד, מסכת חייו מאחדת בתוכה מזרח ומערב, כיהן ברבנות בקהילות רבות בכל רחבי העולם היהודי דאז, החל ממצרים, פוזנא, וכלה בקראקא, כמה השערות נאמרו על סיבת נידודיו ברחבי תבל, והוא בעצמו כותב וז"ל: "וכבר בימי חורפי נכספה נפשי לראות קצת מן הישוב, ורעי ומיודעי אשר ידעו כן שאלוני אם ראיתי או שמעתי אמתת ענין נהר שבתיון".

ואלה תולדותיו למסעותיו בשנת רצ"ט בהיותו בן כ"ו שנים עבר למצרים ונתמנה לרב ולדיין, ושפט כל קהילת מצרים כ"ב שנה, עד שהיה צריך לנדוד משם מפני עלילות דברים, והרבה אגדות נאמרו בסיבות ועלילות אלו.

ובס' ליקוטי חבר בן חיים מביא סיפור הדברים כפי ששמעם מרבו מרן החת"ס זי"ע, וז"ל: וסיפר לנו מרן זצוק"ל כי הגאון בעל מעשי ה' היה מהשרים הראשונים למלך מצרים בימיו ונתן לו המלך טבעת יקרה להראות אהבתו, ויהי היום יום הולדת המלך הלך להביא להמלך את ברכתו, וכשהלך על גשר אחד פגע בו אחד מהשרים, ושאל אותו השר אם לא שכח הטבעת בביתו, והראה לו אותה על אצבעו, והבליעל שלח ידו ורצה להשליכו אל נהר נילוס וכמעט שלא נפלה, תפסה הגאון באוויר ובבואו אל המלך נתכבד ביותרת הכבוד יותר משאר השרים, ובהגיע זמן הסעודה הלך לביתו ולא מצא מנוחה לאמור כי יש "שבר גאון" מאחריו, ולקח אבנים טובות ומרגליות וישב על ספינה קטנה וברח אל הים, וכן היה כי בלילה הזאת הלשינו עליו השרים לפני המלך, ושלח המלך לתופסו ולהעניש ולתת אותו בבית הסוהר, ועל ידי הרגשתו צדיק מצרה נחלץ.

אמנם בעברו על הים נשברה האניה ובנס גדול שט על קרש אחד עד חוף קאנסטאנטינאפל, ובבואו שם בעירום ובחוסר כל פשפש במעשיו ותלה הכל בביטול תורה, וחיפש אחר דירה קטנה ולחם צר לעסוק בתורה, ואלמנה אחת לקחה אותו אל תוך ביתה והאכילתו מלחמה העוני.

ויהי היום הכריזו מבית המלך אחרי כי מת חברו של המלך המשחק בכל יום עם המלך בשחוק שקורין שאך, ומי שבקי בחכמה הזאת יודיע עצמו, והגאון הלך לשם, וכראות המלך רוב חכמתו בשחוק זה, הלבישוהו בגדי כבוד והלך אליו הגאון מדי יום ביומו לשחק איזה שעות, והיה נזהר למלאות שעות אלו בלילה בעסק התורה, ומחמת מניעת השינה בלילה אירע לו פעם אחת אשר בעת זמן המלך בעצה איך לשחק, נרדם הגאון מול פני המלך, ולא לבד אשר המלך לא קנף עליו, כי אם מיד לקח ממיטתו כר אחד ונתנו תחת ראש הגאון ועזב את החדר, וכשהקיץ הגאון וראה זאת, התנחם שוב לאמור: "אין כאן רק למעלה", ועזב את העיר.

אח"כ נתקבל לאב"ד בעיר פוזנא, ואח"כ עבר לקראקא שם שימש כאב"ד עד יומו האחרון יום כ"ב כסלו שמ"ו ונטמן שם בקראקא.

כ"ב כסלו

הגה"ק רבי יואל אשכנזי זי"ע אב"ד זלאטשוב

מתולדותיו

נולד לאביו הגה"ק ר' משה דוד אשכנזי זי"ע אבדק"ק טאלטשווא (חותן מרן הייטב לב זי"ע) בערך בשנת תק"ע, ונתעלה בתוי"ש על ברכי אביו, וכשנתגדל יצק מים על ידי רבו הגה"ק ר' יעקב מליסא זי"ע בעל חוות דעת וממנו סלל לו דרך בלימוד לברר האמת לאמיתו. רבו ראה בו כלי מחזיק ברכה, ובחר אותו לחתן לבת חתנו הגאון ר' צבי הירש תאומים זצ"ל האבדק"ק קאליש, והי' סמוך על שולחן חותנו כמה שנים אחר חתונתו, במשך שנים אלה עלה ונתעלה עוד יותר, ונתפרסם מאוד בתפוצות ישראל לגאון עולם. גם הי' כוחו גדול בחכמת הקבלה, חכמה זו קיבל מהרה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע.

על כס הרבנות

בשנת תקצ"ה נתקבל כרבה של גאליגארי, ובערך בשנת תרכ"ה נתקבל לאב"ד בעיר חאדרוב לאחר מכן בשנת תרט"ז נבחר לכהן כרב ואב"ד זלאטשוב, עיר רבת מסורת של גאונים

וצדיקים ומלאה לומדים מופלגים, ועל שם העיר הזאת נקרא, ושמו יצא למרחקים כגדול בתורה ומנהיג לעדתו, הקדיש את עצמו ללמוד וללמד, ובחורי חמד נהרו אל ביתו לשמוע לקח מפיו, והוא השמיע לפניהם את שיעוריו שהצטיינו בבהירותם ובצלילותם ובעמקותם, ולא פסק ישיבה מביתו. אחד המיוחד שבתלמידיו הי' הגאון הגדול ר' שלום מרדכי הכהן שוואדראן זצ"ל רבה של ברזאן המפורסם על שם ספרו שו"ת המהרש"ם, ומרבו זה קבל גם התרת הוראה.

קולו ברמה נשמע

הי' נחשב מגדולי המשיבים בדורו, ונודע בספרו שו"ת מהר"י אשכנזי, בנו הגאון ר' אשר אנשיל זי"ל כותב בהקדמתו שהרה"ק ר' מאיר מפרמישלאן זי"ע אמר שכמו שפוסק המהר"י אשכנזי כן פוסקים בשמים. רבנים גדולים וגאונים מופלגים שבדורו העבירו אליו שאלותיהם, מספרו אנו רואים שפלפל עם שלשה גיסיו הגאונים ר' אברהם תאומים מח"ס שו"ת חסד לאברהם, הגאון ר' יוסף יואל דייטש אב"ד מאניסטשארץ, וכן עם גיסו מרן הייטב לב זי"ע וגם בא בדין ודברים עם הגאון ר' מרדכי זאב איטינגא זי"ע מלבוב, וגם ישנם תשובות בשו"ת דברי חיים המופנות אליו.

זרעו אחריו

הניח אחריו דור ישרים רבנים צדיקים, הגאון ר' ישראל שהי' אב"ד סערעט שלא על מנת לקבל פרס. הה"צ ר' אשר אנשיל זצ"ל שהי' חתן הרה"ק ר' חנוך העניך מאלעסק זי"ע (חתן מרן הק' השר שלו' מבעלז זי"ע) ר' משה דוד אב"ד בכמה קהלות ודיין בסערעט, ר' אפרים יוסף דוב מלא זמן מה את מקום אביו בזלאטשוב עד שעלה לאה"ק, ונפטר שם בצפת.

שמו הנערץ

מבין בנותיו היתה מפורסמת בתו הגדולה מרת חנה שהיתה אשת חבר של מרן הגה"ק בעל קדושו"ט זי"ע – ואת שם בנם ה"ה רבינו הקוה"ט זי"ע קרא אותו אביו על שם חותנו המהר"י אשכנזי שהתפרסם בכל אפסים בשמו הנערץ והנקדש יואל זי"ע.

אשכבתי' דרבי

בשנת תרמ"ב כ"ב כסלו השיב נשמתו הטהורה ומנוחתו כבוד בעיר זלאטשוב, העיר שכיהן בה בתור רב ואב"ד למעלה משלושים שנה. השאיר אחריו הרבה כתבי ידות וממנו נדפס ספרו שו"ת מהר"י אשכנזי כששהה רבינו הקדוש פה בארי"ו בא אחד ובידו תכריך מאת מהר"י אשכנזי והציע להר"ר יוסף אשכנזי הי"ו משמש בקודש אצל רבינו הק' שיקנהו מאתו מאחר שהוא נכד המחבר, וכן עשה וכשאמר לרבינו שקנה כתבי ידות מזקינם אמר לו רבינו שגם הוא רוצה להיות שותף בזה ונתן לו מעות ע"ז והודפס לאחרונה בשם ספר מהר"י אשכנזי עה"ת.

כ"ד כסלו

הגאון רבי חיים חזקיהו מדיני זי"ע ["שדי חמד"]

ואלה תולדות

נולד בז' חשון תקצ"ג בירושלים בין החומות לאביו הגאון רבי אליהו רפאל הלוי שהי' תלמיד חכם גדול ודרשן מובהק, גם הי' שד"ר (מטעם רבני כוללות ירושלים, ופוק חזו מה דמסהיד עליו גברא רבא ה"ה רבי חיים פלאג'י זצ"ל שכותב אודותיו (בהסכמה לספר של בנו "מכתב לחזקיהו") "מנקי הדעת בירושלים מעלת הרב הכולל מלאך רפא'ל... אוצר כל כלי חמדה פלפולא חריפתא... פה מפיק מרגליות..." ואצל אביו זו למד חכמתו ובינתו, והוא הי' רבו המובהק, וז"ל בהקדמתו לספרו הנ"ל: הרב מר אבי זצוק"ל א"א הראש רב בנייא הרבה להטיב חסדו עמי, הגדיל תושי"ה, הלא לאמונה, זו משנה ראשונה, תורה דיליה הוא, הביאני המלך לחיי העוה"ז והעוה"ב, הנחני בדרך אמת במעגלי צדק, החזיק כל בדק, הלא הוא אמר לי, ועתה בני שמע בקולי, מרבה ישיבה מרבה חכמה, ביראת השם כל היום בחיבה יתירה... השכם והערב בבית המדרש, ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, לשמוע בקול ד' ולדבקה בו, ועלי מזוניכי וכסותייכי", גם למד אצל ה"חכם באשי" ה"ה הגאון רבי יצחק קוביו ואצל רבי יוסף נסים בורלא זלה"ה.

האיש מקדש

בגיל צעיר בא בברית הנישואין, ובהיותו ידוע לרבים בחכמתו, באו כמעט כל גדולי הדור בא"י, כמי שכותב בספרו "שדי חמד" וז"ל: ואני מעיד על עצמי שנכנסתי לחופה בעיה"ק ירושת"ו בחודש אלול, והי' הכנסת כלה בבית הרב הגדול והמפורסם מוהר"ר יצחק פרחי, והיו על החופה כמעט כל גדולי הדור, רבני גאוני תקיפי דארעא דישראל זיע"א, ע"כ, לאחר חתונתו הי' סמוך על שולחן אביו עד שנת תרי"ג שאז נתייתם מאביו, ונפל על שכמו עול הוצאות ביתו ואמו ושני אחותיו הקטנים שהגדילם עד שהשיא אותם.

בארץ נוד

כשראה רבי חיים נסים אבולעפי' (הראש"ל) את דחקותו יעצו ליסע לעיר קושטא, ועשה כדבריו ונסע לשם, קרוביו קיבלוהו בסבר פנים יפות ותמכו בו ברוח נדיבה כמו שמזכיר את חסדם לברכה: אשר היו בעוזרי, הביאוני אל חדרם, מפתם אכלתי ומכוסם שתיתי, בסבר פנים יפות מטה כסא שולחן ומנורה, ולמדתי תורה בביתם ובחומתם בשובה ונחת... ע"כ,

ביקש לישב בשלווה קפץ עליו רוגז החולי כמו שכותב: מאז באתי פה העירה נתיישבתי נהייתי ונחליתי במראות נגעים מכף רגל ועד ראש פצע וחבורה... לולא ד' שהי' לי, גמלני מאז טובות, הקרה ד' לפני... ידיד נפשי מעלת החכם המרומם, והנה שולם כה"ר יוסף הלוי נר"ו (מר ניהו חד מרבני קושטא, ולעתות כאיל שם ביתו בע"ת ברוסא יע"א) הזיל זהב מכיסו למאות ולאלפים, על הרפואות ועל הרופאים (מכתב לחזקיהו).

עוד ניתוסף לו צרה על צרתו, כי לאחר שנתרפא הרחיקו אותו קרוביו מסיבה לא ידועה, ונאלץ ללמוד שיעורים פרטיים בבתי יחידים, כלשונו בהקדמה הנ"ל: כי בעוונותי שרבו לא נזדמן לי מקום קבוע ללמוד בכל ימי השבוע, כי אם יום אחד בבית בעל הבית אחד, ויום אחר בזולתו, ע"כ, עם כל תלאותיו שעבר הוציא לאור בשנת תרכ"ה ספרו הנזכר "מכתב לחזקיהו" על ששה סדרי משנה, וחידושי גפ"ת על מסכת ברכות וסדר מועד, שבו מראה בקיאות עצומה בכל חדרי תורה והפליאו חכמי דורו.

לצבי חמד

מאוד הי' געגועיו לשבת בארץ הצבי, וקשתה עליו מאד מגורתו בארץ העמים וכמאונן בשירותו: נער הייתי בצאתי מירושלים, בעצבון רוח וברפיון ידים, עזבתי את עיר מולדתי ציון היא ארץ חמדה תאוה היא לעיניים, אוירה מחכים לא יערכנה הזב פריזים... נמס כל לבי ורפו כל ידים, דמי עלי כעובר על תרי"ג מצות, והי' קשה מאד בעיני פרידתה כחומץ לשינים וכעשן לעינים..., ותפלתו היתה שלפחות יזכה להקבר בארץ הקודש: ...וכל יום כי יעבור אוחיל ומצפה בכליון עינים, כי ישקיף ה' לטובה ויזכנו לשוב ולהתיישב בתוככי ירושלים, ואני זקנתי, ואת יום מותי לא ידעתי, אנא ד' שם תהא מנוחתי, שם תהא קבורתי בעיר הקודש ירושלים, ואם שלש אלה במוטב תלתא כחדא שריין, חברון צפת וטבריא דין הניין, לכולם בשם אקרא ארצות החיים...

למחי' שלחני

בשנת תרכ"ז כשביקר בקושטא אחד מעשירי ארץ קרים (דרום רוסיא) הפציר בו שיקבל את כתר הרבנות בעיר קראַ סובזאַר, ולא נח ולא שקט עד שהביאו לשם, שם הי' כמלאך המושיע להחזיר עטרה ליושנה ללמוד את העם הדרך ילכו בה, כי הי' שם שכחה גדול, כמו שכתוב בשנת תרנ"א בחלק תשיעי מספרו "שדי חמד" וז"ל: זה לי שנת עשרים וארבעה בתוך עמי אנכי יושב עיר הזאת קרסובזאר, לשרת בקדש להורות להם את הדרך ילכו בה לשמור ולעשות את כל התורה, ואחרי כי נוכחתי לדעת כי אינם בני תורה, וזמן זמנם זמניהם לא הי' להם מרביץ תורה כראוי להם, כי הרבנים שקדמוני שפת בני העדה מוזר להם, ולא יכלו לקרב דעתם עמהם ולדעת מעשיהם ותהלוכותיהם, בדברים העומדים ברומו של עולם שבני אדם הללו מזלזלים בהם, לא במרד ולא במעל ולבית יעקב חטאתם מחסרון ידיעה, ידעתי כי למחי' שלחני אלקים, להרים דגל תורתינו הקדושה לשמור גדרי' וסייגי' בעזרתו יתברך, ע"כ,

שם חיבר ספרו "אור לי" לזכר בנו יחידו שמת בימי עלומיו בשנת תרכ"ח, והדפיסו בעלם שמו לגודל ענוותנותו, ובהקדמה מאונן על פטירת בנו: כל בית ישראל יבכו על האי שופרא דבלי עיילת בלא בר... במסתרים תבכה נפשי עיני נגרה..., על ספר זה התבטא גאון אשכנזי רבי בצלאל הכהן זצ"ל מווילנא דאלמלא ידע שהמחבר חי אתנו היום הייתי חושב שאחד מן הראשונים הוא,

בשנת תר"ל עלה לארץ ישראל להשתטח על קברי צדיקים, ובשובו משם הביא עמו מעפרה כלשונו: חיובא רמיא להשתדל להשתטח על קברי צדיקים כי זכות גדול הוא... וכ"ש כשהולך להשתטח על קברי הצדיקים שבא"י, בשנת תרל"ח חלה מחלה קשה על עיניו ואף לאחר שנתרפא לא חזר אליו מאור עיניו כבתחלה, ואז הוסיפו השם חיים בסגולה לרפואה.

חכמה וענווה

בימים ההם כשישב על מי מנוחות החל בעבודתו הנפלאה להוציא ספרו "שדי חמד" על עניני הלכה, להגיש למעיינים כל דין והלכה על שורשיהם יסודותיהם וענפיהם המקור מהתלמוד עד לאחרונים, בלשון צח יקרה מפנינים, עם כל זאת כתב בהקדמתו: שום אדם לא יסמוך להלכה ולמעשה על מה שכתבתי בספרי, כי אני לא באתי לפסוק דין ולהכריע בדבר שיש בו מחלוקת, רק העתקתי מה שמצאתי באיזה ספרים לזכות את מי שאין בידו הספרים,

לא ארכו הימים ונתפרסם בכל המדינות, אשר לו שוגרין אגרות שאלות ותשובות מכל קצוי תבל מכל שבטי האומה לקבל דעתו המכרעת, גם זאת נודע כבעל מידות נעלות שונא בצע ומסתפק במועט היו שולחין לו נדבות כמו שכותב בהקדמתו לשי חמד חלק שישי: האמנתי כי אדבר מידי שבוע בשבוע יביא הבי דואר טומוס מכתבים מינים ממינים שונים, מאשר נכבדתי בעיניהם יחזיקוני לאיש אמונים שונא בצע כסף ומדנים, שולחים צרור כספיהם לידי לקיים מצות שלוח לארבע ארצות החיים (א"ה כנראה כוונתו לערי אה"ק) לכוללים או לפרטים..., עוד כותב על מכביר אגרות ...שאלת חח"ם להורות הלכה למעשה באיסור והיתר, דיני קידושין וגירושין, ריבים ופטפוטים מאנשי מדנים שוביי"ם ורבנים ... ועוד מקבל בקשות ... להתפלל על כל צרה וחולה וחבוש במאסר ואשר יד ד' נגעה בו בזעם ובעברה..., ובענוותנותו כותב: נפשי יודע מאד דלותי ושפלותי, ולהתפלל על עצמי איני כדאי, הלא טוב לנו לפנות אל ימין מי מקדושים צדיקים 'אדמורי"ם' שבדורינו יחיו, המתאמצים בתפלתם וכו' אשר אין לקוות זה מאנשים אשר משוקעים בטרדות שונות מענייני העולם, או כי עומק תלמודם טורדם בעת תפלתם....

ארי עלה מבבל

בשנת תרנ"ט אחרי שמלאו ל"ג שנים לכהונתו בקראסובאר גמר בלבו להשתקע בא"י, בקיץ של אותה שנה יום ג' פרשת שלח יצא לדרכו, בני עירו ועדתו נפרדו מעליו פרידה נרגשת, ובאו אנשים למאות ולאלפים אל החוף ועמדו על רגליהם עד אשר נעלמם הספינה על מימי הים, ויהי ביום השלישי ה' בתמוז הגיע לעיר יפו שהתקבל ע"י יהודי המקום בהערצה, בתוך דבריו באגרת שהריץ לפני העיר בצאתו מיפו כותב: והנני מברך ברכה שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, לראות נוה היפה ביפו ת"ו ב"ב, וברוכים יהיו כל האנשים הנכבדים פה אשר ענותם תרבני וקבלו פני בספ"י והראו לי כל בית נכאתה שלהעיר וכו',

מיפו עלה לירושלים עיר מולדתו ונתקבל בחביבות גדולה, והתכוון לישב במנוחה בלי משא הקהל לגמור חיבורו הגדול 'שדי חמד' כלשונו: ידעתי כי בואי אל הארץ הקדושה לא תהי' פרנסתי מרווחת כבראשונה, אבל יודע ריבוני כי על דעת כן באתי להתנהג כאחד העם וכו', כי רק כאחת מדלת העם תהי' כל הנהגת ביתי בלחם לאכול ובגד ללבוש, לא אכילת מעדנים ולא לבושי שנים, וחלילה מלקבל עלי שום משרה גדולה או קטנה, למען תהי' דעתי פנוי' לעסוק במלאכתי בסדור המערכות וכו', אולם לאחר זמן קצר שישב בין החומות רצו חכמי ירושלים שיכהן כה"חכם באשי' שהתפנתה, כששמע רצונם מיד ברח מן הכבוד לעיר חברון שיוכל לישב על התורה ועל העבודה בלי מפריע, אמנם כשנפטר רבה של חברון רבי רחמים יוסף פראנקי זלה"ה נתנו בו ז' טובי העיר את עיניהם להכתירו כאב"ד חברון, וכיון שראה שאנשי העיר הם כצאן בלי רועה, נטה שכמו לסבול את משא העם, רק התנה עמהם שלא יטרידוהו בעניני יום יום של הקהלה, רק העמיס על עצמו הפיקוח על החינוך בדור הצעיר.

רועה צאן

שם בחברון לא הי' הת"ת על תיקונה, והיו הרבה ילדים הולכים ללמוד במוסדות ה'ליאנס', אזר כגבור חלציו וביחד עם חכמי אשכנז הובא מלמדים מומחים חברונה, וסידר את הילדים לפי הגילים, וקבע סדר לימודים מסודרים, גם יסד כולל לאברכים וישיבה לצעירים, ובשבת היו כולם מתכנסין אצלו ומסר להם שיעור בהלכה ואגדה משולבים אהדדי, אחד משומעי לקחו כותב את מסירתו לעניני החינוך וז"ל: במעונו הפרטי בחדרים מרווחים מליאים אור ושמש, היו הצעירים מתכנסים והוגים בתורה, הסביבה הנעימה והכלים נאים, כל אלה הרחיבו את דעתם של הלומדים, בהרגישו את סכנת השכלה שארבה לתלמידים, הי' נוהג להכנס אתם בדברים כדי לבחון מדבריהם באיזו מדה הם חדורים בהכרה תורני ועד כמה הם מסוגלים לעמוד מפני הרוחות המציות,

אז הי' בירושלים המלחמה נגד ויצמאן וסייעתו להקים ב"ס העברי ואף זממו להקים ב"ס בחברון, והשד"ח קיבל מכתבם מחכמי ירושלים ובראשם רבי שמואל סאלאנט זצ"ל שהקמת ב"ס זה מטרתה להטיף דברי כפירה וניאוץ בתוך לבות הצאן קדים שהי' ידוע להם כוונתו, והשד"ח יצא להלחם השערה שלא להניח שיקימו ב"ס זה ובחסדי ה' נתבטלה זממו והי' המחנה לפליטה.

הי' נחשב כקדוש וטהור אצל כל בני העיר, וגם אצל הישמעאלים שפחדו ממנו פחד ממות, ובעברו ברחובות עיר נישקו הערביים את גלימתו וביקשו ממנו את ברכתו, ולזאת העדיף לילך בדרכים הצדדים ולא לילך ברחובות קריה בשאון העיר.

זורע צדקות פועל ישועות

נתפרסם מאוד במדותיו הנעלות ענוות חן ענד בראש הקים 'קופת התלמידים' וקופת ההלוואות 'חן וחסד' שהקים ממה שקימץ מפתו, והי' לווה לכל מי שפנה אליו, אף למי שידוע ל'לוה ולא ישלם' באמרו ד'אל תדין את חבירך עד שתגיע למקום, שאפשר שמחמת דוחק הפרנסה לא עמד בנסיון, עתה נברך אותו בשפע ברכה מעל, ובוודאי ישלם, פ"א נטפל אליו עשיר שביקש שיקבל ממנו מנחתו ארנק מלא דינרי זהב, השד"ח סירב לקבלו, אמר לו העשיר הזה דהנה הגיע לשנות הזקנה, ולא חנן אותו אלוקים בבן זכר, ובאחד הלילות נראה לו אליהו הנביא זל"ט ואמר לו שיעלה לעיר חברון כי שם צוה ד' את הברכה חיים עד העולם, ועשה שאלת חלום ויוגד לו שיעלה חברונה ששם רבי חיים מדיני והוא יצוה עליך את הברכה, ואז נדר שאם יהי' אלוקים עמדי ואזכה לראות פני קדשו ארים מלוא ארנק זה לדבר מצוה, ועתה באתי לקיים נדרו, נענה לו השד"ח ואמר לו שהוא בעצמו יחלק לקופת התלמידים וקופת ההלוואות וכו', וד' ימלא משאלות לבו לטובה, וכן הי' שלתקופת השנה נולד לו בן ויקרא את "חיים חזקיהו".

הסתלקותו לחיי העוה"ב

בחשון תרס"ה נפל השד"ח למשכב אשר ממנה לא קם, ולא הועילוהו כל מאמצי הרופאים שהיו בארץ לרפאותו, ובכ"ד כסליו נסתלק לחה"ה, וקהל גדול של אלפים ורבבות אנשים לוו אותו לחלקו כבודו האחרון, יסופר שגם הערבים השתתפו בהלויה והיו יכולים לראות אותם נוזלים דמעות מעינהם שאדף הם ידוע שהאי שהגן על חברון הלך לבית עולמו, והוטמן בבית החיים בעיר חברון.

בס"ד

היכל התורה

היכל לב אהרן

כבהמ"ד דקהל ויואל משה ד'מאטמאר

מאנטשעסטער יצ"ו

להגיד שבחו של אהר"ן - נוה הצדק צב"י תפארתו

ארשת שפוותא, נפתח בהדרתא, בעידן חדוותא, שבח דא שירתא, אמירא שפירת
נה מה טוב ומה נעים לקדם בשירה, תבאנה בהיכל התורה, בשפה נעימה וברור
גשי לבבינו נביע אומר, פרח מטה אהרן דמתה לתמר, לטובת היכל התורה לעזו
עימת מעשיו המה מעידין, רחים ומוקיר רבנן ואיהו גופי' צורבא דרבנן, יקר הערכי
ב"י וחמיד ומרבה פעולות ברוב אונים ואומץ, להרחבת גבולי הקדושה לזרז ירו
ית אהר"ן נברך באות הוקרה והכרת הטוב, בעת משוש הלב, מיטב ברכותינו יער
עלו ויבוא מעומקא דליבאי, להאי צנתר דדהבא רואהו אומר ברקאי, רב פעלים איש ח

מקרב לבבינו פנימה, כסא דברכתא נרימה, אל מעלת כבוד הרבני הנגיד המרומם והנכבד כביר המעש למען הרמת קרן התורה והקמת היכל התורה המפוארה, איש אשר רוח בו למען קרן המלמדים, פירותיו פרי מגדים, נודע בשערים המציינים, מעלה פנינים יקרים, רודף צדקות וחסדים טובים, ה"ה

הרה"ח מוה"ר

אהרן צבי מיטעלמאן

הי"ו

חבר ועד הנהלת ההיכל ויו"ר קרן המלמדים

לרגל שהשמחה במעונו שורה, בחדוה ואורה,

נישואי בתו תחי'

עב"ג המופלג בתורה ויראה טהורה כליל המעלות והמדות
החתן **פנחס אלימלך** ני"ו
בן הרה"ח מוה"ר **משה דוד מייער** הי"ו

למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

נה ברך לקחתנו להודות ולהלל, ברגשי חדוה וגיל, בית אהר"ן קול מהיכ
בואו שעריו בתודה בברכות לרוב, שיזכו לבנות בית נאמן בישראל בכל טו
סא דברכתא, שיתברכו בהני מילי מעלתא, די במזלא תליא, בבני הגוני
חיי ארוכים ומזוני רויחי בהוד והדרה, שפע ברכה והצלחה, בריבוי והמשכ
שפעות טובות לרום מע"כ יושפע מלא אור, צדקתו עומדת לעד הוד והד
בענה שפתינו רון, שיזכה להמשיך במעשיו הטובים ונשגבים במטה אהר"
זכות הרמת קרן התורה בעושה ומעשה בהידורים, יזקף לו לטוב כל הימי
ב נחת ושובע שמחות עם ב"ב בשמחה ומעוז, בגילה ורנה ותענוג כטל י
רחמן הוא ישלח ברכה בכל צעד ושעל, עדי נזכה בקרוב ליום שכולו

המברכים בלב ונפש חפיצה

הנהלת היכל לב אהרן

מאנטשעסטער

ימים של דיו והרבה קולמסון כבר נשתפכו ונכתבו את מאורעות אותן הימים, עת שהיה רבינו הקדוש זי"ע בשבי הנאצים הרשעים ימ"ש, ואח"כ כשזכה להינצל מהם ולהגיע לחוף מבטחים ובעיקר צדיק מה פעל, תוקף גדולת ועיזוז נוראות פעולותיו הכבירים של רבינו הקדוש בהרבצת תורה ויראה באה"ק ובחוץ לארץ.

ולא נסתר היא הדבר כי הצלתו של האדם היה אברהם, לא היה רק הצלתו הגשמית של אדם אחד, אלא היתה הצלה רוחנית לכל הדור כולו, ודורות הקמים אחריו עד ביאת הגואל.

רבינו הקדוש בהצלתו הציל את שארית ישראל הפליטה והחיה ובנה הנהרסות העצמות היבשות אודים מוצלים מאש שנשארו לתחי'ה ברוב רחמים וחסדים, ובכח תורתו ובגודל קדושתו הפיח טל של תחי'ה בעצמותן היבשות אחר החורבן הנורא, השיב ליבות ישראל לאביהם שבשמים, והעמיד הדת והאמונה על תילה.

והדברים הללו הלא הם כתובים על ספר דברי ימיה, של היהדות הנאמנה, וידועים הם למכביר לאנשי שלומינו, וע"כ אמרנו נעלה כמה קוים קצרים לספר לדור אחרון הנסים הנפלאות שעשה השי"ת בהצלתו של מרן רבינו הק' זי"ע מגיא צלמות להחיות עם רב כהיום הזה.

לאחר מלחמת העולם הראשונה פור התפוררה מלכות עסטרייך - אונגארין ונתפרדה לכמה חלקים, בתחילה חשבו שהנה הגיעו ימי מנוחה ושלוה והיהודים לא יהיו עוד סחופים מדוכאים ומטולטלים בארצות מושבותיהם, אולם עד מהרה נתברר שמחשבות אדם המה הבל, לא די שלא באה מנוחה לעולם, אלא שהגיעו ימי הרעה וימים שאין בהם חפץ, צרות ורדיפות היו מנת חלקם של בני ישראל הרבה מדינות.

קם הרשע העריץ ימ"ש בגרמניא הארורה ובלבל את כל העולם סחף את העולם כולו למלחמה נוראה שכמוה לא נהייתה.

בינתיים הורע המצב במדינת אונגארין מיום ליום, ממשלות חדשות צצו ועלו לשלטון, גזירות חדשות איומות ונוראות נגזרו על ראשי בני ישראל המלחמה היתה במלוא עוצמתה.

ויברח יעקב, רבינו החליט לצאת את סאטמאר ולהימלט דרך קלויזנבורג למדינת רומניא, ומשם נדד רבינו למדינות שונות, ביום שב"ק פרשת בלק, י"ז תמוז תש"ה הגיע אל מחנה הריכוז בערגן בעלזן.

קשה במילים לתאר מה שעבר על רבינו בהיותו שבוי במחנה בערגן בעלזן, וכמו שמתארת בתו הבכירה של רבינו הרבנית הצדיקת מרת חי' רוזא ע"ה - שהיא ובעלה הגאון הצדיק מסעמיהעלי זצ"ל היו ג"כ בין אותן שהבריחו את הגבול מקלויזנבורג לרומניא ביחד עם רביה"ק זי"ע - לקרובה מבית משפחתה באמעריקה ביום י' כסלו תש"ה, זאת אומרת עוד לפני שיצא רבינו משעבוד לחירות, ותיארה הרבנית הצדיקת ע"ה במר ליבה מקצת מן המקצת מן הצרות והניזדים שעברה עליהם, ואז עדיין לא ידעה הרבנית רוזא'לע מה עלה בגורלו של אביה האי ניהו רבינו הקדוש זי"ע והם מתחננים להבוכ"ע ועומדים ומחכים לישועת ה' בכל עת ובכל רגע לשמוע בשורה טובה מהצלת רבינו.

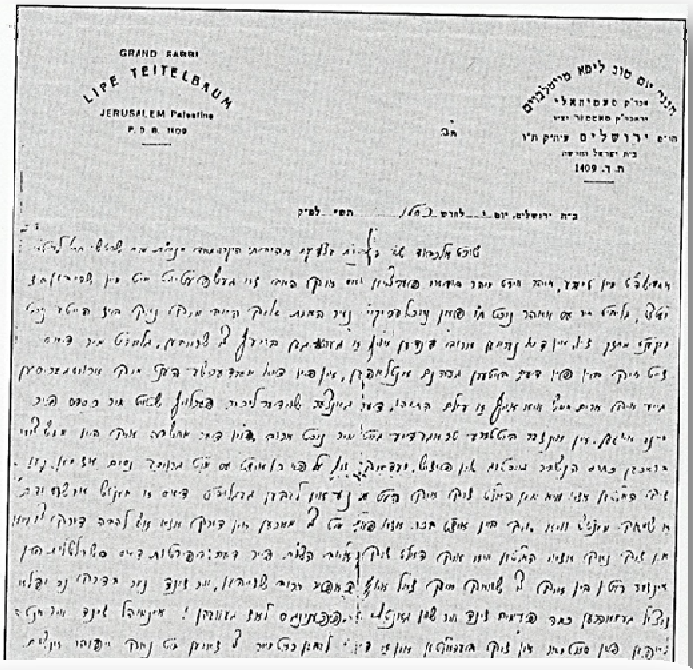
במכתב הנ"ל כתבה הרבנית רויזא'לע שמאז שניצלה מתופת הגיהנום לא מצאה מנוח לרוחה ונפשה הסוער והיא מהלכת בבעולם התוהו, צרות נוראות ובלהות עברו עליהם, עד שכמה פעמים במעט שנתייאשו מחייהם, להלן במכתבה מתארת הרבנית הצדיקת מרת רוזעלע את השתלשלות בריחתם מסאטמאר לקלוזנבערג ומשם הבריחה דרך הגבול לרומניא, וכן פרשת הבריחה של אביה רבינו הקדוש שלא הצליחה, וכה דבריה מתורגם מלשון אידיש. **אבי הרב הצדיק שליט"א נסע מסאטמאר לקלוזנבערג במילטערישען אויטא ששכרנו בעד הרבה כסף כדי שמשם יבריח את הגבול לרומניען, אבל בעוה"ר לא עלתה בידם, ואבי הרה"צ שליט"א גם כן נפל בידי הרוצחים הארורים, אנחנו ברחנו משם באותה הלילה בניסי נסים ממש חוץ לדרך הטבע, והגענו בשלום לקלוזנבערג כאשר הגענו לקלוזנבערג כבר היתה במעט ריק מתושביה היהודים, כי במעט שמונים אחוז מהאוכלסיא היהודית מקלוזנבערג והמסביבה גורשו משם בעוה"ר.**

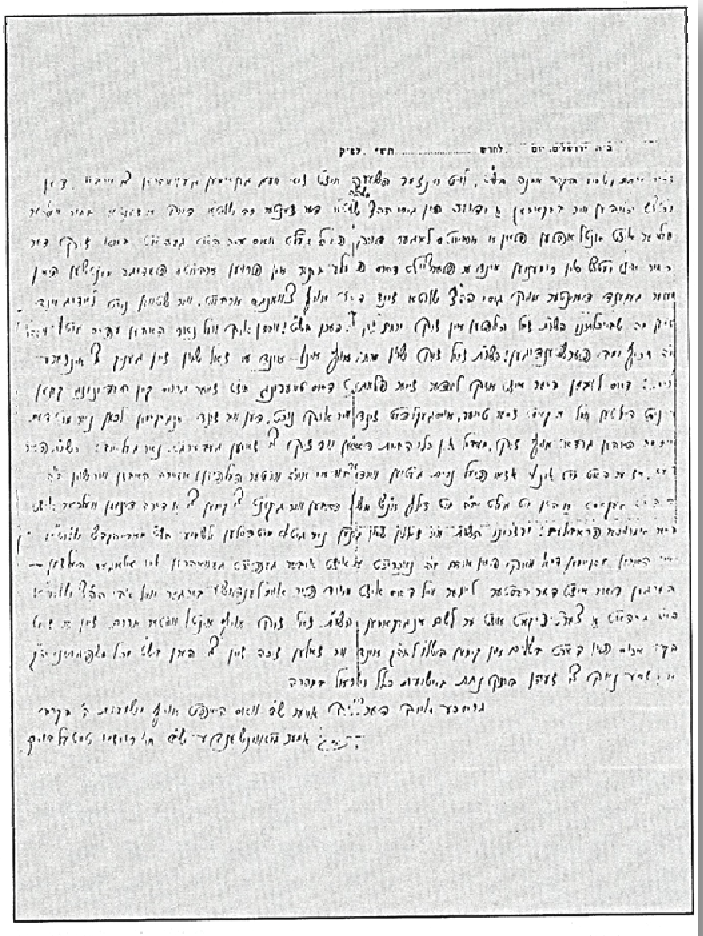
הרבנית הצדיקת מרת רויזא'לע ממשכת במכתבה הנ"ל **השם יתברך יעזור שנזכה במהרה לשמוע בשורה טובה מאבי הקדוש שליט"א בזו השבוע קבלנו ידיעה שאבי הקדוש שליט"א נמצא במחנה בערגן בעלזן בגרמניא, המחנה הזה היא מהמחנות "הטובים" שבגרמניה הארורה כי המחנה הזה מיוחד (פארצוגס לאגער) עבור אזרחיים של מדינות זרות, וגם אבי הרב הצדיק שליט"א היה לו סרטיפאקן ולכן הגיע שם בשלום, השם יתברך ירחם שיצא משם בשלום ויבואו בשלום לכאן בארצינו הקדושה ונזכה לשמוע בשורות טובות מכל בני משפחתינו להתראות פנים אל פנים בתוך נחת בישועת כלל ישראל במהרה.**

במכתב הנ"ל מזכירה הרבנית הצדיקת מרת רויזא'לע ע"ה **אודות ידיעה וסימן חיים שהגיעה אליה זה עתה מאת גיסי הרב הצדיק רבי משה'לע שליט"א זענטער רב שליט"א** (ה"ה כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה זי"ע) **ע"י בחור שברח מהארבעט'ס לאגער, הבחור נמצא עכשיו ברומניא ומספר שהרבה אנשים וביניהם גיסי הרה"צ שליט"א שם בהלאגער.**

המכתב הזה שהעתקנו ממנו כמה פיסקאות היא רוי דם ודמע מה שהעלתה בתו של רבינו זצוק"ל על הכתב באותם הימים, עוד טרם יצא רבינו מעבדות לחירות והרבה יותר מה שכתוב כאן מונחת בין השורות תיאורי צרות יגון ואנחה של דאבן ליבנו עברו עליהם.

חתנו של רבינו הגאון הצדיק מסמיהאלי זצ"ל וזוגתו הרבנית מרת רויזא'לע עברו את הגבול לראמעניא, ושם קבלו אותם ידידים חסידים של רבינו ודאגו עבורם כל ימי שהותם עד שעלה בידיהם להגיע לארץ ישראל תחי' אולם רבינו עם מחברתו הרבנית תחי' ומקורביו נתפסו והואשמו במאסר בגעטא קלוזנבערג, ועבר עליהם דרך

GRAND RABBI
LIPE TEITELBAUM
JERUSALEM Palestine
P. O. B. 1009

תמונה ממכתב הרבנית הצי עיה מסעמיהאלי בתו של רביהיק זיייע

יסורים קשה מנשוא מקלוזנבערג עבר רבינו לפעסט, ומשם למחנה עבודה בערגן בעלזן בגרמניא

גם שם עבד עבודתו הקדושה, גם שם בתוככי המחנה הנורא בסכנת חרב והרג לא וויתר רבינו על תהלוכותיו בקודש ואף על חומרותיו, מלאכי מרום שמרו על רבינו בכל צעד ושעל, ולא היה שליטה להרשעים לנגוע ח"ו בדיקנא קדישא שלו.

בתנאים האיומים של הגעטא היה זה דבר בלתי אפשרי ממש, לשמור על הזקן והפיאות, הרשעים ימ"ש הקפידו מאוד על הנקיון ובשום אופן לא הניחו לגדל שערות, כשתפסו יהודי בעל זקן ופיאות היה מתעללים בו, ובקושי היה יוצא חי מתחת ידם, ופעמים היו יורים בו מיד.

אבל רבינו הסתיר זקנו בהתהלכו בכל עת כשפניו עטופים במטפחת, ולמראית עין נדמה כי הוא סובל מכאבי שיניים.

וידוע הסיפור שפעם הגיע אחד ממפקדי העס-עס לבדוק את מצב הנקיון בגעטא, ואמר לרבינו שיבוא למחר וירא אם לא יגזוז את פיאותיו וזקנו ירה בו, ולפלא היה שבאותו יום באו ובשרו לרבינו שחטף אותו רשע ערוץ מיתה משונה.

ומספר הרב החסיד המפורסם ר' פנחס בריזל שרבינו ברוב ענוותנותו אמר לו שלזה השגיח כל כך על דיוקנו הקדוש במסירת נפש ממש, משום שליהודים אחרים היו להם זכותים במה להשאר בחיים אבל אני לא היה לי שום זכות להינצל וע"כ השגחתי על זה שיהי' זה לי לזכות.

וגודל מסירות נפשו למען נקיות גופו הקדוש היא לפלא נוראה איך במחנה הקשה הלזו השגיח על עצמו בכל מיני נקיות, בכל יום התחיל בהכנה לתפלה והי' מבין עצמו שעות כמו בביתו ממש ודבר זה הי' קשה מאוד להשיג נייר לנקיות במחנה, ולכן מכר מזונותיו שנתנו לחלקו בעד עשרה ניירות כל סעודה וסעודה, ועוד שאר דברים.

ופעם אחת אמר לו הגה"צ מאודווארי בדרך הלצה, כי חושש שאם נותן המוכר ניירות גם בעד אכילה של סעודת שבת יש חשש משום שכר שבת ומיד צוה רבינו להמשב"ק שבעד סעודה של שבת לא יקח נייר.

ברוב הימים היה רבינו שרוי בתענית, פעמים תענית חלום ופעמים משאר טעמים כמוסים עמו ולא היה מגלה לשום איש כי יושב בתענית, אלא שביום התענית היה הרבנית מזרזת את המקורבים שיתפללו במהירות מעריב כי רבינו ז"ל יושב בתענית.

ובכל תהלוכותיו והנהגותיו הקדושים לא היה רבינו מוותר אפילו זיז כל שהוא ובכל שבת קודש היה רבינו מתפלל תפולתיו אצל מטתו עם מנין מאנשי שלומינו ותיכף אחר תפילת ערבית בשכבר היה חושך בהבאר"ק, התחיל מיד אחר התפילה הניגון של שלום עליכם, ועשה קידוש על יין של צמוקים שהכינו במיוחד לרבינו, וכן בשחרית של שבת התפלל אצל מטתו, ומנחה התפלל בחדר הביה"מ ובשלוש סעודות ישבו אצל רבינו והיא בעצמו זימר הזמירות ואמר ה' מלך ושמע ישראל בקול רם.

סיפור נפלא סיפר אחד האסירים במחנה ברגן בעלזן מר קופמאן שהיה רחוק משמירת תורה ומצוות שהיה ממונה מטעם הנאצים להשגיח על נקיון הצריף שבה שהה רבינו, ואצל מטתו של רבינו נתהווה שלילת מים, מחמת שהיה רבינו מרבה ליטול ידיו באמצע הלילה, וכשהבחין המפקח הנ"ל בשלילות המים סמוך למטתו של רבינו בעס מאוד עליו ואף הרים ידו על רבינו והכהו, והתרה בו שלא יהין עוד לעשות כן, ולמחרת בבואו לערוך ביקורת מצא שוב שלילות מים על יד מטת רבינו ושוב הרים ידו והכהו והזהירו על כך, ורבינו החריש ולא ענהו כלום, וכך חזר הדבר ונשנה כמה פעמים, עד שנוכח לדעת כי אין זה דבר פשוט, ומאז נמלך בו והניח את רבינו, ואח"כ כשנודע לו מהותו של רבינו בא לבקש הימנו מחילה על שהכהו, ורבינו מחל לו ואף היה שולח אליו חבילות אחרי המלחמה.

וסיפר אחד מאנ"ש שהיה ביחד עם רבינו זי"ע במחנה בערגן בעלזן שהיה רגיל רבינו לצוות לנגן את הניגון אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח בניגון הידוע, לחזק את ישראל באמונה שלימה בביאת המשיח, וידוע שאחרי שניצל רבינו מגיא ההריגה והגיע לארץ ישראל ובשנת תש"ו בדדרשת כל נדרי אחז רבינו את הספר תורה בידיו הקדושות, ואמר בלשון קדשו שהספר תורה יכולה להעיד עליו שלא הרהר אף רגע אחת במשך ימי שהותו בברגן בעלזן אחר מדותיו של הקב"ה.

ופע"א תחת אחד השיחים סיפר כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה זי"ע ששמע מהגה"צ מאודווארי שבכל יום היה מרן רביה"ק זי"ע עומד אצל חלון המחנה שעות ארוכות והיה עיניו נשואות לשמים, והוסיף על זה כ"ק מרן רבינו ז"ל "דער פעטער האט דעמאלט'ס מתפלל געווען פארץ דור" עכל"ק.

ובמאמר המוסגר ראוי לציין מה שמובא בספר תפארת ישראל להגה"ר ר' ישראל בקמייסטער מעשה נפלא היה זה תיכף אחר מלחמת העולם השני' נכנס יהודי אחד לשאול חוות דעת קדשו של רבינו זי"ע באיזה ענין, ורבינו בענוות קדשו ענהו מי אנכי שאגיד חוות דעתי העני' לפני יהודי, אבל היהודי לא הרפה ואמר לרבינו שרבינו שיש לו דעה אפילו בשמים יכול לומר חוות דעתו גם ליהודי, וענה לו רבינו בפנים שחוקות אם תביא לי עד ראי' שיש לי דעה בשמים, אז אגיד לך גם חוות דעתי בענין הלז, ענה היהודי ותיאר לפני רבינו המעשה דלהלן היה זה כבר בסוף המלחמה כשחיילי רוסי' ואה"ב הפציצו כבר את כל המחנות והנאצים כבר ראו שמפלתם הסופי מתקרב ובא, והתחילו למעט את מנותינו של האכילה, כשראיתי שכלתה אלי הרעה, התגנבתי לחדר הבונקר של הנאצים וגנבתי משם

שק תפוחי אדמה אבל לדאבוני הרב תפסו אותי בשעת מעשה, ואמרו לי שמחר ישפטו אותי לדין מוות, אחרי הפצרת רבות אמרו לי שנותנים לי רשות לבקש דבר מה לפני המיתה, עניתי להם שרוצה אני לילך להפרד מאמי, כשהגעתי לאמי וסיפרתי לה את כל המעשה, תיכף נפלה אמי על הארץ והתעלפה, אחרי רבע שעה כשאמי התעוררה מההתעלפות אמרי לי בני אל תדאג אתה עוד תשאר בחיים, ומאת ה' היתה זאת שבשעה שרצו לשפטו אותו משפט מוות התחילו שוב חיילי ארה"ב להפציץ המחנות ובנתיים נמלטתי והחבאתי עצמי ולמחר כבר שוחרר כל המחנות ע"י חיילי ארה"ב, תיכף הלכתי לאמי לספר לה הבשורה טובה שנשארתי ב"ה בחיים ושאתלי את פיה מאין ידעה שאשאר בחיים וענתה לי שבשעה שהתעלפה חלמה חלום היא עומדת לפי הבית דין של מעלה, ופתאום ראיתי שם את ר' יואלי"ש מסאטמאר, ונגשתי אליו בתחנונים שיעזור לי שלא יהרגו את בני, על זה ענה הסאמטאר רב השי"ת יעזור שבנך ישאר בחיים, ומזה ידעתי בוודאי שתשאר בחיים וסיים היהודי לפני רבינו שבוודאי יכול רבינו לומר לו חוות דעתו בענין הלז.

בליל י"ז כסלו ובתו הבכירה של מרן זי"ע הרבנית הצדיקנית מרת חי' רויזא ע"ה שהיתה כבר בארה"ק ראתה בחלום, את אמה הצדקנית מרת חוה ע"ה בשמחה גדולה, ולתהונה הרב לשמחה מה זו עושה ענתה לה שכל הצדיקים בעולם העליון מקנאים לחמי'ה ה"ה מרן הגאוה"ק בעל קדושת יו"ט זי"ע שרק הוא פעל למען הצלת בנו הקדוש מרן זי"ע יותר מכל הצדיקים והיה לפלא.

סוף כל סוף אחרי כל התלאות והצרות שעבר על מרן זי"ע הגיע היום של י"ט כסלו תש"ה באותו היום התחילה הישועה להתנוצץ מאת ה' היתה זאת שהגיע אחד מראשי הנאצים אל המחנה הגסטפק והכריז כי כל המחנה עומד לנסוע לשווייץ.

בליל י"ט כסלו הועלו כל אסירי המחנה על מסילת הברזל שהחלה לנוע בכיון לגבול שווייץ בקבוצה מיוחד בה מבשרת לכל בית ישראל הבשורה הטובה שבין הניצלים מגיא ההריגה נמצא גם רבינו זי"ע והרבנית תחי.

חיש מהר התפשטה הידיעה המרנינה של הצלת רבינו בכל העולם כולו ובכל מקום אשר דבר המלך מגיע שמחה גדול ליהודים, גם יהודים אשר לא הכירו את רבינו הקדוש קודם החורבן ושמעו את השמועה נסחפו בגלי השמחה לבו של כלל ישראל הרגיש כי רבינו היא שליחה של ההשגחה עליונה להקים נהרסות ולנטוע נשמות, כפי שמתאר הכותב הידוע הרב אברהם יצחק פרידמאן התארגנה תיכף בעיר בוקארסט בירת ראמני' שם נמצאו הרבה פליטים מהונגרי' סעודת הודאה שהתקיימה בימי החנוכה הזו היו קרוב לארבע עשרה מאות נפשו וביניהם מרן זי"ע.

בליל כ"א כסלו עצרה הרכבת לפני גבול שווייץ וניתנה רשות לנוסעיה לרדת.

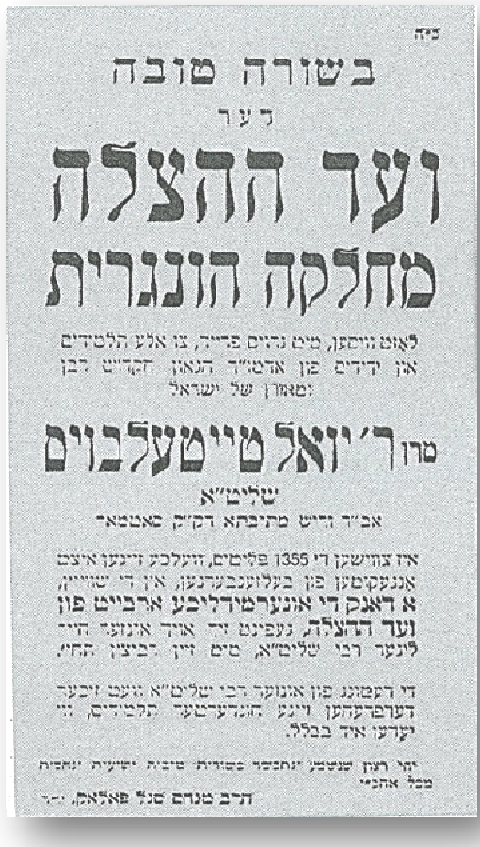
כאשר חצה רבינו את הגבול, בצאתו מן הגיהנום הנאצי לחירות, ניגן בהתרגשות את הפסוק בך בטחו אבותינו בטחו ותפלטימו אליך זעקו ונמלטו בך בטחו ולא בושו.

האנשים שהיו עם רבינו באותה הרכבת מספרים שרבינו לא פסיק פומיה כל אותה הלילה מלומר דברי ברכה ותהלה להבורא כל עולמים על גודל חסדיו שעשה עמו.

ועד כמה שהיה נושא על לבו את כלל ישראל בעת ההוא נראה מהמעשה שמספר הרב החסיד ר' יעקב מאן שהוא היה ביחד עם מרן זי"ע במחנה בערגן בעלזן וזכה ליצוק על רבינו את התשעה קבין (במקום מקוה) בכל ערב שבת ומספר שלפני הירידה ממסילת הברזל סידר רבינו את צעירי האברכים עם הזקנים שהאברכים יחזיקו את הישישים בעת הירידה מהרכבת שלא ידחפו הנערים את הזקנים בשעה כזו היה זאת על לבו של אביהן של ישראל.

בגבול שווייץ חיכה קהל רב מיהודי שווייץ לבוא רכבת הניצולים רובם היו יהודים חרדיים שבאו במטרה לקבל את פני רבינו ולזכות לראות את צורתו הקדושה.

הוועד הצלה של מחלקה ההונגרית פירסמה הודעה

פיה

בשורה טובה

ל ע ר

וועד הצלה מחלקה הונגרית

לאונזיכען, מיט נחים פריידע, צו אלע הלטדים
אין ידידים בן אדמ"ד הגאון, הקדוש רבן
יואזן של ישראל

מרן ר' יואל טייטעלבוים

שליט"א

אב"ד וויש מתיבתא דקדש סאטמאר

איז צוזישקן די 1355 פליטים, וועלכע זיינען אויפן
אנגעקומען פון בעלזנכערנען, אין די שוויץ,
א דאנק די אנערקידליכע אירביט פון
וער הצלה, נעפינט זיך אויך אונזער חויז
לענער רבי שליט"א, מיט זיין רביצין תחי'.

די דעטזונג פון אונזער רבי שליט"א וועט זיכער
דערפרייקען ויעדן חזדערצען. פרידמאן זיי
יקרעו איך בבלה.

זיך זיין שעטנץ זיתכסך בשדות שיבת ישישים יעטות
מבל אחכי

הרב טנחם מנל פאלאק, יחי'

בבית הכנסת הגדול מלבי"ם, בסעודת הודאה זו השתתפו כל הרבנים והאדמורי"ם והיהודים החרדים שהתגוררו באותו שעה בבוקרסט במסיבה גדולה זו נשאו דברים גדולי הרבנים כשהם מתארים את רוממות המעמד יו"ר המסיבה היה הגה"צ משיירי כנסת הגדולה ר' אלעזר שפירא אב"ד קווישאד.

בשווייץ התעכב רבינו כמה חדשים עד יום י' אלול בה עזב רבינו את שווייץ ונסע לארץ ישראל והגיע לחיפה בשלום, ביום רביעי לסדר והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלוקיך נותן לך.

בתחלת ביאתו של רבינו לירושלים התגורר בדירתו של חתנו הגה"צ מסעהמיהעלי זצ"ל ותיכף בבואו לירושלים התחיל רבינו לאסוף ולקבץ אליו את הבחורים הגלמודים והכניס אותם תחת כנפיו והדריך אותם ועידד אותם, והקים את מוסדות "יטב לב" ליתומים ופליטי הגולה, אף כי רבינו עצמו היה שבור ורצוץ, ונוסף על זה נפל למשכב וסבל הרבה יסורים כמו שאפשר לראות מהמכתב שכתב רבינו באותן הימים, וזה לשון המכתב: **רבת שבעה לה נפשי מאת שהמים הזידונים עברו על ראשי עם בני ישראל שבאיירופא כנודע לכל ובחמלת ה' עלי הצילנו ממות לחיים וזיכני השם יתברך לבא לעיר הקודש ירושלים תובב"א וראיתי שם את עני עמי השרידים מפליטי חרב ממצור ומצוק, אודים מוצלים מאש, יתומים שכולים וגלמודים וכו' ואין להם משען ומשענה שיוכלו לבא לאיזה תכלית והרבה מהם שנפשם חשקה בתורה וזוכרים את אשר נשרש בליבם מנעוריהם ומבית אבותיהם וכו' קבצתי קיבוץ יפה של תלמידים חשובים יראי ה' שרידי פליטי הגולה בעיר ה' שמה עיה"ק ירושלים ת"ו והעמדתי ב"ה ישיבה מפוארה וכו' וכל ההצטרכות הנ"ל עלי הם כולנה...**

כך הרחיב רבינו ושיכלל את מוסדותיו הקדושים בארץ הקודש והקים ישיבה ומוסדות התורה והחינוך, על דרך הטהור והקדוש המקובל לנו מאבותינו מדור דור, ומוסדותיו של רבינו זי"ע מתנוססים לשם ולתפארה עד היום הזה תחת דגלו והדרכתו של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א.

ולסיום דברינו נעתיק כאן מכתב קודש ששלח הגה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זי"ע למרן רבינו הק' זי"ע ביום כ"א כסלו, ובראש המכתב כותב **"יום טוב של כ"א כסלו"**, ובתוך הדברים ג"כ מדבר מסגולת יום הגדול שנעשו בו נסים אשר הוא מסוגל לברכה להשפיע נסים לישראל בכל שנה ושנה, וזל"ק:

ב"ה יום א' מקץ יו"ט של כ"א כסלו לכל בית ישראל

אריכות ימים ושנים טובים בכלל ישראל לכבוד קדושת הרב הצדיק הקדוש והטהור רבן של ישראל שהולכים לאורו הגדול אספקלריא המאירה ראש ומנהיג הדור עד ביאת משיח צדקינו בב"א.

בקש"ת מוה"ר יואל שליט"א

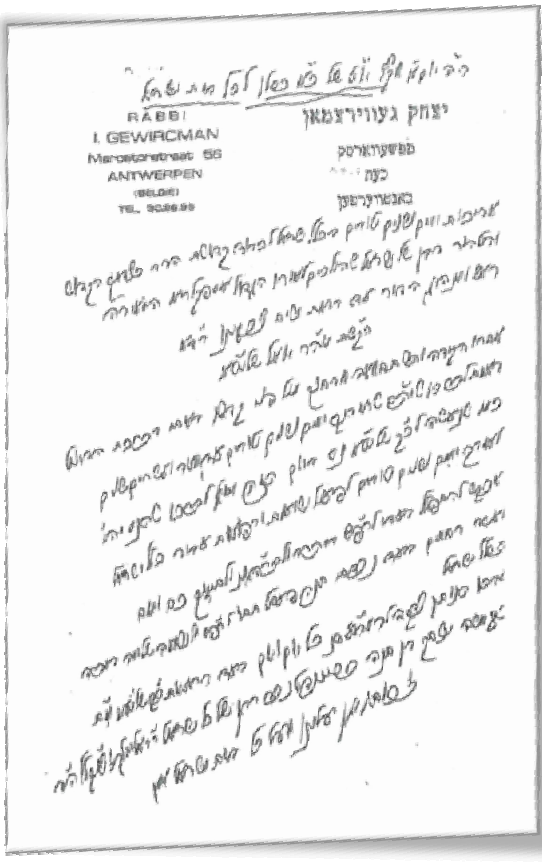
אחרי הקידה והשתחוואה מרחוק מול פני קדשו, באתי בברכת הדיוט באמת לברכו שיה"ד שיאריך ימים ושנים טובים עד מאה ועשרים שנים.

כמו שנעשה לכ"ק שליט"א נס ביום הזה מסוגל לברכו שהנס יהיה לאורך ימים ושנים טובים לפעול ישועות ורפואות עבור כלל ישראל, ואבקש להתפלל בעדי לרפו"ש במהרה ולברהגו"נ ולהחזיק כח ומוח ולעורר רחמים בעד נכדתי חנה פעסיל תחי' לרפ"ש ולישועה שלימה במהרה בכלל ישראל.

עבדך הנותן צדקה לרמבעה"נ בכל יום ויום בעד בריאת כ"ק שליט"א וז"ת (וזוגתו תחי')

הק' משה יצחק בן חנה בריינדיל נכד רבן של כל ישראל ר' אלימלך זצוקללה"ה

זכותו יגן עלינו ועל כל בית ישראל אמן.

מזלא טבא
וגדיא יא"ה

מהררי ציון קרתא קדישא, נשגר ברכותינו בנהורא נפישא, יקר תפארת גדולתו, נביע ביום שמחתו, להעלות על נס בהדרתו, ראש וראשון לכל קדשי בית חיינו, בכל רחבי תבל להחיותינו, בכל מדינה ומדינה אשר מגיע דבר מלכינו, הוא הגבר הקים עולה, עושה גדולות ונצורות בעיר תהילה, להעמיד קהילתינו על תילה, מרואי פני המלך היושבים ראשונה, לימין כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א בכל עת ועונה, לעזור בתבונה, עומד על המשמרת, לבנות בית ה' לתפארת, ה"ה

ידידינו עוז הטפסר המרומם
איש ירושלים

מוה"ר

אברהם יהושע הכהן גלאנץ

הי"ן

מראשי וועד קרן הבנין
דקהלתינו ומוסדותינו פעיה"ק תובב"א

לרגל שמחת הכנס בנו
כמר יוסף חיים הכהן נ"י
לעול התורה והמצוות

ובכן נרים ונישא קולינו, מעומק לבנו, שיזכה לכל הברכות האמורות בתורה, נחת דקדושה מכל יוצ"ח בשמחה ואורה, בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות, חיי ארוכי ומזוני רויחי בלי קצבות, תורה וגדולה, יתאחדו על שולחנו לתהילה, עדי נזכה לקבל פני משיח צדקינו ומלכינו בראשינו בב"א.

המברכים בהוקרה והערכה

וועד קרן הבנין
הנהלת הקהילה - הנהלת המוסדות
הנהלת מפעל צדקה וחסד

פעיה"ק **ירושלים** תובב"א

דבר בעתו

קדושת יפי החנוכה

לקט מדברי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון בגודל קדושת הימים וסגולתן

מה שאמרו חז"ל (שבת כג:) הזהיר בנר חנוכה הויין ליה בנים זכרים שיהיו תלמידי חכמים, והרי כולי עלמא מדליקין נרות חנוכה ואין כולם ולא רובם זוכים לבנים זכרים ושיהיו תלמידי חכמים, אין לתמוה מזה שהאמת הוא חכמים הם אמת ודבריהם אמת, וכפי מה שכל העולם מדליקין נרות חנוכה, שרובא דרובא יוצאין ידי חובתם, אבל מיעוטא דמיעוטא זהירין להדליק כפי כל פרטי המצוות והדקדוקים וכו', ודע כי נרות חנוכה הם ל"ו בכל השמונה לילות, והזהיר בהם יזכה לחכמה, והסוד "לו חכמו ישכילו זאת" (דברים לב, כט) – כל הזהיר בל"ו נרות של מצות חנוכה יזכה לבנים בעלי חכמה, אימתי אם "ישכילו זאת", ר"ל אם יתכוונו להזהר בזאת המצוה בכל פרטיה ודקדוקיה וכו'.

ולכן הזהיר בנרות חנוכה צריך להקדים שני ימים קודם לתקן הנרות ולהזמין שמן זית להדלקה, ולהעלות מ"ה פתילות, ל"ו פתילות לנרות מצוה, ושמונה פתילות של חול לשמונה לילות – אחד בכל לילה, כשתצרף חשבון השמונה פתילות עם הל"ו נרות יעלו מ"ד – כחשבון ד"ם, והכוונה שהזהיר בהם ינצל מדם, ושישוב ה' מחרון אפו ויעמוד מכסא דין לכסא רחמים כנ"ל.

(קונטרס סוד הדלקת נרות חנוכה – מתוך כתב יד ישן, ובסופו כתוב: אלו הן דברי אליהו זכור לטוב שמסר לרבינו יצחק סגי נהור בנו של הראב"ד ז"ל)

◆◆◆

ערב חנוכה – אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה לדעת בארץ דרכך וגו' דהנה השפע והבהירות שמוריד הקב"ה לישראל מתחלת מחנוכה כי עד חנוכה הוא הושענא רבה שהוא גמר החתימה, הלכך ערב חנוכה הוא גמר חתימה ובחנוכה מתחלת השפע והבהירות חדשה להוריד על נשמת ישראל ולכך מדליקין נרות חנוכה שהם אור לרמז על אורות הבהירות שמתחילין אותן הימים.

(תולדות אהרן)

◆◆◆

יום א' דחנוכה – ועל כן כל שמונת ימי חנוכה כולהו כלולין ביום הראשון כ"ה לחודש, ומעתה כך הפירוש של דברי הש"ס, מאי חנוכה, היינו למה נקראו ימים אלו חנוכה חנו–כה, על זה אמר בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה, באותו יום כלולין כל יומי דחנוכה לכן נקרא חנו–כה.

(שם משמואל)

והוא על פי מה שכתב הרח"ו דביום המילה נקבצו ובאו בתינוק כל הנפש רוח ונשמה כדי שכולם יזכו במצות מילה אלא שאח"כ מסתלקין עד שיזכה בהם אחר כך בכח מעשיו, וכבר הגדנו שכך הוא בכל המצוות כמו שנראה בחוש מיום הראשון שמתחיל להניח תפילין או ביום חתונתו שמתרבה הרגש וההתפעלות, וממש הכי הוא, והתועלת בו אף שאחר כך נסתלק מכל מקום הרשימו נשאר בו ועל ידי כן נקל להשיג אחר כך בכח מעשיו, ועל כן יש לומר דכן הוא בחנוכה דכל אורות חנוכה של כל שמונת הימים באים כולם יחד ביום הראשון אלא שמסתלקין ונשאר הרשימו מהם וזוכין בהם אחר כך יום יומו, ובהאריז"ל איתא דביום ראשון היא המדה הראשונה מי"ג מידות של רחמים, וידוע שהוא בכתר והוא כלל כל המידות.

ובכן י"ל דהיינו דרמז הש"ס דבכ"ה בכסלו יומי דחנוכה שכל ימי חנוכה הם כלולים בכ"ה בכסלו, ומעתה יש לומר דהיינו טעמא דבית שמאי דביום הראשון מדליק שמונה, אך בית הלל סברו דהאור יותר ביום הראשון הם מתנה מן השמים וההדלקה מתייחסת ביותר למה שזוכין מכח מעשיו, יום אחר יום מתעלה והולך על כן מוסיף והולך וביום השמיני מדליק שמונה, ומכל מקום מודים בית הלל שביום הראשון נקבצו ובאו כל האורות של כל שמונת הימים וכולל הכל, ובזה מיושבת קושיית הבית יוסף שביום הראשון היה להם פך אחד ולא היה בו נס, ולהנ"ל ניחא.

(שם משמואל)

◆◆◆

הגם שסידר האר"י בכוונות (פרי עץ חיים ש' החנוכה) שם אל לליל הראשון של חנוכה, אמנם ההמשכה משם זה מאיר לכל השמונה לילות בסוד שם א"ל המאיר לתמניא תיקוני דיוקנא, וזהו שאמרו חז"ל בכ"ה בכסלו תמניא יומין אינון, דהיינו שבכ"ה בכסלו שכוונתו בשם א"ל, בו נכלל כל תמניא יומין, וממנו יוצאת האורה.

(עבודת ישראל)

◆◆◆

בחנוכה מקום לשוב אפילו על אותן עבירות שאין להם תשובה כגון חטא הידוע כי הטעם שאין מועיל תשובה לחטא זה הוא מחמת שקלקל דעתו ומזוהם מאד לכן באמת בקושי גדול מהני תשובה אך בחנוכה שאז מתפשט האור למרחוק ואז אפי' לאיש כזה מהני ליה תשובה בקל.

(דברי חיים)

פאר די נדבה
מיט'ן סכום פון

$500

באריכט אייער שטוב
מיט דעם נייעם באנד פון

ספר משולחן מלכים

חלק י"א
שנת תשע"ח

נאר וואס ארויס פון דרוק

אוצר בלום ביקורי נימוסין ושיחות קודש
מיט גדולי ישראל, אדמורי"ם מפורסמים,
עיני העדה וראשי ישיבות מכל קצוי תבל
בכל מקצועות התורה וענינים העומדים על
הפרק להעמיד הדת על תילה

בהיכלא דמלכא קדישא פון

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

פרד"ס התורה • פלפולא דאורייתא
בירורי סוגיות • פסקי הלכה תיקוני הדת
סיפורי צדיקים • מנהגי קודש • יסודות בחסידות
ענינים העומדים על הפרק • מלחמת ה' בעמלק
חיזוק ליראי ה' • לגדור גדר ולעמוד בפרץ

קח"ו ברכה אל תוך בתיכם
מקח"ן של צדיקים

מהדורת מנחם זאב הירש

נדבת ידידינו הרבני הנגיד
מוהר"ר **וואלף פערל** הי"ו מקריית יואל יצ"ו

מרא דארעא קדישא, הגר"מ שטערנבוך שליט"א // אגלי דבש, קרית יואל // אלכסנדר // בוקאווסק // גארליץ // דינוב // הגר"א לאנדא, דומ"ץ לאנדאן // הגר"א צינמאן, בני תורה פלעטבוש // הגר"ב טויבער, אור תורה // הגר"ד הלברשטאם, טשאקאווא // הגר"י כ"ץ, מאנרוב // הגר"מ קרעמער, ברסלב // הגרי"י מענדעלזאהן, קוממיות ירושלים // וויזניץ וויליאמסבורג // וויזניץ מאנסי // זידיטשוב חרדים // טאהש // טשערנאוויץ // לעלוב בית שמש // ניטרא מאנסי // סאטמאר מאנטשעסטער // סאטמאר מאנסי // סייעתא דשמיא // סערדאהעלי // פינסק קארלין // קראסנא // קרעטשניף סיגעט // תולדות יהודה סטיטשין // ניחום אדמור"י וויזניץ מאנסי // ניחום תולדות אהרן וומסב"ג // ברית מילה // שמחת תגלחת // וואך נאכט // קישור החיתון // כולל חיבת ירושלים // "שבת מצדיקי הדרים" (מלמדי מוסדות סאטמאר)

ב"א בסל"ו

בהתאסף כל קהלא קדישא
"סאַטמאַר" ביום הצלת רבינו
הק' והטהור זיע"א

בְּנָעֳרֵינוּ וּבְזִקְנֵינוּ נֵלֵךְ כִּי חַג ה' לָנוּ

א' וישב

WATERFRONT SQUARE 492 KENT AVENUE

פנימי תשע"ד בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור הרה"ג רבי אהרן שלמה ציינמאן שליט"א

רב דקהל בני תורה פלעטבוש

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום א' פרשת אחרי ב' ת שע"ט לפ"ק

הגרא"ש הציג לפני רבינו את בניו וחתניו שנתלוו אליו

הגרא"ש: פאריאר בין איך געווען דא ביים רבי'ן און מ'האט געריעדט וועגן דעם ערשטן חלק 'לב אהרן' אויף פסחים, דאם יאר זענען מיר איבער געגאנגען דעם צווייטן חלק.

כ'האב געזעהן דער רבי ברענגט א תירוץ אויף די שאלה וואם מ'פרענגט, תום' אין קידושין (דף לח. ד"ה אקרוב) ברענגט די קשיא פון די ירושלמי (חלה פ"ב ה"א) אז לכאורה וואלט מען געמעגט עסן מצה של חדש, ווייל ס'איז עשה דוחה לא תעשה, פרענגן די גדולי האחרונים, איי לכאורה ס'איז אי אפשר לצמצם מ'וועט אפשר עסן מער.

רבינו: יא, דער ריט"ם (יו"ד סי' יט) פרענגט אויך די קשיא. ער זאגט אז ס'וועט בטל ווערן ברוב, דאם ביסל מער וועט בטל ווערן.[1]

הגרא"ש: יא, און דער רבי ברענגט אז לכאורה חדש איז א דבר שיש לו מתירין, נאר דער תירוץ איז אז ס'נייט לויט די שיטה אז דבר שיש לו מתירין, לפי דעם ר"ן, אז ס'וועלט מיז במינו, ס'וועלט אזוי ווי היתר בהיתר, דאם איז תלוי אין רבי שמעון וואם רבי שמעון האלט אז כל העומד לישרף בשרוף דמי,[2] איי מיר פסק'ענען נישט ווי רבי שמעון (כמבואר ברמב"ם

---

1 במס' קידושין (דף לז:) דרשו מה שנאמר בשעת כניסת ישראל לארץ (יהושע ה יא) ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח, ממחרת הפסח אכול, מעיקרא לא אכול, משום איסור חדש. והתוס' (דף לח. ד"ה אקרוב) הביאו קושית הירושלמי (חלה פ"ב ה"א) למה לא אכלו מצה מחדש, ויבא עשה דבערב תאכלו מצות (שמות יב יח), וידחה לא תעשה דחדש, עי"ש.

והקשה בשו"ת חידושי הרי"ם (יו"ד סי' יט) וכעין זה במנחת חינוך (סוף מצוה ו) היאך שייך להתיר איסור חדש לצורך מצוה אכילת מצה משום עשה דוחה לא תעשה, הא לרבנן דס"ל (בכורות יז:) אי אפשר לצמצם אף בידי אדם, נמצא שבאכילת כזית יש שני צדדים לאיסור, צד אחד שמא הוא פחות מכזית ולא קיים המצוה, ועבר אאיסור אכילה דחצי שיעור אסור מן התורה (יומא עג:), וצד אחר שמא הוא יותר מכזית, ובאכילת כזית כבר יצא חובת המצוה, ומה שאוכל יותר מכזית אין בו עוד מצוה רק אכילת איסור, וכיון שיש שני צדדים לאיסור הוי כמו רוב לאיסור שזה אסור וכמבואר בתוס' (חולין כה: ד"ה לפיו), ויותר מכזית ודאי אסור לאכול, דיותר מן השיעור אין כאן מצוה ועבר אאיסור, ואם כן מאי פריך שיאכלו מצה מן החדש משום דעשה דוחה לא תעשה, הא לא שייך לאכול מצה אם לא שיעברו אאיסור חדש שלא במקום מצוה.

ותירץ הרי"ם שאין כאן שני צדדים לאיסור, דשפיר אפשר לאכול כזית עם עוד מעט יותר, דכיון דבאכילת כזית הוי מצוה ומותר משום דעשה דוחה לא תעשה, אף המעט מה שהוא יותר מן הכזית מותר לאכול, שהמיעוט בטל ברוב ההיתר כיון שאוכלן ביחד, ואינו עובר שום איסור, עכ"ד.

2 בשו"ת ברית אברהם (יו"ד סי' ל"ה) לבאר סברת הר"ן דדבר שיש לו מתירין לא בטיל, משום דכיון דסופו להיות היתר הרי היא כהיתר בהיתר דלא בטיל, ולכאורה קשה מה יועיל מה דעתיד להיות היתר, הלא עכשיו אכתי הוי איסור והאיך נדמהו להיתר ממש שכבר הותר עכשיו, וצריך לומר דהיינו על דרך דאמרינן (לעיל י"ז:) כל העומד לזרוק כזרוק דמי, ולפי זה יתבאר מה שכתב הרמב"ן במלחמות (ד: מדפי הרי"ף) לבאר סברת ר' יוחנן דחמין בזמנו בנותן טעם, ולא תקשי כיון דחמין לאחר זמנו מותר הלא הוי דבר שיש לו מתירין, דאמר לך ר' יוחנן דרבנן פליגי אדר' שמעון דאמר בברייתא (נדרים נ"ו:) דכל דבר שיש לו מתירין לא בטיל. וקשה היכן מצינו דרבנן פליגי אדר' שמעון דדבר שיש לו מתירין לא בטיל, אבל לפי האמור מבואר היטב דהלא הא דדבר שיש לו מתירין לא בטיל הוי משום כל העומד לזרוק כזרוק דמי, אם כן יש לומר דר' שמעון

הל' פסה"מ פ"ד הי"ט, ועיין בהלקת מחוקק אהע"ז סי' קכ"ד סק"א שהוכיח כן מדבריו), אבער א זאך וואס ווערט אליין, ס'ווערט ממילא, איז אנדערש.[3]

רבינו: רבי שלמה קלוגער זאגט דאס, די סברא פון א זאך וואס ווערט סיי ווי אזוי.....

---

3 לטעמיה דס"ל (ב"ק ע"ז:) דכל השמד לזרוק ולפדות כעשוי דמי, אבל לרבנן דפליגי עליה ולא ס"ל דכל העומד ליעשות כעשוי דמי, ליתא להך טעמא דנהי דסופו להיות היתר אבל כל זמן שלא נעשה היתר דינו כאיסור, ולכן שפיר ס"ל לר' יוחנן דחמץ בזמנו בנותן טעם עכ"ד.

דבזמן שבית המקדש קיים והקרבת העומר מתיר החדש, אכתי מחוסר מעשה להתיר החדש וכמבואר בגמ' (מנחות ס"ה.) רב ושמואל דאמרי תרוייהו בזמן שבית המקדש קיים עומר מתיר, בזמן שאין בית המקדש קיים האיר מזרח מתיר, מאי טעמא תרי קראי כתיבי כתיב (ויקרא כ"ג י"ד) עד הביאכם, וכתיב (שם) עד עצם היום הזה, הא כיצד כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים, וכתב המנחת חינוך (מצוה ש"ג) דראינו מזה דאף דגזירת הכתוב דהאיר המזרח מתיר, מכל מקום אם יש עומר ממשיך איסורו יותר, ולפי זה יש לומר לדידן דבזמן שאין המקדש קיים דאסור כל יום הגף ותחלת ליל י"ז מתיר ובזמן המקדש היה מותר ביום הגף עצמו, אפשר לומר דגזירת הכתוב דוקא בזמן שאין מקדש תחלת י"ז מתיר, אבל בזמן המקדש תלוי דוקא בעומר ואם לא הביאו עומר אפשר דאסורה התבואה כל השנה עד שיביאו עומר הבא, דגזירת הכתוב כן היא דבזמן המקדש אין חדש ניתר רק בביאת העומר ואין תלוי ביום כלל, ואם נתעצלו או שגגו ולא הקריבו עומר אין החדש ניתר עי"ש שהאריך בזה, וכיון דבזמן שבית המקדש קיים אין החדש ניתר רק על ידי הקרבת העומר, לא אמרינן דחדש הוי דבר שיש לו מתירין ושפיר בטל המותר מעט בכזית כדברי הרי"מ.

ונהי דר' יוחנן פליג התם אדרב ושמואל ודעתו דאפילו בזמן שבית המקדש קיים האיר מזרח מתיר, מכל מקום לא הוי חדש דבר שיש לו מתירין ממילא, דהא דהאיר המזרח מתיר אינו היתר גמור וכדמקשינן שם והכתיב עד הביאכם, ומשני למצוה, וכמבואר במנחת חינוך (שם) שהוכיח דאף לר' יוחנן אינו ניתר החדש בלי הקרבת העומר מקושית הגמ' (ר"ה ה:) אמאי לא חשיב במתני' (שם ב.) הא דמבואר בברייתא דט"ז בניסן ראש השנה לעומר, ומשני רב שישא בריה דרב אידי כי קחשיב מידי דלא תליא במעשה לא קחשיב, ופירש"י דאין החדש במדינה ניתר ולא החדש במקדש אלא במעשה דהיינו הקרבת עומר. והקשו התוס' (שם ד"ה מידי) למאן דאמר (ר' יוחנן) דאף בזמן המקדש האיר המזרח מתיר חדש, אם כן לא תליא במעשה, ותירצו מכל מקום עד הביאכם למצוה. ודקדק המנחת חינוך אמאי הוי תליא במעשה הא אפילו בלא עומר על כל פנים בתחלת ליל י"ז מותר חדש, ואם כן ליתני במתני' י"ז בניסן ראשה השנה לחדש דאז לא הוי מידי דתליא במעשה, אבל אם נאמר דבזמן העומר אסור בלא הבאה אם כן ניחא דאף על גב דבזמן שאין בית המקדש קיים היום מתיר, מכל מקום בזמן המקדש אין היום מתיר כלל רק העומר ותלוי במעשה, אבל אי אמרינן דאף בזמן המקדש היום מתיר אכתי קשה ליתני י"ז בניסן דהוא ראש השנה לעומר, ומוכח לכאורה כמו שכתבנו דבלא העומר בזמן העומר אינו ניתר כלל עכ"ד.

הגרא"ש: יא, ממילא ביי האיר מזרח ווערט עם ממילא, משא"כ בזמן שבית המקדש היה קיים, דארט וואלט מען געדארפט טוהן א זאך בידים, וואלט עם נישט געווען קיין דבר שיש לו מתירין, דארטן וואלט עם טאקע געווען תלוי אין רבי שמעון.[4]

דער רבי ברענגט פון דער סענפעטער רב (שו"ת אבני ציון ח"ג סי' ע"ג או"ב) אז ער פרעגט אויפן חידושי הרי"מ אז לכאורה אין מבטלין איסור לכתחילה, אז דאם ווען מ'עסט עם איז מען מבטל איסור לכתחילה.[5]

אבער דארט ברענגט דער רבי זייער א שארפע זאך, כ'האב עם געזאגן אין עטליכע ספרים ווי דער רבי ברענגט עם, די מחלוקת רבינא מיט רבי יוחנן ביי מליקה, אז כהנים זענען הותרה, דעם פסוק אין יחזקאל (מד, לא)

רבינו: יא, די גמרא אין מנחות (דף מה.) כל נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים, ס'איז אין די הפטרה איז פרשת אמור.[6]

---

4 בשו"ת טוב טעם ודעת (מהדו"ק סי קמ"ז) כ' שכבר הוכיח בספרו ספר החיים (סי' תרמ"ט קונטרס לקיחה תמה פי"ב) דלא פליגי רבנן אהא דר' שמעון אלא במחוסר מעשה ובידו שלא לעשות דבר זה, אבל היכא דאינו מחוסר מעשה וממילא עתיד להיעשות דבר זה, אף רבנן מודי דאמרינן כל העומד ליעשות כעשוי דמי עי"ש, [וכן כתב מרן דו"ז זלה"ה בחידושי סוגיות דברי יואל (סוגיא דדשיל"מ אות י"ג) עי"ש], ולכן שפיר נקטינן בדבר שיש לו מתירין ממילא ולא צריך שום מעשה להתירו, דכיון דעומד להיות היתר כהיתר דמי ולא בטיל.

5 בשו"ת אבני ציון (ח"ג סי' ע"ג או"ב) נתקשה בדברי הרי"ם, דכיון דמצד הדין יש כאן שני צדדים לאיסור ואין עשה דוחה לא תעשה, אלא דיש לסמוך בשעת אכילת כזית שאם יאכל מעט יותר מכזית בטל האיסור ברוב היתר, נמצא דבשעת אכילה הרי הוא מבטל איסור לכתחילה, וקשה לשיטת הראב"ד (הובא בת"ה להרשב"א ב"ד ש"ג) דאין מבטלין איסור לכתחילה מן התורה, מה פריך הירושלמי דנימא עשה דוחה לא תעשה דחדש, הא כיון דאי אפשר לצמצם ואין לסמוך לאכול כזית מצומצם רק מכח ביטול, הא הלא אין מבטלין איסור לכתחילה עכ"ק.

6 מרן רבינו שליט"א ביאר בזה הפסוק בהפטרה הנ"ל, דהנה בגמ' מנחות (דף מה.) קמתמה בהך קרא, כהנים הוא דלא אכלי, הא ישראל אכלי, אמר רבי יוחנן פרשה זו אליהו עתיד לדורשה, רבינא אמר כהנים איצטריך ליה, סלקא דעתך אמינא הואיל ואישתרי מליקה לגבייהו תשתרי נמי נבילה וטרפה, קא משמע לן. וצריך ביאור למה לא ניחא ליה לרבי יוחנן לפרש קרא כרבינא.

ואמר רבינו שליט"א לפרש בהקדם קושיית האבני ציון על דברי הרי"מ הנ"ל דלשיטת הראב"ד דאין מבטלין איסור לכתחילה מן התורה, מה פריך הירושלמי דנימא עשה דוחה לא תעשה דחדש, הא כיון דאי אפשר לצמצם ואין לסמוך לאכול כזית מצומצם רק מכח ביטול, קשה הלא אין מבטלין איסור לכתחילה. אמנם אי אמרינן כשיטת הרשב"א (תורת הבית

האורח בית ד' ריש שער ג) והר"ן (חולין פרק גיד הנשה) **הובא בש"ך** (יו"ד סי' צ"ט סק"י) דאין מבטלין איסור לכתחילה הוי מדרבנן, ניחא הא דפריך הירושלמי דעשה דמצה ידחה איסור דחדש, דשפיר י"ל דמה שהוא יותר מכזית בטל ברוב דהא מה"ת מותר לבטל איסור לכתחילה.

ויש להוכיח דרבי יוחנן סבירא ליה דאין מבטלין איסור לכתחילה הוא מדרבנן, דבמס' פסחים (דף כט:) קאמר רבי יוחנן דחמץ בזמנו בנותן טעם [והיינו שאם אין בו ששים ואינו נותן טעם בטיל ברוב], והקשו (לחם משנה על הרמב"ם פ"א מהל' חו"מ ה"ח, ועי' רמב"ן במלחמות פסחים ז: מדפי הרי"ף) **הא כיון** דחמץ לאחר הפסח מותר בהנאה, נמצא דהוי דבר שיש לו מתירין ואפילו באלף לא בטיל, אמנם הר"ן (פסחים ז: מדפי הרי"ף) **ניחא ליה** דחמץ בפסח לא הוי דבר שיש לו מתירין, דהא דדבר שיש לו מתירין לא בטיל הוא מדרבנן, והרי מדרבנן חמץ גם לאחר הפסח אסור בהנאה, עי"ש. נמצא דרבי יוחנן דס"ל חמץ בפסח בנותן טעם ולא חשיב לחמץ דבר שיש לו מתירין, על כרחך דס"ל דדין דבר שיש לו מתירין לא בטיל הוא רק מדרבנן, ומשום הכי כיון דלאחר הפסח אסור מדרבנן שוב לא חשיב יש לו מתירין לאחר הפסח.

והנה רש"י (ביצה ג: ד"ה אפילו) מפרש הטעם דדבר שיש לו מתירין לא בטל, הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן, לא יאכלנו באיסור על ידי ביטול, עי"ש. וביאר בשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ה סי' נ או"ב) דהיינו דכיון שלבסוף יוכל לאכול כל התערובות בלא ביטול, אם סומך על הביטול חשיב כגורם ביטול בידים והוי כמבטל איסור לכתחילה, נמצא דאי אין מבטלין איסור לכתחילה הוי רק דרבנן, אז גם הא דדבר שיש לו מתירין לא בטל אינו אלא מדרבנן, אבל אי נימא דאין מבטלין איסור לכתחילה מן התורה, אז גם מה"ת אמרינן דדבר שיש לו מתירין לא בטל, עכ"ד. וע"ע בכתב סופר (סוגיא דשלי"מ סוגיא ב אות ו), ובחידושי סוגיות מהר"י ט"ב (סוגיא דשלי"מ אות ג). ומעתה לפי מה שהוכחנו דרבי יוחנן ס"ל דדין דדבר שיש לו מתירין לא בטיל הוי מדרבנן, על כרחך דסבירא ליה דגם אין מבטלין איסור לכתחילה הוא רק מדרבנן.

ובהא דקאמר רבינא דפרשה זו כהנים איצטריכו ליה סלקא דעתך אמינא הואיל ואישתרי מליקה לגבייהו תשתרי נמי נבילה, הקשה הדורש לציון (דרוש א) וכן הקשה א"ז זללה"ה בקדושת יום טוב (בפרשתנו) מהיכי תיתי להתיר נבילה מכח היתר דמליקה, הא אכילת קדשים עשה הוא, ואם כן הא דאשתרי מליקה לכהנים היינו משום דעשה דוחה לא תעשה, עי"ש. אך גם בזה י"ל כקושית הרי"ם דלא שייך לומר באיסור אכילה דהותר לצורך מצוה משום דעשה דוחה לא תעשה, דהא אי אפשר לצמצם ויש שני צדדים לאיסור שמא יאכל פחות או יותר מכזית דהוי איסור שלא במקום מצוה, ומהיכי תיתי דעשה דוחה לא תעשה, וכל זה ניחא רק אי אמרינן כשיטת הראב"ד דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא מה"ת, דאז לא שייך לומר שיאכל מעט יותר מכזית דבל ברוב ההיתר דהא אין מבטלין איסור לכתחילה, ולפי זה י"ל דרבינא ס"ל דאין מבטלין איסור לכתחילה מה"ת, ואם כן לא שייך לומר באיסור אכילה דהותר במקום מצוה משום דאי אפשר לצמצם, ואם כן לא שייך לומר דהא דהותר מליקה לכהנים הוא משום עשה דוחה לא תעשה, דהא יש שני צדדים לאיסור, ושפיר הוי אמינא הואיל ואישתרי מליקה לגבי כהנים תשתרי נמי נבילה וטרפה, קא משמע לן קרא נבילה וטריפה לא יאכלו הכהנים, וצריך קרא לאסור הכהנים, כיון דמה"ת מותר בכהאי גוונא במקום אחר.

הגרא"ש: יא, אמאל איז טאקע געווען דא, מיין יונגער זוהן איז געווען דא איינמאל אויף שבת פרשת אמור, האט דער רבי געדרש'נט פרייטאג צונאכט'ס אויף דעם ענין.

על כל פנים, ער פרענט וואם איז די ראיה, זאל מען זאגן עשה דוחה לא תעשה.

רבינו: איז מ'שטעלט צו דארטן דעם רי"מ אויך, אז רבי יוחנן וועט האלטן אין מבטלין איסור לכתחילה...

ושאל רבינו: ס'געפעלט אייך דער דרך?

הגרא"ש: ס'האלט דעם קאפ גוט...

די וועלט זאגט, איך האב געהערט אמאל פון מיין רבי ר' דוד סאלאוויטשיק (הגאון ראש ישיבת בריסק ז"ל בעיה"ק ירושלים ת"ו), כ'בין געווען אמאל ביי אים סוכות האט ער געזאגט – אז אין פולין איז געווען אזא תקנה אז פאר מ'דאווענט דארף מען זאגן עפעם אין תורה, מ'זאל מחדש זיין עפעם אין תורה, אבער די אידן דארפן דאך גיין צו די ארבעט, מ'יאגט זיך צו די ארבעט, דארף מען דאך עפעם מחדש זיין... פון דעם

אמנם הרי ביארנו דרבי יוחנן דס"ל חמץ בזמנו בנותן טעם ולא חשיב ליה לדבר שיש לו מתירין, אף דחמץ לאחר הפסח מותר בהנאה מה"ת, על כרחך דס"ל דדבר שיש לו מתירין לא בטיל הוא מדרבנן וחמץ לאחר הפסח אסור מדרבנן וממילא אין לו מתירין, והא דדבר שיש לו מתירין הוא רק מדרבנן משום דרק מדרבנן אסור לסמוך על הביטול, דמה"ת מותר לבטל איסור לכתחילה ורק מדרבנן אסור, וכיון דמה"ת מותר לבטל איסור לכתחילה אם כן שפיר י"ל דמה"ת מותר איסור אכילה במקום מצוה משום דעשה דוחה לא תעשה, ואף דאי אפשר לצמצם, מכל מקום אם אוכל מעט יותר מכזית בטיל ברוב ההיתר ומותר לבטלו לכתחילה מה"ת, אם כן לא שייך לומר דקרא איצטריך לכהנים, דמהיכי תיתי להתיר נבילה לכהנים מכח היתר דמליקה, הא מה דאשתרי מליקה לכהנים הוא משום דעשה דוחה לא תעשה, ולמה צריך קרא לאסור בכהנים הא מה"ת לא מצינו היתר בכהאי גוונא, ומשום הכי קאמר רבי יוחנן פרשה זו אליהו עתיד לדורשה.

ומדוקדק הא דקאמר רבי יוחנן פרשה זו אליהו עתיד לדורשה, כי מצינו באליהו (מלכים-א יז ה) והעורבים מביאים לו לחם ובשר, ואמרינן בגמרא (חולין ה.) שהביאו לו מבי טבחא דאחאב והוי נבילה וטרפה, והותרה לו האכילה על פי הדיבור. והקשה א"ז זללה"ה בקדושת יום טוב בפרשתן הא הקב"ה שומר משמרתה של תורה (ירושלמי ראש השנה פ"א ה"ג), והיאך התיר לאליהו לאכול נבילה, ותירץ דכיון שהשי"ת צוה לו לאכול וכמ"ש (שם פסוק ד) והעורבים צויתי לכלכלך שם, הרי זה עשה, ודחי לא תעשה דנבילה, עי"ש בדבריו. ולכאורה קשה הא מה שאוכל יותר מכדי חיותו הוי אכילה שלא במקום מצוה, וכיון דאי אפשר לצמצם הוי תרי צדדים לאיסור, וה אסור, ועל כרחך דאליהו ס"ל דמותר לבטל איסור לכתחילה ומה שאוכל יותר מן ההכרח בטיל ברוב, וכיון דס"ל לאליהו דמה"ת מותר לבטל איסור לכתחילה, תקשי נמי למה איצטריך קרא בכהנים, וזה שאמר פרשה זו אליהו דייקא עתיד לדורשה.

קומט פולישע תורות.... ס׳איז דאך ממש א מוכרח עפעס צו זאגן...

אין פולין האט מען ליב געהאט דעם דרך, מיר שטאמען פון פולישע חסידים, מיין טאטע האט נאך אויפגע פון די ווארקער רבי׳ם, רבי בונם אטוואצקער.[7]

רבינו: פלפול איז יופיו של תורה, ס׳ברענגט אריין א שמחת התורה.

הגרא״ש: ס׳ברענגט א ברייטקייט אין תורה.

רבינו: קוב״ה חדי בפלפולא דאורייתא.

כ׳פארשטיי אז דא האט מען אלעמאל געלערנט אזוי, דאס לעצטע מאל ווען כ׳בין געווען האט דער רבי געזאגט אז דער ישמח משה האט געזאגט אויפמאל ביי די הושענות, האט ער געזאגט א תורה אויף בבא קמא.[8]

רבינו: איר האט געזאגט א דרשה שבת הגדול? אויף וואס האט איר געזאגט די דרשה שבת הגדול?

הגרא״ש: יא, ברוך ה׳ כ׳האב געזאגט א דרשה, כ׳האב געזאגט אויף דבר שיש לו מתירין. אבער יעצט ממש אויף שביעי של פסח איך געזאגט א נייע תורה, אויפן ענין פון עסן געבראקט, ביי אונז עסט מען דאך נישט קיין געבראקט נאר אין אחרון של פסח, דא איז אויך אזוי, ס׳איז נישט קיין קולא, מ׳האלט אז ס׳איז א קולא אחרון של פסח א דרבנן ווען אידן זענען דאך מוסיף מיט חומרות?

רבינו: ס׳איז א חומרא אויף פסח, אז מ׳האט נישט געגעסן פסח, עפ״י עיקר הלכה מעג מען דאך עסן.

אין צאנז האט מען אפילו מקיל געווען אויף געבראקטס, אין מילך אדער מי פירות,[9] מ׳האט נישט אזוי מחמיר געווען.

מ׳האט אכטונג געגעבן אז ס׳זאל נישט זיין א טראפ וואסער אין די מילך, און מ׳האט געבראקט.[10]

---

7 הרה״ק רבי שמחה בונם ז״ל היה בנו של הרה״ק רבי מנחם מענדיל מווארקא בן הרה״ק רבי יצחק מווארקא ז״ל, והיה אדמו״ר בעיירת אטוואצק שבפולין, והיה מפורסם בשם ״הרבי מארץ ישראל״, כי עבר לגור בארץ ישראל, ואחרי שגורש ע״י משם ע״י הטערקן חזר שוב לארץ ישראל, ונסתלק ביום ב׳ שבט בעיר טבריא, ומנו״כ ע״י קברו של הרה״ק רבי מענדל מוויטעבסק ז״ל.

8 עי׳ בס׳ תהלה למשה, פ״א חל הושענא רבא ביום א׳, ומרן הישמח משה ישב בסעודה שלישית שלפני הו״ר ודרש פלפול ארוך בדבר הלכה עמוקה, וסיים היוצא לנו מזה כי יחיד ורבים הלכה כרבים והקב״ה יחיד ואין יחידות כמוהו ואנחנו הרבים ע״כ הלכה כמותינו שאנחנו גוזרים ופוסקים על כלל ישראל כל טוב. נכדו מרן הייטב לב כשסיפר עובדא זו הוסיף כי היה אז פלא גדול בעיני הרואים הלא עת כזו שעתא דרעוא דרעוין בפרט לפני כניסת יום הקדוש של הו״ר לא עת לפלפולים אלא לדברי מוסר וכבושים כאשר דרכו בקודש של אותו צדיק תמיד, ובמוצש״ק סיפר מרן הישמח משה לנכדו מרן הייטב לב עובדא מהפני יהושע שסמוך לפטירתו ראו שפתותיו מרחשין, ושאלוהו על כך, והשיב שהיה לו פעם וויכוח גדול עם לומדי עירו ולא הודה להם, עכשיו אני שומע שכיבדו אותו בדרשה בעולם העליון, לכן הוא מכין את עצמו לדרשה להגיד למעלה שוב פעם את דעתו בוויכוח הנ״ל, וסיים מרן הישמח משה, דע לך כשיבוא משיח צדקנו במהרה ויכבדו אותי בדרשה, לא אבוש לומר דרוש זה שאמרתי היום בשלש סעודות, ואז הבין הייטב לב כי לא פלפול בעלמא היה אלא הכנה לקראת ביאת משיח צדקנו, ובד בבד הכנה לקראת קדושת היום הבא (ועי׳ בדברי יואל (מועדים הלק ו׳) בדרושים לפורים (דרוש נ״ג) שמזכירו בקצרה).

9 עיי׳ בס׳ אור ישרים (עמ׳ ל״ג) אחד שאל מהרה״ק ר״מ מלעכאוויטש בפסח כאשר יש לו פרה חולבת ויחלבו אותה בכלי יבש, אם רשאי לבשל החלב עם מצה כתושה, כי מי פירות הוא לענין שרויה, ויען לו בדבר אשר החמירו רבותינו הקדושים אין לנו לחפש קולות בדבריהם.

ועיי׳ בהגדת עבודת ישראל (עמ׳ רפג בשם ס׳ שארית ברוך) שהמגיד מקאזניץ נהג שפעם אחת בתוך חג הפסח היה מטביל חתיכת מצה ברוטב חותה, ואמר שעושה זה למען להראות אשר געבראקט שרויהן אינו חלילה חמץ, ואמר שהוא בקי בשיעור חליטה וסומך עליה.

10 עיי׳ בשערי תשובה (סי׳ ת״ס ס״ק י׳ בא״ד) שא״צ להחמיר לטבל בתוך יין שהוא מי פירות וכו׳, ומכל מקום קמח מצה אפויה לעשות מיני טיגון בשומן לבד שקורין חרעמזלין, ודאי דשרי דשומן ודאי מי פירות הוא, כמבואר בסי׳ תס״ב. [ולא הי׳ נותנים בה מים], עי״ש, אמנם ידוע שכהיום נותנים מים ברוב משקאות של פירות וכדו׳, ולכן המנהג להחמיר בזה..

ובשו״ע הרב (בתשובות שבסופו סי׳ ו׳) כ׳ ובמי פירות פשיטא דאין להחמיר כלל כל הפסח, והרה״ק הרש״ב מליבאוויטש ז״ל אכל מצה עם יין או חלב שלא היה בו חשש תערובת מים, ועיי׳ בס׳ ׳חוקים להורותם׳ מהרה״ג רי״מ פרידמאן שליט״א דומ״ץ קהלתינו פה בני ברק, שהאריך לבאר שיטות המחמירים בשרויה במי פירות, ולגבי המנהג לאכול שרויה באחרון של פסח.

ועיין בספר סמא דחיי כתב (סימן יג סעיף ו) יש אנשי מעשה שמחמירים על עצמן שאין אוכלים מצה שרויה או מבושלת במים בפסח, משום שחוששין שנשאר מעט קמח שלא נילוש ויתחמץ ע״י השרוייה או הבישול, אבל לעשות מיני טיגון עם שומן או שאר מי פירות אין לחוש. ולפע״ד נראה דמאן דמחמיר אפי׳ במי פירות בבישול בפסח או שרויה לא משתבש, לפמ״ש במשבצות (סי׳ תנג סק״ב ובא״א סק״ו) שמתרץ דברי עולת שבת המובא במג״א (סי׳ תנח ובח״י שם) דמאן דמחמיר לאפות המצות קודם פסח אין לבשלם ג״כ בפסח, ושם כתב דגם המהרי״ל סובר כן דחוזר וניער ויהב טעם מחדש בפסח, ואפי׳ לחשש שמא נשאר קמח ג״כ יש מקום להחמיר לפמ״ש במשבצות (ס״ס תס״ז אות א) די״ל דנתעורר כח המים שבמצה ועם מי פירות ממהר להחמיץ, ולפמ״ש האר״י ז״ל מובא בתשובת הרב (סי׳ ו׳) להחמיר כל החומרות בפסח, ע״כ הנוהג כן תבוא עליו ברכה, עכ״ד.

<u>אך מן החובה לציין שכהיום כולם מחמירים לא לשרות בחלב ומי פירות ויין כי הכל מעורב במים.</u>

אין סיגוט האט מען יא זייער מקפיד געווען אויף געבראקטס.[11]

אין שינאווא האט מען מקיל געווען נאך מער, ווען מ׳האט געגעסן איי מיט צוויבל, האט מען עם געמאכט דוקא מיט שמאלץ און מ׳האט געבראקט.[12]

הגרא״ש: יא, אבער כ׳האב געפינען א דבר נפלא אין ביאור הגר״א, דער גר״א (או״ח סי׳ רצ״ט) זאגט אז ווען ס׳איז דא יו״ט ראשון מיט יו״ט שני, איז נישטא קיין הבדלה אויף יו״ט ביז מוצאי יו״ט שני, מ׳האלט די גאנצע צייט פאר הבדלה פון יו״ט ראשון, ממילא זאגט ער אז אלע איסורים פון טוהן א מלאכה בלייבט איבער פון יו״ט ראשון, דער גאון זאגט עפעס א ראיה, ער פרעגט ווי אזוי קען זיין קולות אויף יו״ט שני, לכאורה חוץ וואם ס׳איז יו״ט שני איז דאך נאך פאר הבדלה, ברענגט ער א ראיה צו רבינו ירוחם וואם ער זאגט אז אנדערע מלאכות ווערן מותר פאר הבדלה.[13]

האב איך געפרעגט, גוט, לאמיר זאגן אז אחרון של פסח איז דא א ענין צו עסן געבראקט, אבער ס׳בלייבט דאך די דינים פון יו״ט ראשון אויך?

רבינו: ס׳איז נישט יו״ט ראשון, ס׳איז נאר די דינים פון יו״ט, און עפ״י הלכה מעג מען דאך עסן געבראקטס גאנץ פסח, ס׳איז דאך נאר א חומרא.

הגרא״ש: דאם הייסט אז ס׳איז נאר אזא תוספת.

האב איך געוואלט זאגן אז אין מנג אברהם (סי׳ תצ״א) שטייט אז תוספת יו״ט פון פסח מעג מען עסן חמץ.[14]

---

11 מן הענין להעתיק מה שכתוב בהגדה ברך משה (בצל תומר פרק ל״ד ס״ח), אמר רבינו כי בבית סיגעט הקפידו שלא להשרות המצה אף במי פירות, כמו כן הקפידו שלא לאכול המאכל ביצים ובצלים עם המצה. וסיפר רבינו כי לאחר שנתייתם מאביו ומאמו נסע על חג הפסח לבית זקינו הרה״ק רבי שלום אליעזר מראצפערט ז״ל, והתפלא לראות כי בבית צאנז אין מקפידים כל כך שיהיו המצות מכוסים בעת הסעודה, וכן הקילו להשרות המצה במי פירות לחוד, וכן אכלו המאכל ביצים ובצלים ושומן עם המצה, והוא היה רגיל מבית אביו בסיגעט להקפיד על כך ביותר.

ופעם בשיחה סוד עם כמה רבנים דיברו מזה, ושאלו את רבינו מה טעם לא הקפיד מרן הדברי חיים מצאנז על כך, ואמר רבינו כי יתכן מפני שמרן הדברי חיים היה מחבב ומחשיב עד מאד את גדולי אשכנז כמו הנודע ביהודה והחתם סופר, ובהיות שהם אכלו שרויה בפסח, לכן לכבודם לא רצה להחמיר כל כך, כדי לגלות דעת שאין זה חמץ אלא חומרא בעלמא. [בשו״ת דברי חיים (ח״ב או״ע סימן מ״א) ׳פוק חזי בין תקיפי קדמאי הנודע ביהודה ז״ל שידוע תוקפו בהלכה וכי לא נצחו כמעט אדם מעולם׳, עוד כתב (ח״ב או״ח סימן ח) ׳אינני ח״ו כחולק על מרן רשכבה״ג החתם סופר ז״ל כי אינני בקי בשיחת חולין דיליה׳].

12 עיי׳ בהגש״פ עטרת יהושע (אות פ״א) מה שסיפר כ״ק הגאב״ד ירושלים הרמ״א פריינד ז״ל, כי הרה״ק בעל דברי חיים מצאנז זללה״ה היה אוכל מאכל הבצים והבצלים בשבת עם המצה, ולא חשש בזה משום מצה שרויה, אך אמר כי אביו הרה״ק מהוניאד וק״ו הרה״ק מנאסוויד זללה״ה אף שידעו ממנהגו של הרה״ק מצאנז לא הקילו בזה לעצמם.

ובהערות למטה כתוב שאולי טעמו של הרה״ק מצאנז להקל בזה יתכן עפי״מ שכתב בשערי תשובה (סי׳ ת״ס) וז״ל: ועכ״פ נראה דאף המחמיר מהאי טעמא, אין צריך להחמיר שלא לטבל מצה אפויה במים או במשקה אם נותן מיד לתוך פיו דפשיטא דאין בזה שיעור להחמיץ כלל עכ״ד. ואף שהמנהג הוא להחמיר גם בזה, מ״מ במאכל הביצים והבצלים שבאכילתו עם מצה אין חשש מצה שרויה במים אלא במי פירות שלדעת השו״ע הרב אין להחמיר בזה, א״כ בצירוף זה שנתן מיד לתוך פיו לא חשש לזה.

ואגב, עיין בס׳ מרא דשמעתתא (אות קצ״ד) בענין מצה שרויה סיפר לי עוד מה שמעתי מזקינו הרה״ק מנאסוויד זיע״א עובדא דהוי אצל מרן הק׳ מצאנז זיע״א שנפלה פעם מצה לתוך מרק חם במטבח, ונעשה מזה רעש גדול שלא ידעו מה לעשות, ושאל הדברי חיים לסיבת הרעש, והשיבו לו שנפלה מצה לתוך המרק, ואמר הדברי חיים בלשון קדשו: "חמץ זה חמץ, אבל האם מצה זה חמץ, אתמהה". וציוה להביא לו המרק ואכל אותה. והוסיף רבינו זיע״א ואמר לי, שאינו יודע אם היה שם ס׳ בתוך המרק נגד המצה או לא.

13 דהרמ״א (סי׳ רצ״ט ס״י) הביא שיטת רבינו ירוחם דמלאכה האסורה קודם הבדלה היא רק מלאכה גמורה ככותב ואורג, אבל הדלקת נר והוצאה מותרות, והב״י תמה על זה דמה ההבדל במלאכות, (וכבר ביאר בזה בחידושי הגרי״ז הלוי על הרמב״ם עיי״ש).

וכתב הגר״א (שם) בזה״ל ממה שהתירו למיכחל עינא וכיו״ב ביו״ט שני, ועיי׳ סי׳ תצ״ו (ס״ג) ואין להקשות ממה שהתירו בו מלאכות גמורות, די״ל דמלאכה קודם הבדלה דרבנן והתירו כמו בי״ט ב׳ עכ״ד.

וביאר בדמשק אליעזר כונתו, דהגר״א מוכיח מהא דביו״ט שני שרי למיכחל עינא, וצ״ע הא זה קודם הבדלה דיו״ט ראשון, ובעל כרחך צ״ל כרבינו ירוחם דמלאכות קלות מותר קודם הבדלה, וממשיך הגר״א, דאין להקשות ממה דהתירו בו ביו״ט שני אף מלאכות גמורות, די״ל דמלאכה קודם הבדלה דרבנן, והתירו כמו בי״ט שני.

והנה מבואר בדברי הגר״א דהבדלה דיו״ט ב׳ קאי גם על יו״ט א׳, וכן עי׳ בקובץ שיעורים (ביצה אות י) שמביא כן מהרשב״א בעל התוס׳ המובא בסוף ספר אגרות הרמ״ה.

14 דמבואר במג״א (סי׳ תצ״א) לענין אכילת חמץ בזמן תוס׳ יו״ט במוצאי שביעי של פסח שנראה דמותר לאכול כזין שחשיכה לילה הוי חול לכל מילי, אלא שהכמים אמרו שאסור לעשות מלאכה עד שיבדיל, אבל איסור חמץ אינו תלוי בהבדלה, שהרי אף בחול המועד אסור לאכול חמץ, ולכן כיון שחשיכה מותר לאכול חמץ עכ״ל. וע״ש בשו״ע הרב שביאר יותר דין זה דדין תוס׳ מחול על הקודש הוא רק לענין שביתת מלאכה, דילפינן מתשבתו שבתכם, אבל לענין אכילת חמץ שאינו תלוי

רבינו: אזוי האלט דאך דער מטה אפרים (סי׳ תרל״ט) לגבי יו״ט סוכות.[15] און מ׳זעהט אויך אזוי לגבי מצות שמחה ביי תוספות יו״ט, תוספות ברענגט עם דארט אין כתובות (דף מז.)...[16]

הגרא״ש: מיין טאטע האט דערציילט אז ער איז געווען א יונגל נאך די מלחמה אין פראנקרייך, ער איז געקומען פון פוילן, און ס׳איז געווען חסידישע אידן וואס האבן בדוקא סוף די נעילת החג ביינאכט געגעסן חמין, זיי האבן געהאט א גוי וואס האט זיי געברענגט חמין.

רבינו: דער צאנזער רב האט אויך געמאכט הבדלה מוצאי יו״ט פסח אויף ביר, ס׳שטייט שוין אזוי אין רמ״א (סי׳ רצ״ו ס״ב).[17]

הגרא״ש: מיר מאכן אויך הבדלה אויך ביר. אבער זיי האבן געגעסן אין די סעודה פון נעילת החג, נאך פאר הבדלה.

נאר, דער מגן אברהם (סי׳ תצ״א סק״א) זאגט דאך, אז א זאך וואס איז נוהג אויך חול המועד, איז נישטא קיין תוספת, נאר ביי קדושת היום, אזוי שטייט אין מגן אברהם.

האט מען גערעדט וועגן דעם, און מ׳האט אויך גערעדט אביסל וועגן עירובי תבשילין (היות שבשנה זו חל יום אחרון של פסח בשבת).

רבינו: די גאנצע עירובי תבשילין איז ווייל מדאורייתא איז צרכי שבת נעשין ביו״ט, אדער וועגן הואיל ומקלעי ליה אורחים חזי ליה, ס׳וועלן קומען געסט אין שטוב. במילא מוז עם זיין אז טאמער ס׳איז דא געסט זאל מען עם קענען עסן, איז וויאזוי קען מען מאכן קניידלעך אום יו״ט, געט א קוק אזא שטאט אזוי ווי דא אין קרית יואל, ס׳איז מסתמא נישטא קיינער וואס זאל עסן געבראקטס, אבער מ׳האט זיך פארלאזט אז ס׳איז דא קטנים וואס עסן יא געבראקטס.[18]

כלל בקדושת היום, שהרי אף בחוה״מ אסור לאכול חמץ לא שייך בזה תוס׳ יו״ט.

15 דהרמ״א (סי׳ תרל״ט ס״ק כ׳ דבלילה ראשונה לא יאכל עד שתחשך, והטעם דילפינן ט״ו ט״ו מחג המצות, ושם כתיב בלילה דוקא, והלכך גם בסוכות בעינן שיהא לילה ממש, ועי׳ במטה אפרים (סי׳ תרכ״ה באלף המגן ס״ק ע״ב) שהק׳ דלפי טעם זה אמאי לא יקדש מבעו״י ויתחיל סעודתו בעוד יום כדי שיהא קידוש במקום סעודה ואת״כ יאכל כזית בלילה, וכתב ליישב דכיון דאינו יכול לברך לישב בסוכה עד שתחשך, דבמצות סוכה לא שייך להוסיף מחול על הקודש, דתוספות שייך רק לקדושת היום, ולא למצוות הקבועות לאותו יום, ואין לומר דיברך לישב בסוכה אח״כ כשתחשך, דכיון שאינו יכול לברך זמן על הסוכה, יצטרך לברך עוד פעם זמן על הסוכה, ה״ז חשיב כגורם ברכה שאינה צריכה ע״ש באורך.

16 דעיין בתוס׳ כתובות (דף מז.) בד״ה דמסר לה בשבתות וי״ט וכו׳ שמשמע שאין דין שמחה בזמן של תוס׳ יו״ט, שכתב בזה״ל: אע״ג דאמר במו״ק (דף ח: ושם) ושמחת בחגך ולא באשתך דאין נושאים נשים בחולו של מועד משום דאין מערבין שמחה בשמחה ודרשה גמורה היא כדאמר בחגיגה (דף ח: ושם) דהוי מדאורייתא איכא למימר דהכא איירי שעה אחת קודם יו״ט שהוא כיו״ט לענין מלאכה דתוספת דאורייתא ובטילה באותה שעה מן המלאכה, עיי״ש.

17 עי׳ ברמ״א (סי׳ רצ״ו ס״ב) שנהגו להדר להבדיל על שכר במוצאי פסח ולא על יין, משום דחביב עליו. ובעצם ההבדלה על שכר במוצאי פסח, מובא בס׳ מועשה רב (אות קפ״ה) בשם הגר״א ז״ל שהי׳ מקפיד להבדיל על שכר ולטעום חמץ במוצאי פסח כדי להראות שאכילת מצה בימי פסח לא היה להנאתו אלא מפני גזירת הבורא ב״ה.

ובס׳ מועדים וזמנים (ח״ח סי׳ רס״ו) מביא בשם התורה תמימה (פר׳ בא אות קפ״ו) סמך למנהג זה מדברי התרגום יונתן על הפסוק בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחודש בערב, וכ׳ התרגום יונתן על יומא ועשרין וחד לירחא ברמשא דעשרין ותרין תיכלון חמיע, ומשמע שיש קפידא לאכול חמץ במוצאי פסח.

18 כוונת רבינו לבאר למה אינו סומך לבשל הקניידלעך בשביעי של פסח, על סמך עירוב תבשילין, ועז״כ כיון דיסוד היתר ע״ת הוא דוקא במקום דשייך הואיל ומיקלעי ליה אורחים, ומאחר דבכל העיר קרית יואל אינו מצוי שיהא מי שאוכל שרויה, שוב אי״כ היתר מן התורה, ושוב ל״ש היתרא דעירוב תבשילין, ויסוד דברי רבינו הוא עפ״י שי׳ המהרש״ל בהגהות חכמת שלמה במס׳ ביצה (כ׳ ע״ב) ע״ד התוס׳ (שם ד״ה והיה) במש״כ התוס׳ וז״ל: ואפילו לדידן ניחא עכ״ל, ונתקשו המפרשים מהו כוונת התוס׳ ואפילו לדידן, ובמהרש״ל כתב וז״ל: פי׳ שאין לנו בזמן הזה אורחים שיבואו בי״ט כמו שהיה בימיהם עכ״ל, ומבואר דכל שאינו שכיח אורחים שיאכלו ליכא היתרא דהואיל, ולפי״ז גם בעיר כמו קרית יואל דלא שכיח שיהיה אדם שאוכל שרויה ל״ש היתרא דהואיל, אולם בפרמ״ג (סי׳ תק״ג משב״ז סק״ב) חולק ע״ד מהרש״ל, וז״ל: ודין הואיל ומיקלעי אורחים, משמע אף בנמנע. על דרך משל, צוה וכן בס׳ ברכת הפסח (אות ד) מביא שהרה״ק רבי שמעון מיערוסלאוו ז״ל הי׳ נוהג ליתן בערב פסח בבוקר איזה פרוטות למשמשו שיהי׳ מוכן לקנות שכר אצל עכו״ם תיכף במוצאי פסח שיהי׳ לו להבדלה.

אך מאידך הי׳ הרבה צדיקים שהקפידו שלא לאכול חמץ במוצאי פסח אלא היו אוכלים שיורי מצות, וכן מובא בס׳ ליקוטי מהרי״ח בשם המהרי״ל שאדרבה הקפידו שלא יהי׳ חמץ בביתם. ועי׳ בדרכי חיים ושלום (אות תרל״ג) שיש בהמשך אכילת מצה לאחר פסח משום חביבות המצוה, והיא מיכלא דמהימנותא.

ועי׳ בנימוקי או״ח (סי׳ רע״ב) שדייקא במדינות פוילן וליטא היו יכולים לקדש על שכר כיון שהיין לא הי׳ מצוי, ע״כ הי׳ השכר חמר מדינה, אבל במקומות שהיין מצוי אין נכון להדיל על שכר כיון שאינו חמר מדינה. אמנם עי׳ בשו״ת שבט הלוי (ח״ג סי׳ פ״ו) שכ׳ ללמד זכות על מנהג זה. ובכף החיים (סי׳ תצ״א) מביא בשם המקובלים שיש ענין להבדיל על היין דייקא במוצאי פסח.

הגרא"ש: דער מגן אברהם זאגט אין סימן תקכ"ז (ס"ק כ"ב), אז דער רמ"א זאגט אז א מענטש איז גוזר תענית אויף זיך איז יו"ט קען ער נישט קאכן, פרעגט דער מגן אברהם וואם איז מיט הואיל, זאגט דער מגן אברהם אז מ'זאגט נאר הואיל ווען מ'קען אליין עסן, אבער פאר א צווייטן קען מען נישט, האב איך געזעהן אז דער מנחת יצחק (ח"ו סי' ל"ג) פרעגט אין א תשובה, אויב אזוי ביי געבראקט איז דאך די זעלבע זאך, איך האלט נישט ביים עסן די געבראקט.

רבינו: ווייל דאם איז נישט קיין איסור עפ"י עצם הלכה, דארט ביי א תענית איז א איסור, ער האט זיך געאסר'ט.[19]

הגרא"ש: לכאורה וואם איז דער פשט אין יענעם רמ"א אז מ'קען נישט עסן קען מען נישט קאכן, ס'איז דאך דא א דק אז מ'קען קאכן יו"ט, על כרחך אז דער רמ"א האלט אז באמת איז נארואז דחיה דאם עסן, צורך אוכל נפש (ולא הוי הותרה), אז דו ביזט נישט אין די פרשה פון אוכל נפש קענסטו נישט קאכן, אבער אויב דו ביזט אביסל אין די פרשה איז שוין גענוג.

אבער ס'איז דא א קונטרס ארבע ועשרים קושיות וואם דער סענפענטער רב האט געשריבן צום סוף פון איינעם פון די חלקים (קונטרס כד"א דקושיותא מובא בסוף ספרו קרבן ציון על תמורה), ער פרעגט דארט אז תום' (פסחים מו:) פרעגט א קשיא אז יעדעם מאל זאל מען נישט לוקה זיין אויף שבת וויל ס'איז דא א חולה שיש בו סכנה.

רבינו: ווייל ס'איז נישט שביה, אזוי ענטפערט תום'.

הגרא"ש: יא, פרעגט ער א מורא'דיגע שארפע שאלה, ער פרעגט אז לאמיר זאגן כיבוד אב ואם וואלט דוחה געווען שבת.

רבינו: לויט די הוה אמינא דארט.

הגרא"ש: זאגט ער אפילו אן די הוה אמינא, אויב ס'וואלט דוחה געווען וואלט עם געווען שכיח, אז ער זאל געבן דעם טאטן, קומט דאך אויס אז ווען א מענטש האט א טאטע וואלט ער קיינמאל נישט געווען מחלל שבת. ברענגט ער א ראיה פון צלפחד, וויל צלפחד האט דאך געהאט א טאטן חפר, און ער איז געווען א מקושש און ער איז חייב געווען.

רבינו: אבער ס'איז נאר ווען זיין טאטע האט אים געהייסן פריער, זיין טאטע האט אים דאך נישט געהייסן.

הגרא"ש: און וואם איז ביי א חולה?

רבינו: אז ס'איז דא א חולה מוז מען נישט הייסן, אבער ביי א טאטע איז נאר ווען א טאטע וואלט געהייסן וואלט עם געווען א מצוה, אבער אז ער האט נישט געהייסן...

הגרא"ש: קען עם נישט ווערן למפרע מותר, יא, דאם איז דער תירוץ.

די וועלט פרעגט בכלל אויף יו"ט, לאמיר זאגן א מענטש האט געקאכט באיסור פאר א גוי, מ'טאר נישט קאכן פאר כלבים, לאמיר זאגן נאך ווען ער עסט עם, צי מ'קען מתקן זיין, (עיין באפיקי ים שחקר בזה).

רבינו: דער רמב"ן (במלחמות שם בפסחים) זאגט אז מ'קוקט אויף די כוונה בשעת מעשה.[20]

*

ושאל הגרא"ש: אויב מען איך פרעגן, וואם האט דער רבי געזאגט אויף שבת הגדול דרשה, וואם איך האב געזאגט איז נישט אזוי אינטערעסאנט....

רבינו: אונז האמיר געלערנט די סוגיא פון מצות עשה שהזמן גרמא, צי נשים זענען חייב מיט תשביתו, ס'איז דא א שיינע סברא אין [שו"ת] מהזה אברהם (ח"א סי' פ"ה), ער זאגט אז נשים זענען חייב מיט תשביתו, לויטן כל בו וואם זאגט נשים זענען פטור פון מצוות עשה שהזמן גרמא און דער טעם איז וויל זי איז משועבדת לבעלה, זאגט ער אויב ביטול איז תשביתו, קען זי מקיים זיין די מצוה, וויל ס'איז נישט שייך צו פטור'ן וועגן משועבדת לבעלה, וויל ס'איז דאך נאר

המושל שלא יבואו ממקום אחר כלל וכדומה, מכל מקום, הואיל מקרי כהאי גוונא עכ"ל, ולפי דבריו גם בעיר כמו קרית יואל הוי שרי, כיון דבפועל שייך שיאכלו מן השרויה, אף דלא שכיח כלל, וביותר יש לצדד לדינא דסגי במה שראויה לקטנים, ולכן מעיקר הדין מותר גם ביו"ט, וכוונת רבינו הוא דעדיף יותר לעשותו בחול המועד ודו"ק.

19 עיי"ש במנח"י שכ' בנוגע להנהרים כל ז' ימי הפסח לאכול רק מצה שמורה ובאחרון ש"פ אינם נזהרין הקיל המהרש"ם להכין מיו"ט לשבת עפי"ד המג"א (סי' תנ"ט סק"ג) בכלים שמתקנים בהם המצות, דביו"ט אי אפשר לנקותם ע"י עכו"ם, יתנם לתנור לאפות הבצק שעליהם, וכתב המג"א דמ"מ אסור לאכול הבצק, וקשה האיך רשאי לאפותו ואפשר כיון דמדינא שרי באכילה רק שחומרא בעלמא שלא לאכול, לכן מותר לאפותו עיי"ש. וא"כ ה"ה במצה פשוטה עיי"ש, ובתשו' דובב מישרים (ח"א סי' ס"ט) כתב דהה"ד לענין מצה שרויה יש להתיר, עיי"ש.

20 שכתב הרמב"ן במלחמות דכיון שאין דעתו לכך מתחילה בשעה שעשה המלאכה שוב לא מהני אם יבואו אורחים לבסוף דכוונת המעשה מתחילה המכרעת, וז"ל הרמב"ן (שם): ורב חסדא נמי לאו משום דליכא אורחים פליג אלא כל הואיל שאין דעתו לכך, עכ"ל.כלומר דלאו דוקא הואיל דאורחים לית ליה רב חסדא, אלא אפילו הואיל שבדו לעשות ג"כ לית ליה לרב חסדא דהולכין בתר תחילת כונת המעשה, וכיון שאין דעתו לכך לא מהני.

בלב, זי דארף גארנישט טוהן, במילא איז זי מחוייב מיט תשביתו.[21]

הגרא"ש: אנדערש ווי אלע מצוות.

רבינו: יא, זי וואלט יא געווען מחוייב. האב איך געזאגט אז אויב תשביתו איז ביטול שטייט אין אלע אחרונים אז עם ווענדט זיך צי השבתתו בכל דבר, צי אין ביעור חמץ אלא שריפה, אויב זאגט איך אין ביעור חמץ אלא שריפה קען דאך זיין נאר שריפה, טאמער זאג איך בכל דבר קען מען אויך יוצא זיין מיט ביטול. (כן העלה גם בשו"ת אבני שוהם סי' ע"ה ועוד אחרונים כ"ב)

הגרא"ש: הייסט עס אז לויט רבי יהודה וואלט עס געווען מצוות עשה שהזמן גרמא פטור.

רבינו: לויט רבי יהודה ווען אויסקומען אז זיי זענען פטור, און לויט די רבנן קענען זיי חייב זיין.

איז אזוי, דער פני יהושע פרעגט א קשיא, ווי אזוי איז די ראיה אז רבי עקיבא האלט אז אין ביעור חמץ אלא שריפה, אפשר האלט ער השבתתו בכל דבר, ס'איז נאר אסור וועגן אחשבינה.[22]

הגרא"ש: דער פני יהושע פרעגט פון די רש"י אין משכן...

רבינו: יא, פרעגט ער די קשיא פארוואס קען מען נישט מקיים זיין תשביתו אין יו"ט, זאל קומען די עשה פון תשביתו און דוחה זיין די לא תעשה פון יו"ט.

הגרא"ש: ס'איז איינע פון די דריי זאכן וואס ס'איז עשה דוחה לא תעשה.

רבינו: איי יו"ט איז א לא תעשה און א עשה [ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה], ברענגט דער בית יצחק (חו"מ דרוש ג' אות ח') אז וויבאלד תשביתו איז יעדע רגע איז עם הארבעה.[23]

זאגט דער ראדומישלער רב (שו"ת מהר"ש ח"א סי' י"א), אז וויבאלד נשים זענען פטור פון תשביתו איז עם א עשה שאינו שוה בכל, און די לא תעשה און די עשה איז יא שוה בכל...[24]

---

21 כ"כ בשו"ת מחזה אברהם (שם) דנשים מצוות גם בעשה דתשביתו, והיינו משום דהטעם דנשים פטורות ממ"ע שהזמן גרמא היינו כמו שכתב האבודרהם (סדר ברכת המצות) משום דנשים משועבדות לבעליהן ואין הזמן בידם לקיים מצוה התלוי בזמן, ולפי זה יש לומר דכיון דאפשר לקיים תשביתו בלב ואפילו אי נימא דצריך דיבור, אבל על כל פנים אין צריכין להתבטל ממלאכתן, ולכן גם הנשים חייבות בתשביתו עיי"ש.

22 בגמ' (פסחים ה'.) רבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם וכתיב כל מלאכה לא יעשה בהם, ומציעו להבערה שהיא אב מלאכה, אמר רבא שמע מינה מדרבי עקיבא דס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה. והקשה הפני יהושע (שם) מנא ליה דר' עקיבא ס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה, דילמא מודה דהשבתתו בכל דבר, ומכל מקום אסור לבערו ביום טוב אף בשאר השבתות דרחמנא אחשבה להבערתן ואסור להשבית ביום טוב אף על ידי פירור או זורה לרוח, וכמבואר ברש"י (לחלן שם מ"ו., ביצה כ"ז:) דכשם שאין שורפין קדשים ביום טוב כמו כן אסור להאכילה לכלבים, מטעם דרחמנא אחשבה להבערתן הלכך מלאכה היא עיי"ש.

23 הנה בעיקר הוכחתו של רבי עקיבא דתשביתו מיירי ביום טוב, הקשה בשו"ת בית יצחק (שם) אמאי לא נימא דהעשה דתשביתו דוחה לא תעשה דמלאכה ביום טוב, ונהי דיום טוב הוי באיסור עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה, מכל מקום הא דאינו דוחה הוי משום העשה ומכח הסברא דמאי אולמא האי עשה מהאי עשה, ולפי זה נמצא דבעשה דאלים טפי אמרינן עשה דוחה לא תעשה ועשה, ומהאי טעמא כתבו התוס' (זבחים ל"ג: ד"ה בענין) דעשה שיש בו כרת דוחה לא תעשה ועשה, ולפי זה גם בתשביתו נימא דדוחה לא תעשה ועשה כיון דבעשה דתשביתו עובר עליו בכל רגע ורגע כמבואר במגן אברהם (סי' תמ"ד סק"א), ואם כן נמצא דעשה דתשביתו אלים טפי כמבואר בדברי הר"ן (יומא ד: מדפי הרי"ף) שכתב הטעם דשוחטין לחולה בשבת ואין מאכילין אותו נבילה, אף על גב דאיסור נבילה אינו אלא לאו ואיסור שבת הוי בסקילה, מכל מקום כיון דבנבילה יעבור האוכל על כל זית וזית שבה, מה שאין כן גבי שבת אינו עובר השוחט אלא פעם אחת, מוטב לעבור על איסור חמור פעם אחת מלעבור על איסור קל הרבה פעמים עיי"ש, ולפי זה גם בעשה דתשביתו כיון דעובר עליו בכל רגע, אמאי לא נימא דדוחה הל"ת ועשה דיום טוב דאינו עובר עליו אלא בשעת הביעור.

24 כן תירץ בשו"ת מהר"ש (שם) דנהי דתשביתו חמור מצד אחד דעובר עליו בכל רגע, אבל כל שיש להעשה שכנגדו חומרא הדרינן לכללא דמאי אולמא האי עשה מהאי עשה, ולפי זה יש לומר דהעשה ולא תעשה דיום טוב חמור טפי מתשביתו, והיינו לפי המבואר בדברי הר"ן (קידושין הר"ן (שם י"ד: מדפי הרי"ף) דהא אמרינן (שבת כ"ד:) דשבת ויום טוב עשה ולא תעשה נינהו, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה אחד האנשים ואחד הנשים שוין בדבר עיי"ש, וכן היא שיטת החינוך (מ' שכ"א) עיי"ש, ואילו תשביתו אינו נוהג לגבי נשים, ואף לשיטת הפוסקים דעשה שאינו שוה בכל דוחה לא תעשה השוה בכל, והיינו משום דעשה דוחה לא תעשה ילפינן מכלאים בציצית, והיינו דוקא במידי דלית רק בלא תעשה גרידא, אבל היכי שיש עשה ולא תעשה ולא באנו לומר דעשה דוחה אותן אלא משום דהעשה חמור, בהא אמרינן דהיכי דהעשה אינו שוה בכל אם כן יש לו חומרא מצד אחד וקולא מצד אחר, ולכן לא אמרינן דעשה דוחה לא תעשה ועשה, דאכתי יש לומר בזה מאי אולמא האי עשה מהאי עשה, ועדיין צריך ביאור דהלא אם נשים פטורות מתשביתו משום דהוי מ"ע שהזמן גרמא, אם כן גם מעשה דשבתון ביום טוב פטורות עכת"ד.

אך נראה לחלק בין תשביתו לעשה דשבתון ביום טוב, לפי דרכו של הפני יהושע (ביצה ל'.) דהך כללא דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות היינו דוקא במצות עשה הצריך מעשה, אבל בעשה המתקיים

הגרא"ש: דעמאלטם זאגט מען נישט יענעם כלל.

רבינו: יא, איז נישטא דער כלל.

קומט אוים אויב רבי עקיבא וואלט געהאלטן אז השבתתו בכל דבר נאר מכח אחשביה, וואלט דאך ביטול אויך געגוג געווען, וואלט עם געהייסן שוה בכל, וואלט מען דאך דאם יא געמעגט מאכן יו"ט, אזוי האלט מען אין ביעור חמץ אלא שריפה, קומט אוים איז דאך ביטול נישט בכלל, אז ביטול איז נישט בכלל זענען נשים פטור, איז עם א עשה שאינו שוה בכל.[25]

הגרא"ש: דאם איז די ראיה פון שמע מינה מדרבי עקיבא תלת.

דער פני יהושע זאגט אין א אנדערן ארט אז שב ואל תעשה זענען נשים יא מחויבות, דער פני יהושע אין ביצה (ל.) ברענגט אזוי, ער רעדט דארט וועגן תוספות יוהכ"פ, מסתמא איז דאם די זעלבע סברא, ער זאגט אז ס'דארף זיין דומיא דתפילין.[26]

רבינו: דער כתב סופר זאגט דאם אין א תשובה (או"ח סי' נ"ז) אז דאם איז די סברא...

הגרא"ש: ווייל ס'איז נישטא קיין עיכוב מכח משועבדות לבעלה.

רבינו: באמת, דאם וועגדט זיך צי מ'זאגט דרשינן טעמא דקרא, צי לא דרשינן טעמא דקרא, אויב ס'איז דרשינן טעמא דקרא קען מען זאגן די סברא פון משועבדת לבעלה...[27]

הגרא"ש: ס'איז דא דער רמב"ן (קידושין לד:) וואס זאגט ביי ספירת העומר אז נשים זענען מחויבות...[28]

בשב ואל תעשה אף נשים חייבות עיי"ש, ולפי זה נמצא דבעשה דשביתה ביום טוב אף על גב דהוי מצות עשה שהזמן גרמא נשים חייבות, מה שאין כן במצות עשה דתשביתו כיון דהוי בקום ועשה הרי היא בכלל מצות עשה שהזמן גרמא דנשים פטורות, ושוב הוי תשביתו עשה שאינו שוה בכל ואילו העשה דיום טוב הוי עשה השוה בכל, ולכן אף על גב דמצד אחד חמור תשביתו מיום טוב כיון דעובר עליו בכל רגע, אבל מצד אחר חמור עשה דיום טוב כיון דהוי עשה השוה בכל, ולכן אמרינן מאי אולמא האי עשה מהאי עשה ולא אתי עשה דתשביתו ודחה לא תעשה ועשה.

25 כן ביאר רבינו שליט"א קושית הפני יהושע, דליכא למימר דר' עקיבא ס"ל השבתתו בכל דבר אלא מטעם אחשביה אי אפשר לקיימו ביום טוב, דהנה הך מילתא אם תשביתו מתקיים בהשבתה בלב תלוי בפלוגתא דחכמים ור' יהודה אי אמרינן אין ביעור חמץ אלא שריפה, דאליבא דחכמים דס"ל השבתתו בכל דבר שפיר יש לומר דגם בביטול בלב מקיים עשה דתשביתו, אבל אליבא דר' יהודה דאין ביעור חמץ אלא שריפה, בודאי ליכא למימר דבביטול מתקיים מצות עשה דתשביתו, והביטול אינו מועיל אלא מטעם הפקר כדברי התוס' (פסחים ד: ד"ה מדאורייתא), ואם כן בשלמא כשנימא דר' עקיבא ס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה, אתי שפיר הוכחתו דתשביתו מיירי מערב יום טוב, דליכא למימר דמיירי ביום טוב ומכל מקום אתי עשה דתשביתו ודחי לא תעשה ועשה דיום טוב, ומטעם דתשביתו הוי עשה חמור ודחי ל"ת ועשה, דהלא מאידך גיסא הוי תשביתו עשה שאינו שוה בכל כיון דנשים פטורות הימנו, ואילו בעשה דשבתון ביום טוב מחוייבות כיון דהוי מצוה שבשב ואל תעשה, ואין מקום לומר דגם תשביתו נוהג בנשים דאינו צריך מעשה כיון דמתקיים בביטול בלב, דהלא אי אמרינן דתשביתו הוי בשריפה דוקא אין מקום לומר דביטול מהני מטעם תשביתו, ונמצא דתשביתו צריך מעשה דוקא וכיון דהוי מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות, אבל אי נימא דר' עקיבא ס"ל השבתתו בכל דבר כיון דאיכא למימר דגם השבתה בלב הוי בכלל תשביתו, אם כן תקשי האיך הוכיח דתשביתו מיירי מערב יום טוב, הלא איכא למימר דתשביתו מיירי ביום טוב ואפשר לקיימו מטעם עשה דוהה ל"ת ועשה ונהי דיום טוב הוי בעשה, מכל מקום עשה דתשביתו חמור ודוחה ל"ת ועשה, וליכא למימר דגם לעשה דיום טוב איכא חומרא משום דהוי עשה השוה בכל, דהלא אי נימא דתשביתו מתקיים בביטול ולא צריך מעשה דוקא, נמצא דגם תשביתו נוהג בכל, וכיון דעובר על תשביתו בכל רגע ואילו בביעור יום טוב אינו עובר אלא בשעת ביעור, בודאי אמרינן דעשה דתשביתו דוהה ל"ת ועשה דיום טוב, ושפיר קאמר רבא דשמע מינה דר' עקיבא ס"ל אין ביעור חמץ אלא בשריפה, דאילו סובר השבתתו בכל דבר מתקיים תשביתו ביום טוב ואף על גב דחשיב מלאכה מטעם אחשביה, מכל מקום מטעם עשה דוהה ל"ת שפיר מיתוקם ביום טוב.

26 וז"ל הפנ"י: ...ונהי דבעיקר עינוי דיוה"כ עצמו ודאי הושוו נשים לאנשים לכל עונשין שבתורה, משא"כ תוספת יוה"כ דליכא עונש, וא"כ מנ"ל דאסורות. ויש ליישב דאע"ג דבלשון עשה כתיב, מ"מ כיון דהוי שב ואל תעשה דלא תאכל ולא תשתה לא הוי בכלל מצות עשה שהזמן גרמא, והיינו דוקא בעשה גמור שהיא בקום עשה, וכיוצא בזה כתבתי גבי שריפת קדשים לענין דנשים אסורות להדליק בשמן שריפה... עכ"ל.

27 כ"כ בשו"ת אבני ציון (ח"ג סי' סח אות ב) בטעם דיש לומר דנשים חייבות בעשה דתשביתו, אף דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, דהא עשה דתשביתו אפשר לקיים על ידי שליח, (כמבואר במג"א סי' תמז סק"ד דאפשר לקיימו ע"י עכו"ם), ועל כן כיון דאפשר לקיימו על ידי שליח נשים חייבות, אך כל זה דוקא למאן דאמר דרשינן טעמא דקרא, דאז יש לומר דהיינו טעמא דפטרה תורה נשים ממ"ע שהז"ג הוא מטעם שתהא משועבדת לבעלה, והיכי דאפשר לעשות המצוה על ידי שליח נשים חייבות, אבל אי אמרינן דלא דרשינן טעמא דקרא הרי גם במצוה דאפשר לעשות המצוה ע"י שליח נשים פטורות, ונשים הנה פטורות מעשה דתשביתו, עכתו"ד.

28 עי' בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' שפ"ד) וכן בספר דברי יחזקאל (סימן מ"ה אות ד) שביארו שיטת הרמב"ן, באו"א, דס"ל להרמב"ן דהא דמונין מיום ט"ו בניסן, אינו מצד עצם הזמן שהוא המחייב במצוה דספירת העומר, כמו ט"ו בניסן דמחייב במצה, אלא משום דכתיב בקרא וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה וגו', ואילו היה זמן הבאת העומר ביום אחר, ג"כ היו מחייבין בספירה, נמצא דמה שספירת העומר יש לה זמן קבוע אינו אלא מצד ההכרח, ולא מצד זמנו

רבינו: יא ער זאגט אזוי, און ס׳איז א פלא׳דיגע רמב״ן. כ׳האב נישט געהערט אז נשים זאלן נזהר זיין אין דעם.[29]

הגרא״ש: אנדערע זאגן אז ס׳איז א טעות סופר,[30] אבער דער מהר״ם חלאווה ברענגט עם ממש דער לשון,[31] ס׳קען זיין אויך דארט אז א דיבור איז נישט קיין מעשה, איז נישטא דארט דאם ענין פון משועבדת לבעלה.

רבינו: אבער ער זאגט דאך נישט דאם....

הגרא״ש: ס׳איז דא ישיב׳שע תורות אין דעם...

רבינו: יא, כ׳האב שוין געזעהן אמאל, אז דאם איז נישט דער זמן גורם... נאר די מצוה איז גורם מ׳זאל צייליין.... במילא איז עס נישט הזמן גרמא. פארשידענע סברות.

הגרא״ש: ס׳איז אויך תורה.....

ביי אונז איז דא א פארהייליגטן ספר דברי יחזקאל פון סלאבודקא,[32] ער האט א גאנצע מערכה אויף דעם (סי׳ מ״ה בספרו).

רבינו: יא, אבער ס׳שטייט אזוי אין רמב״ן, ס׳איז א פלא.

הגרא״ש: יא פלאי פלאים.

דער גאנצער ענין פון ספירת העומר איז דאך א תורה פאר זיך, איך האב ארויס געגעבן א הגדה – לעצטע יאר ווען איך בין דא געווען האב איך עם געברענגט (הגדה של פסח א״ש תמיד) – צום סוף האב איך דארט א קונטרס אויף עניני ספירת העומר, ביים סוף פון די הגדה האב איך די אלע פלפולים אויף ספירת העומר. ס׳איז א מורא׳דיגע סוגיא ספירת העומר.

איך האב געקלערט גראדע וואם איז מיט די אבילות פון ספירת העומר, נשים זענען פטורות פון די אבילות פון ספירת העומר? ווייל ס׳איז א מצות עשה שהזמן גרמא...

רבינו: ווער זאגט אז נשים זענען פטור?

הגרא״ש: איך פרעג צי אלץ אבילות איז א איסור צו טוהן די זאכן אין ספירת העומר, אדער ס׳איז א קיום צו היטן די אבילות?

רבינו: ס׳האט נישט צוטוהן מיט די מצוה פון ספירת העומר,

הגרא״ש: נישט מיט די מצוה, איך פרעג סתם אזוי..

רבינו: מ׳האט געמאכט די אבילות ווען די תלמידי רבי עקיבא, ס׳איז פאר יעדן איינעם געמאכט... ס׳האט דאך נישט צוטוהן, ס׳הייסט נישט קיין מצוות עשה שהזמן גרמא די אבילות. (עיי׳ בשו״ת להורות נתן ח״ב סי׳ ל״ב)

הגרא״ש: די וועלט פרעגט דאך, יעדע דרבנן איז א חיוב ווען לא תסור, דאם איז דאך א לאו, און נשים זענען דאך מחויב מיט א לאו.

רבינו: כ׳האב געזעהן דער שואל ומשיב (מהדו״ק ח״א סי׳ ס״ב) זאגט אויף דעם, אמת, ס׳איז טאקע א לאו, אבער יעדע לאו איז א לאו שאין בו מעשה, און דאם וועט אויסקומען אז ס׳איז א לאו שיש בו מעשה, מחייב זיין א מצות עשה שהזמן גרמא מכח דעם לאו פון לא תסור קומט אוים אז ס׳איז א לאו שיש בו מעשה, יעדן לאו האט די תורה מחייב געווען וויל יעדער לאו איז דאך א לאו שאין בו מעשה, אבער דאם איז א לאו שיש בו מעשה, זי איז דאך משועבדת לבעלה איז זי דאך פטור פון אזא לאו שיש בו מעשה.[33]

בעצמותו ובכהאי גוונא לא חשיב זמן גרמא, ע״כ, וע״ע באבנ״ז שם, וע״ע בהערה הבאה.

29 עי׳ במשנ״ב (סק״ג) שהגם שהביא מקודם דברי המג״א, כתב בזה״ל, וכמדומה דבמדינותינו לא נהגי נשי כלל לספור, וכתב בספר שולחן שלמה דעכ״פ לא יברכו, דהא בודאי יטעו ביום אחד, וגם ע״פ רוב אינן יודעות פירוש המילות, עכ״ל המשנ״ב.

וע״ע בשו״ת רב פעלים (ח״א בקו׳ סוד ישרים סי׳ י״ב ד״ה ושד) שכ׳ שעל פי האר״י אין לנשים לקיים מצות ספירת העומר, וכ״ש שאינן רשאיות לברך על הספירה, עיי״ש.

30 עי׳ בשו״ת דברי מלכיאל (ח״ג סימן ה) שכתב דפשוט שיש שם ט״ס, ושייך שם מקודם אצל מצות עשה שהזמן גרמא, ועוי״ל שהיה כתוב שם מת״ע, והוא ר״ת מתנות עניים, ונעשה ט״ס וכתב סה״ע, והמדפיס חשב שהוא ר״ת ספירת העומר, ועוי״ל שהי׳ כתוב סה״ע שהוא ר״ת סדר העבודה, והיינו שהנשים חייבות בקרבנות, והמדפיס טעה וחשב שהוא ר״ת ספירת העומר והדפיס כן, וידוע לבקיאים שט״ס כזה הוא מצוי, עיי״ש.

31 בספר שיטת הקדמונים על מס׳ בבא קמא (בסופו) נדפס תשובה מבנו של המהר״ם חלאווה, ששם כתוב מפורש בשם אביו הסבר דברי הרמב״ן הנ״ל כמו שפירשוהו האבני נזר והדברי יחזקאל שנזכרו בההערה הקודמת.

וכן בזמנינו שמצוי הדפוס הראשון של חי׳ הרמב״ן, נראה בעליל שזה לא טעות סופר, אלא כן הדבר הוא, שהרמב״ן מנה מצות ספירת העומר בין המצוות שאין הזמן גרמא.

32 מהגאון רבי יחזקאל בורשטין הי״ד ראש ישיבת אור ישראל ד׳סלאבאדקא, נהרג עקד״ה בעיר קובנא שבליטא יחד עם הגאון רבי אלחנן וואסרמן ז״ל, וספרו הוא מקובל ביותר בעולם הישיבות.

33 הנה בשואל ומשיב (שם) כתב ליישב מה שהקשה בחוות יאיר (סי׳ ט׳) בשם הגאון מהר״י הורוויץ אמאי אמרינן (מגילה ד׳.) דנשים חייבין במקרא מגילה משום דאף הן היו באותו הנס, והלא בלאו הכי חייבין כיון דתקנו רבנן קריאת המגילה, וכיון דהוי מדרבנן הוי ליה בלאו דלא תסור, ובלא תעשה אף דהוי זמן גרמא נשים חייבות, ותירץ השואל ומשיב דהלא כל הטעם דבל״ת השוה הכתוב אשה לאיש היינו משום דכל הטעם דמ״ע

הגרא"ש: הייסט עם ווייל ס'איז א לאו בקום ועשה. ער באווארעגט עם, דער שואל ומשיב.

רבינו: יא, גיי מיר צוריק אלץ משועבדת לבעלה.

ס'איז דא א מהר"ם שיק ער טראכט אריין וואם טוט זיך מיט די מצוה פון סיפור יציאת מצרים, נשים זענען מצווה אויף סיפור יציאת מצרים.

הגרא"ש: דער חינוך ספיקא"ט זיך אין דעם.

רבינו: דער מנחת חינוך (מצוה כ"א אות י') האלט טאקע אז זיי זענען פטור.[34] דער מהר"ם שיק ווייל זאגן אז נשים זענען יא מחויב מיט סיפור יציאת מצרים, איי ס'איז א מצות עשה שהזמן גרמא, זאגט ער אז איך האב דעם היקש לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות, שטייט לחם עוני, לחם שעונין עליו דברים הרבה, דעמאלטם ליגט עם אויך אינעם היקש, ממילא זענען זיי מחוייב מיט סיפור יציאת מצרים מכח דעם היקש, כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה, לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה, דאם איז סיפור יציאת מצרים, און מצה אליינם איז דאך אויך מכח דעם היקש.

הגרא"ש: אבער תום' אין ראש השנה (לב:) זאגט אז א סומא איז פטור פון אלע מצוות, פרעגט תום' א קשיא קומט דאך אוים אז ער וואלט געווען ממש אינגאנצן פטור נישט מאכן קידוש און הבדלה, זאגט תום' אז על כרחך איז ער מחוייב מדרבנן.[35] פרעגט די וועלט אז לאווין לויט יענע תום' איז ער יא מחוייב.

רבינו: ס'איז א מחלוקת, דער נודע ביהודה האט אן אריכות אין דעם... (תנינא או"ח סי' קי"ב).[36]

הגרא"ש: אויב ער איז מחוייב מיט לאווין זאל מען זאגן דעם כל שישנו... איז וואם וויל תוספות...

רבינו: ס'איז דא וואם זאגן טאקע אז א סומא וועט מחוייב זיין מיט מצה – איך מיין דער רבי עקיבא איגר (תנינא סי' קנ"ג)

שהזמן גרמא נשים פטורות היינו משום דנשים ברשות בעליהן הן, וזה לא שייך אלא במ"ע דצריך מעשה ותלוי בזמן, ואולי בעליהן לא ירצו שיעשו זאת, אבל בל"ת דהיא מניעה שלא לעשות לא שייך לומר דרשות אחרים עליהן, ולפי זה ליכא למימר דנשים חייבות במקרא במגלה משום לא תסור דכל שצריכין לעשות מעשה ולקרות שוב גם בל"ת שייך מ"ע שהזמן גרמא עכ"ד.

34 וז"ל: דבר זה חידוש גדול אצלי למה תהיה נוהגת מצוה זו בנשים כיון דהויא מצות עשה שהזמן גרמא שנשים פטורות, ולומר דכיון שהיו באותו הנס לכך נשים חייבות, כבר כתבו התוס' (מגילה ד' ע"א) דדבר זה אינו אלא חיוב מדרבנן, וכן משמע מדברי הרמב"ם (בפרק י"ב מהלכות ע"ז) דכתב דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, ויש מצוות שחייבות אף דהויא הזמן גרמא כגון מצה בליל פסח ואכילת קרבן בליל פסח, ומדלא כתב הגדה ש"מ דסבירא ליה שנשים פטורות.

35 וז"ל התוס': ...עוד אמרינן פרק ערבי פסחים (פסחים דף קטז:) סומא פטור מלומר ההגדה ופריך מרב יוסף ורב ששת דהוי אמרי אגדתא כל חד וחד בביתיה ומדמוציא אחרים ידי חובתן שמע מינה דמחייבין ומשני משום דקסברי מצה בזמן הזה דרבנן אבל ממה שהיו מברכין לא מדקדק מידי שמע מינה היכי דפטירי שרי לברוכי ומשום דמברך ברכה שאינה צריכה וקעבר משום בל תשא ליכא דההיא דרשה דרבנן דהא אמר בפרק מי שמתו (ברכות דף כא.) ספק קרא אמת ויציב ספק לא קרא חוזר וקורא ולא אסרינן מספק משום לא תשא ומוציא שם שמים לבטלה דאסרינן בפ"ק דתמורה (דף ג. ד.) מדכתיב את ה' אלהיך תירא הני מילי בלא ברכה.

ומיהו אין כל כך ראיה מסומא לאשה דאע"ג דסומא פטור מדאורייתא מדרבנן מיהו חייב כדמוכח ההיא דערבי פסחים דמשני דקסברי רב ששת ורב יוסף מצה בזמן הזה דרבנן ולכך היו יכולין להוציא אחרים ש"מ דאינהו נמי מדרבנן וכיון דמחייבי מדרבנן יכולין לברך כמו בנר חנוכה וכל מצות דרבנן ומיהו יש לדחות דרשות יכול להוציא בר חיובא דרבנן כמו קטן דמברך לאביו בפרק מי שמתו (ברכות דף כ:) ועולה למנין שבעה ומוציא אחרים ידי חובתן במגילה לר' יהודה כדתנן במגילה (דף יט:).

אבל יש לדקדק מד תנן בפרק הקורא את המגילה עומד (שם דף כד. ושם) ר' יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע משמע הא ראה אף על גב דנסתמו עיניו כורס ואמאי והא פוטר רבי יהודה סומא מכל המצות שבתורה בפרק החובל (ב"ק דף פז.) אבל אי מדרבנן חייב ניחא ומש"ה היה שמח רב יוסף במאי דמדאורייתא לא מיפקד ועביד משום הכי היה יכול לברך בכל מצות ויכול לומר וצונו כיון דמחייב מדרבנן כדקאמר בפ' במה מדליקין (שבת דף כג.) היכן צונו מלא תסור אבל אשה אפילו מדרבנן לא מיחייב' אמצות עשה שהזמן גרמא כדמוכח בפרק מי שמתו (ברכות דף כ:) גבי נשים חייבות בקדוש היום דבעי למימרא מדרבנן ופריך עלה [דא"כ] כל מצות עשה שהזמן גרמא ניחייבו מדרבנן, ע"ש.

36 היינו דמפרש שם ג"כ דלרבי יהודה סומא פטור אף משמירת הלאוין, שהביא מה שנשאל ע"ד התוס' בקידושין (ל"א. ד"ה מפקדינא) ובמס' ר"ה (ל"ג:) דכ' בשם ר"ת דנשים מברכות על מעשהז"ג אע"ג דפטורות לגמרי אף מדרבנן, דאל"כ היכי שמח רב יוסף, והלא מפסיד כל הברכות כולן, וא"כ מוכח דסומא פטור אפי' מדרבנן, דאל"כ איך מביאים ראיה מסומא לנשים אם סומא חייב עכ"פ במצות דרבנן, ונשים פטורות לגמרי, אלא ודאי דס"ל דגם סומא פטור ממצות אף מדרבנן, וזוהי סתירה לדברי התוס' עצמן בב"ק (דף פו א ד"ה וכן היה ר"י וכו') ומגילה (כד. ד"ה מי שלא ראה) דמה שאמר ר"י דסומא פטור ממצות, היינו מדאורייתא, אבל מדרבנן חייב, דאי פטרת ליה מכל המצות אף בדרבנן, א"כ הו"ל כמו נכרי שאינו נוהג בתורת ישראל כלל עכ"ל. ומתרץ בשו"ת נוב"י שם בזה"ל: דודאי דסומא פטור מכל המצות מדאורייתא אף שהוא חייב מדרבנן, אפי"ה אינו יכול לברך על שום מצוה, והוא עפ"מ דאיתא (בשבת כג.) גבי נר חנוכה דקאמר שם דמברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו וכו' ופריך הגמרא היכן צונו ופירש"י הא לאו דאורייתא הוא אלא דרבנן ומשני רב אויא מלא תסור וכו'.

זאגט אזוי – אויב איז ער מחוייב מיט א לאו איז ער מחוייב מיט די עשה, כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה.[37]

הגרא"ש: רבי עקיבא איגר אין א ארט פרעגט א וואונדערליכע זאך, ער פרעגט לויט יענע שיטה אז א סומא איז פטור פון לאווין, ווי קען תוס' זאגן אז ער איז מחוייב במצות דרבנן, די גאנצע דרבנן קומט דאך פון א לאו פון לא תסור, אזוי פרעגט רבי עקיבא איגר.

רבינו: יא, דער טורי אבן (ר"ה לד.) פרעגט אויך די קשיא.

*

ופנה לרבינו: אונז וויל מיר הערן אויך עפעס א חיזוק ווארט, חיזוק אין לערנען די תורה הק'.

רבינו: פסח איז דאך פה–סה, ס'איז משפיע צו לערנען תורה אויף א גאנץ יאר.

דער תפארת שלמה (מועדים על פסח ד"ה בערב תאכלו וכו') טייטשט אויף א פלאץ, מצה בזמן הזה איז דאורייתא, מצה בזמן הזה איז משפיע דאורייתא מ'זאל קענען לערנען תורה.[38]

הגרא"ש: ס'ריניגט אוים זאגט ער.

רבינו: ער זאגט ס'וועלט נשפע אויף א גאנץ יאר.

הגרא"ש: יעצט אחרון של פסח איז געווען די יארצייט פון רבי יצחק וואלקער, דער אלטער וואלקער רבי, דער ישמח ישראל ברענגט פון זיין טאטן רבי יחיאל, דער אלטער אלכסנדר רבי, אז די לעצטע וועלטער וואס ער האט געזאגט צו זיין תלמיד רבי יחיאל פון אלכסנדר (ה"ה אביו של הישמח ישראל ז"ל), ער האט זיך אויסגעדרייט צו אים און

37 בתשובות רעק"א כתב להוכיח דאף למ"ד דסומא פטור מכל המצוות, היינו רק במצוות עשה אבל במצוות לא תעשה מצווה, והוסיף שם דלפי"ז יהיה ג"כ חייב במצות עשה דאכילת מצה, דכמו אשה אע"ג שפטורה מ"ע שהז"ג, מ"מ חייבת במצה דהוקש חיוב אכילת מצה לאיסור אכילת חמץ דכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה, כמו כן סומא.

38 וולש"ק: ... וז"ש (פסחים קטו, א) מצה בזמה"ז דאורייתא, כי על ידו יבואו לאורייתא, וזה כשהוכיחם ירמי' הויצא להם צנצנת המן, לאמר להם כמו שזכו ישראל במדבר לכל הטובה ע"י המן, הנה לכם עתה במקומה אכילת המצה, ותוכלו לזכות על ידה לשפע קדושה תורה ופרנסה כמו מאז, וזהו לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן. ועתה היא המצה במקומה שהיא טובה מהמן. וזהו מצה זו שאנו אוכלין. וזהו בערב בהגלות תאכלו מצות, ממנה תאכלו כל השנה כנ"ל, עכ"ל.

גענאגט: 'די גרעסטע טהרה איז גמרא מיט תוספות'. דער ישמח ישראל ברענגט עס עטליכע מאל.[39]

רבינו: 'גמרא' איז מלשון 'גומרא', גחלי אש, כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש, מנצח זיין דעם יצר הרע, אין ביעור חמץ אלא שריפה (כן פי' הרב החדו"א ז"ל בספרו שמחת הרגל). פון רבי שלמה קארלינער זאגט מען נאך, אז גמרא איז א לשון פון 'גומרא דאשא',[40] מיט די תורה פעלט נישט אויס קיין שבירה ביי א כלי חרס.[41]

די נשמה פון א איד איז דאך א הייליגע זאך, די נשמה איז א חלק אלקי ממעל, דער גוף איז א מגושם'דיגע זאך, אז מ'לייגט אריין א איסור מיט א היתר און ס'איז קאלט איז עס נישט מבליע ס'איז גארנישט, טאמער איז עס היים דעמאלטס גייט עס אריין... אז די גוף ונשמה איז צוזאמען און אז ס'איז היים אז מ'דאוונט און מ'לערנט מיט א

39 וזה לשונו (פרשת תצא): ...וכמו"ש אדמו"ר הזקן מוואורקא זצללה"ה זי"ע, דבוריו האחרונים קודם פטירתו לאאמו"ר זצללה"ה בזה הלשון, דיא גמרא איז די גרעסטע טהרה... עיי"ש.

40 עי' בס' שמע שלמה פ' ואתחנן, וז"ל שם: למה נקרא גמרא שהוא לשון גומרא דאשא וכו', ובהמשך כתב שם: הקדושה של הגמרא גדולה מאוד והוא מלשון גומר"א פירוש גחלת, והוא שורף כל הקליפות המבדילים בינו לבין קונו ית"ש, עי"ש.

41 ולחיבת הקודש נעתיק כאן מה שביאר מרן רבינו שליט"א בזה בתוד"ק אצל סעודת רעוא דרעווין שב"ק פר' כי תצא שנת תש"פ העעל"ט: ....דהנה מבואר בספרי קודש (של"ה הקדוש פ' נשא) שהאדם הוא עפר מן האדמה, ודינו ככלי חרס שאם נטמא או יש בו בליעת איסור אין לו תקנה אלא בשבירה. אך איתא בגמרא (פסחים ל.) אמר רב קדירות בפסח ישברו, ומפרש דמיירי בקדירה של חרס, ובגמרא (שם ל:) מבואר, דאי מלייה גומרי שפיר דמי. ולפי זה י"ל כי בעת שיש בנפש האדם בליעת איסור ח"ו, אז אין לו תקנה אלא בשבירה ח"ו, ויסורין ממרקין עונותיו של אדם (ברכות ה.), אך הלא התורה הקדושה נמשלה לאש (תענית ז.), וכל דבריהם כגחלי אש (אבות פ"ב מ"ו). ומתאמרא משמיה דהרה"ק רבי שלמה מקארלין זללה"ה (הובא בבית אהרן בסדר היום) כי גמרא הוא מלשון גומרא דאשא. ולכן אם חלילה נאסר האדם על ידי בליעת איסור, והוא עוסק בתורה מן השפה ולחוץ הוי הסיקו מבחוץ ואינו מועיל, אבל אם עוסק בתוה"ק בדחילו ורחימו בעיון ובפנימיות הלב שתהא התורה נבללת בגופו, ואינו רק משפה לחוץ, אלא מלייה גומרי דהוי כמו הסיקו בפנים, אז מהני הגעלה וליבון אפילו על כלי חרס, ואין צריך שבירה דהינו יסורים ומכאובים.

ובזה יתבאר מה שכתב בבעל הטורים אתם נצבים היום, כמו ויתיצבו בתחתית ההר, כי במתן תורה כתיב וההר בוער באש, ואמרו חז"ל דהתורה נתנה באש, ועל ידי זה יש בתורה כח של אש שיהיה הסיקו מבפנים, ומעתה על ידי שהאדם עוסק בתורה בעיון ולא מן השפה ולחוץ רק נכנס בפנימיותו, מעתה אע"פ שחטא ונבלע בו איסור אין צורך לשבירה ביסורים ועגמת נפש, כי התוה"ק מכשרתו מכל בליעת איסור.

התלהבות אש, איז די נשמה מבליע אינעם גוף, ווערט דער גוף אויך הייליג, ס'מוז אבער זיין היים, טאמער איז עס קאלט איז עס נישט משפיע.

הגרא"ש: ווען ס'איז אביסל היים ווערט געברענגט אין יורה דעה ס'איז מבשל נאר כדי קליפה.

רבינו: ס'דארף זיין יד סולדת בו, אז נישט גייט עס נישט אריין.

הגרא"ש: היתר מצטרף לאיסור, איסור מצטרף להיתר, אביסל היתר קען איבערמאכן דעם איסור.

רבינו: דאם ווערט געפסקנט נאר ביי נזיר ביי חטאת איז היתר מצטרף לאיסור, ביי כל התורה כולה איז היתר זיך נישט מצטרף לאיסור.

הגרא"ש: די לעצטע רמב"ם אין הלכות מקוואות זאגט ער אז מ'קען זיך טובל'ן במי הדעת...

*

רבינו: איר זענט געקומען ספעציעל ארויס קיין קרית יואל?

הגרא"ש: אודאי, כהאב שוין געזאגט פארן רבי'ן פארגאנגענע מאל , איך שפיר מיך ממש ווי א תלמיד, דורך די ספרים, איך לערן דעם רבי'נס ספרים, ס'איז מתוקים מדבש. כ'האב געזאגט די קינדער מיינע, זיי אלע זאלן אויך מיטקומען, זיי זענען געקומען פון מאנסי.

רבינו: ס'איז א שיינע אידישע שטאט, מאנסי.

*

א' הנוכחים: ס'איז דא א בית הלוי אז ער זאגט אז מ'זאל מעגן איבער ציילן ספירה אויב מ'האט פארגעסן?

רבינו: אלץ די שבועי, נישט אזוי? [42]

הגרא"ש: יא, ער זאגט אז ס'איז דא א באזונדערע מצוה למימני שבועות.

כ'האב אמאל געפרעגט רבי דוד סאלאוויטשיק, ער האט געזאגט אז ער וויסט נישט די זאך פונקט, אבער איינמאל האט ער געהאט א ספק וועגן ציילן ספירת העומר, דאם וויסט זיי יא אז ער האט מקבל געווען, אז ער האט אמאל געבעטן א מענטש ער וויל אים מוציא זיין, וויל ער איז געווען דער רב האט ער געבעטן א מענטש אז ער זאל נישט ציילן און ער זאל אים קענען מוציא זיין. (מקור שמועה הנ"ל הוא מהם' מקראי קודש לפסח ח"ב סי' ס"ו)

א' הנוכחים: זיי זאגן נאך פון בית הלוי אז ער האט געזאגט אז ס'איז א עקסטערע מצוה למימני יומי און א עקסטערע מצוה למימני שבועי, און טאמער ער פארגעסט איין טאג קען ער נאך ציילן וויל די שבועי האט ער נאכנישט פארפאסט, קען ער נאך משלים זיין.[43]

רבינו: מ'זאגט נאך אז דער צאנזער רב האט אויך געהאלטן אז מ'קען ממשיך זיין מיט א ברכה.[44]

42

הנה כתב בבית הלוי (ה"א סי' ל"ט) בדילג אחד הימים בספירת העומר, דאם לא דילג יום השלמת השבוע, אף שדילג אחד מימי אמצע השבועות עדיין יכול הוא לברך על מנין השבועות, ותוכן דבריו לשיטת רבינו ירוחם דמנין הימים והשבועות שתי מצוות הן, ומה דאין מברכין שתי ברכות הוא משום דמנין הימים בזמה"ז מה"ת הוא, ומנין השבועות מדרבנן משום דכתיב ביה מיום הביאכם, ולפיכך מברכים על מנין הימים ופוטרים את מנין השבועות, אין לברך על מנין השבועות לבדן, אבל לשיטת הרמב"ם בסהמ"צ ורוב הראשונים דהד מצוה הם, שפיר יש לברך על מנין השבועות לבד, דכיון דמבואר בטור דאם מנה ימים ללא שבועות או שבועות ללא ימים יצא יד"ח, לא גרע נידון דידן דספר שבועות ודילג ימים.

43

עיי' בס' מועדים וזמנים (ח"ד סי' רפ"ט) שמאריך בחידושו של הבית הלוי הנ"ל, ובהערה למטה כ' בזה"ל: דרך אגב, הן אמת שבעהמ"ס "תורה תמימה" הגר"ב עפשטיין זצ"ל מביא שהיה נוכח כשאחד מהגבירים מהמשכילים במינסק בא אל הגאון רבי יוסף דוב סולובייציק זצ"ל הגאב"ד דבריסק כשהגיע שמה והציע שרבני הדור יתחילו להקל, ואז יתקרבו יותר הרחוקים לקיום התורה, והגרי"ד זצ"ל ענה ואמר, שהוא גם מיקל גדול בהרבה דינים, ושמח האיש מאד, ואמר שזה מה שצריך היום, וביקש לשמוע ממנו מקולות שהמציא להם בשמירת התורה, והגרי"ד זצ"ל ענה לו, שמדרך הסוחרים להציע דוגמאות מסחורות שלהם, וזה מעיד על השאר, ואציע לפניך שבע דוגמאות להעיד על השאר, והגביר הקשיב ודימה שמצא עכשיו רב מקיל כרצונו, והתחיל הגרי"ד זצ"ל ואמר: א) יש מחמירים להתפלל ערבית רק עד חצות, ואנכי הכרעתי להקל דמותר עד שיעלה עמוד השחר. ב) יש מחמירים בתפלין דרבינו תם שצריך להיות מוחזק בחסידות, ואני הכרעתי דמותר לכל אחד. ג) יש מחמירים שלא לומר פיוטים באמצע התפלה מפני הפסק בתפלה, ואני הכרעתי להקל. ד) יש מחמירים שלא ללמוד בערב ת"ב שחל בשבת, ואני הכרעתי להקל. ה) יש מחמירים שלא להתענות בראש השנה, ואני הכרעתי להקל דשרי. ו) יש מחמירים שאסור לנהוג שני ימים יוה"כ, ואני הכרעתי להקל. ז) יש מחמירים שאם שכח לילה אחד אינו סופר בברכה, ואני הכרעתי דמותר לספור בברכה. המשכיל הגביר יצא במפח נפש שאלו הם הקולות שרבנים מצאו.

ומסיים בעל המועדים וזמנים - הבאנו הסיפור שלפי הנראה מדברים הנ"ל הקיל דשרי לספור בברכה תמיד, אבל נראה שכוונתו בסוף השבוע דוקא, וכמו שביאר בספרו, ומקיל בזה נגד סתימת הרבה פוסקים שאינו סופר עוד בברכה, וכמ"ש שסומך על הראשונים דס"ל לספור כה"ג השבועות בברכה, וא"ש, עכ"ד.

44

דבשו"ע נפסק שמי ששכח לספור בלילה ונזכר ביום, סופר בלא ברכה, ובלילה שלאחריו יכול לספור שוב בברכה, אבל אם שכח לגמרי לספור יום אחד דעת המחבר דסופר שאר הימים בלא ברכה [דנהלקו הראשונים בדין ספירת העומר דיש סוברים דאין ספירת הימים מעכבין זה את זה דכל יומא ויומא מצוה בפני עצמה היא, ויש סוברים דבעינן

א׳ הנוכחים: ביים רביץ (בעל דברי יואל) ז״ל איז אויך געווען אמאל אז מ׳האט געוואלט ער זאל מוציא זיין אנדערע ווען די ברכה, נישט אזוי?

רבינו: יא, ער איז געווען ביינאכט ביי א דאקטער, און ער האט געדאוועט מעריב ביחידות, האט ער פארגעסן צו ציילן.[45] מ׳האט אים געזאגט אז מ׳קען יא ציילן מיט א ברכה, אויב ער וועט אינזון האבן מוציא זיין אנדערע מיט די ברכה,[46] אבער ער האט נישט געוואלט.

דער פאפער רב האט געגעבן די עצה, מ׳האט אים געפרעגט האט ער געזאגט אז מ׳זאל אזוי טוהן,[47] אבער דער פעטער ז״ל האט נישט מסכים געווען.[48] און ער האט טאקע מער נישט געציילט ספירה יענעם יאר פארן עמוד.

הגרא״ש: איינער האט מיר יעצט געפרעגט אז אין משנה ברורה (סי׳ תפ״ט ס״ט) שטייט אז מ׳קען ציילן מיט חשבונות, לאמיר זאגן אז א מענטש זאגט היינט איז ״צוויי מיט נאך פינעף׳ איז גוט, אין משנה ברורה איז אזוי משמע. פרעגט ער ס׳איז דא א גאנצע ספק אויב איינער זאגט שבועי אן דעם טאג קען ער נאך ציילן מיטן טאג, לכאורה שבוע איז אויך א חשבון, שבוע איז דאך זיבן, זאגט ער ניין, שבוע איז נישט זיבן, שבוע איז א וואך, אזא לומדות זאגט ער.

שבע שבתות תמימות דחדא מצוה היא, וע״כ בשכח לברך יום אחד סופר בלא ברכה].

אמנם הגה״צ הרמ״א פריינד ז״ל נאב״ד דירושת״ו אמר שמקובל בידו שהרה״ק בעל דברי חיים מצאנז ז״ל הורה שיכול לספור שאר הימים בברכה.

ועי׳ באוצר החיים – קאמארנא (פר׳ אמור מצוה ש״ז) שכתב דהצדיקים תלמידי הבעש״ט הנהיגו לספור להלאה בברכה. וכ״כ בספרו שולחן הטהור שאם שכח יום אחד סופר אח״כ בברכה.

45 ונעתיק כאן מכתב שנתפרסם בגליונינו מהרה״ג רבי ישכר בעריש קאהן שליט״א ראה״כ בעיר אנטווערפען, וכה כתב:

ועובדא ידענא במרן רביה״ק זצ״ל בשנת תשכ״א שפע״א בימי הספירה התפלל מעריב ביחידות ושכח לספור הספירה, ובלילה שלאחריו (הייתי נוכח שם) התפלל מעריב עם מנין, ואחר מעריב הלך לפני התיבה לספור כדרכו, ובירך הברכה וספר הספירה של אתמול [כי בוודאי הי׳ זוכר איזה ספירה שספר מקודם] והעומדים אצלו הזכירו ספירת היום, וספר תיכף ספירת היום, ואח״כ עמד בשתיקה איזה מינוטין [והי׳ נראה שנעשה מבולבל מחמת שנתערבו לו הכוונות כמו שידוע שבכל לילה יש כוונות אחרות], ומאותו היום ואילך בזו השנה לא הלך עוד לפני התיבה לספור, כי לא רצה לעשות ברכה, וזה ידוע ומפורסם לכל האנשים שהתפללו אצל רביה״ק בזו השנה, כי גם בליל שב״ק ובמוצש״ק כשהתפלל בביהמ״ד הגדול עם כל הציבור לא ניגש בשנה זו להעמוד לספור ספירת העומר כדרכו בכל שנה לספור ספירת העומר בכל לילה לפני העמוד בהתעוררות ונעימות רב.

והרה״ג רבי בעריש שליט״א הוסיף לציין בעי״ז בספר אמרי פנחס מהרה״ק ר׳ פנחס מקאריץ זצ״ל בשער הסיפורים אות ע״ח (כ״ה בדפוס החדש ובדפוס הישן היא באות תשי״א) וז״ל פ״א טעה ושכח לספור ספירה והוכרה לספור אח״כ כל לילה בלא ברכה והי׳ שומע הברכה מאחר וכשהי׳ מתפלל לפני העמוד הי׳ מוכרח להעמיד אחר תחתיו לספור ספירת העומר וחקר ע״ז בשו״ע וכמדומה שהסכים שיכול לברך בשביל אחר ואחר יוצא בברכתו ויספור בלא ברכה ואינו יודע אם עשה כן והי׳ ג״כ מחשבו לטובה גדולה שזכה לשפלות כזו, עכ״ל.

46 דאף דדעת הפר״ח ס״ל להלכה שמי ששכח וספר בלא ברכה אינו יכול להיות ש״ץ להוציא אחרים, וכן בברכ״י הביא בשם כמה פוסקים דהכי נקטינן, אך בשו״ת לב אברהם סי׳ ס״ג כתב שבשו״ת אהל אברהם לאב״ד מנחת חינוך שאג ז״ל (סי׳ א) כתב דלא כהפר״ח אלא שמותר להוציא הרבים וכ״כ בס׳ תהלה לדוד (סי׳ ח׳ סו״ס ק״ג) וז״ל שמענו

שהרה״ג הגה״ק מורינו ר׳ לוי יצחק זצ״ל אב״ד דפה (באדיטשוב) הי׳ לו ספק בברכת התורה, וכמוש״כ המג״א (סי׳ תצ״ד), וקרא לאחד שלא היה מסופק והי׳ צריך וודאי לברך והרב ז״ל בירך והוציא את שאינו מסופק, עיי״ש עכ״ל. ובשו״ת דברי משה (סי׳ כ״ט) הביא מעשה רב מבעל הבית הלוי מבריסק שעשה כן בהיותו ש״ץ בימי הספירה מחמת ששכח יום אחד.

47 המשב״ק לא רצה שרבינו ז״ל לא ירד לפני התיבה ובפרט בליל שב״ק כשהי׳ ציבור גדול בביהמ״ד שרצו לראות עבודתו בקודש של ספירת העומר בנעימות והתעוררות, והלך לשאול את הגה״צ מפאפא ז״ל עצה ע״ז כדת מה לעשות.

48 ונעתיק כאן מה שאמר מרן רבינו שליט״א בהזדמנות אחרת תחת אחד השיחים, כדלהלן:

כ׳האב פונקט געהערט א מעשה, ביים פעטער ז״ל איז אמאל געווען א מעשה, בימי הספירה איז ער געווען ביים דאקטער, בקיצור ער האט איין נאכט נישט געציילט קיין ספירה, דעם אנדערן טאג האט ער זיך געכאפט אז ער האט פארפעלט א ספירה, און פון דעמאלטס האט ער געציילט אן א ברכה.

מיר איז אלעמאל געווען קשה א קשיא, די גאנצע שאלה איז ווען א ברכה לבטלה, איז א צווייטער איד וואס דארף מאכן א ברכה זאל ער יענעם אינזין האבן מוציא זיין מיט א ברכה, קען ער מאכן א ברכה, פארוואס האט ער נישט אזוי געטוהן.

איז די וואך האב איך געהערט פונקטליך די מעשה, אז דער פלאן איז דארט אויך בייגעפאלן, און מ׳איז געגאנגען פרעגן דעם פאפער רב (כ״ק בעל ויהי יוסף ז״ל), צי מ׳קען אזוי טוהן, האט דער פאפער רב געזאגט ״יא, מ׳קען אזוי טוהן״.

הכלל, מ׳איז געקומען זאגן פארן פעטער ז״ל אז דער פאפער רב זאגט אז מ׳קען אזוי טוהן, האט ער אויסגעהערט, און וועז ס׳איז געקומען צו ספירת העומר, האט ער נישט געוואלט זאגן די ברכה, און ער האט געציילט אן א ברכה, האט מען אים געפרעגט אויף דעם, האט ער געזאגט ״איך וויל מ׳זאל וויסן אז א רבי קען זיך אויף טועה זיין, און אז מ׳ציילט אן א ברכה״.

כ׳האב אויך געפסקנט א חידוש, איך וויים נישט צי איך בין געוועכט, שפעטער האב איך געהערט אז ס׳איז דא גדולים וואס האבן אויך אזוי געפסקנט, א פרוי האט געזאגט צו אים אז היינט איז דער דריטער טאג, שפעטער האט זי נישט געוואלט ציילן מיט א ברכה,[49] האב איך געזאגט אז די גאנצע ציילן אהן דעם רמב״ן איז דאך א קיומית,[50] קען זיין אז קיומית זענען אלע מסכים אז ס׳דארף זיין כוונה, דער פני יהושע זאגט עם אין מסכת ברכות אז א מצוה קיומית איז כו״ע מודי מצות צריכות כוונה.[51]

רבינו: די ראשונים זאגן אזוי, אז א מצוה וואס מ׳טוט במעשה דארט האלט מען מצוות אין צריכות כוונה, א מצוה וואס איז נאר בדיבור.... (בחילוק בין כפאו ואכל מצה לשומע קול שופר וכו׳). דער רבינו יונה זאגט אזוי...[52]

הגרא״ש: יא, נו לכאורה ביי ספירת העומר איז דאך דיבור, וואס איז עם אנדערש פון דעם רבינו יונה, דער רבינו יונה זאגט עם דארט וועגן א ברכה, נו פארוואס איז ספירת העומר א שאלה אין שולחן ערוך לויטן רבינו יונה, אין שולחן ערוך (או״ח סי׳ ס) איז דאך מקפיד ביי דיבור, לויט רבינו יונה וואלט מען נישט יוצא געווען.

רבינו: דער שואל ומשיב (מהו׳ רביעאה ח״ג סי׳ קכ״ז בד״ה והנה בהורף) מאכט א חילוק צווישן ספירת העומר מיט קר״ש און אנדערע מצות שבדיבור, אז דארט איז די כוונה אויף די מצוה, אבער דא איז נאר די כוונה וויסן וועלעכע טאג איז היינט.[53]

הגרא״ש: דער פרי מגדים אין א ארט האלט אזא צד אז א דרבנן דארף מער כוונה, ער ברעגנט עם פון א רדב״ז.

רבינו: עם איז דא א ר״ן אין ר״ה, א פארקערטע סברא, דארט וו׳ס׳איז א חיוב איז סתמא לשמה.[54]

הגרא״ש: כ׳האב געברענגט דעם ספר אויף ויקרא וואס איז שוין ארויס פון דרוק, פאריאר האב איך נאר געברענגט די גליונות דערפון, ס׳וועט מיר זיין א א זכי׳ אז דער רבי וועט אריינקוקן דערין, איך ברענג צו דעם רבי׳ן (מהחידושי רבינו שליט״א) עטליכע מאל אינעם ספר, וועגן כתותי מיכתת שיעוריה, און וועגן אין מבטלין איסור לכתחילה, נאך עטליכע ענינים.

איך בין גרייט צוריק צו קומען נאכאמאל פאר הערות.....

ושאל הגרא״ש: כ׳מעג בעטן דער רבי זאל מיר געבן א ברכה?

רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן הצלחה רבה אין הרבצת התורה און אין אלע ענינים, קענען זיצן על התורה ועל העבודה, און מחדש זיין אין די תורה הק׳ כיד ה׳ הטובה, לאורך ימים ושנים און מיט אלעם גוטן.

הגרא״ש: אמן, און א ישר כח פאר די צייט.

---

49 **עיין בשו״ע הרב** (סימן תפ״ט סעיף י״ב), **ועיין בא״ר** (ס״ק י״ב) **ובחות יאיר** (ס״ק ט״ז) **דיש סוברים דאף דקי״ל רמצוות צריכות כוונה, מ״מ שאני ספירת העומר דזה מקרי כוונה, כיון שמכוין עכ״פ לומר את מספר ימי הספירה ועי״ש, ועיין בפמ״ג** (סימן רע״ג מש״ז ס״ק ב׳).

50 **מצוות שאין חייבים בהם אלא רק בתנאי מסוים. לדוגמא מצות ציצית, שאין חובה להטיל ציצית אלא רק אם לובש ארבע כנפות, וכן שחיטה, שאין חייב לשחוט אלא רק אם רוצה לאכול בשר.**

והנה הרמב״ם בהל׳ תמידין ומוספין (פרק ז הלכה כד) **כתב מצוה זו על כל איש מישראל ובכל מקום ובכל זמן ונשים ועבדים פטורים מספירת העומר, וכתב שם בכסף משנה דהוא משום דהוה ליה מצות עשה שהזמן גרמא, וכן כתב הרמב״ם** (בספר המצוות סוף מנין העשין) **שאין הנשים חייבות בה, וכן הוא בספר ה״חינוך״** (מצוה שו), **אולם בחידושי הרמב״ן** (קידושין דף לד) **מנה ספירת העומר בכלל מצות עשה שאין הזמן גרמא שנשים חייבות בה, ודבריו צ״ע דאמאי לא תהא מצוה זו מצות עשה שהזמן גרמא, וכבר עמד בזה בשו״ת ״אבני נזר״ הלכות פסח** (סימן שפה).

51 **כן משמע בטורי אבן** (ר״ה דף כח) **כי במצוה שאינה מחוייב אם לא כיון לא נחשב כלל למצוה.**

ועיי׳ בגליוני הש״ס על ירושלמי (מועד או׳ צ״ח) **שלמד פשט בירושלמי דבמצה דהדין הוא דא״צ כוונה כיון דנהנה, מ״מ בשאר הימים דג״כ מקיים מצוה** (כשיטת החזקוני) **צריך לכוון, דבלי כוונה במה תחשב המעשה למצוה. ועי׳ גם בס׳ תפארת צבי״** (להגה״ק רבי צדוק הכהן מלובלין זצ״ל יו״ד סי׳ ג׳) **דס״ל דגם מצוה קיומית כמו שחיטה בעיא כוונה.**

52 **כתב רבינו יונה** (ספ״ק דברכות) **דזה דוקא במצות מעשיות דעשייתו נחשב ככוונת המצוה, אבל מצוה התלויה בדיבור ודאי צריך כוונה, שהאמירה היא בלב וכשאינו מכוין באמירה ואינו עושה מעשה כאילו לא עשה כלום מהמצוה, ועל פי זה מיישב הר״ר יונה שם המובא שם בגמ׳ דפתח בשיכרא וסיים בחמרא וסלקא בתיקו, והקשה שם הניחא לדעת הרי״ף דפסק מצות צריכות כוונה, אבל לדעת הגאון דסבר אין צריכות כוונה, אמאי סלקא בתיקו, ותירץ שם למ״ד מצו׳ אין צריכו׳ כוונה זה דוקא במצוה דתליא במעשה וכו׳ יעו״ש.**

53 **עיין שם בשו״ת שואל ומשיב שכתב להלק בדעתו של רבינו יונה בין תפלה וק״ש וכיו״ב שצריך כוונה, לבין ספירה שאין צריך בה כוונה, וז״ל: ״אך לכאורה היה נראה לפענ״ד דזה דוקא באמירת ק״ש ותפלה וכדו׳ שצריך כוונת הלב לצאת ידי אותה מצוה, אבל ספירה שהעיקר הוא שידע איזה יום הוא, וכל שיודע ואומר בפיו שהיום כך, מה שייך כאן כוונת הלב, אטו ע״י כוונת הלב ישתנה יותר ממה שיאמר בפיו בלי כוונה, וא״כ למ״ד א״צ כוונה ודאי יצא״ עכ״ל.**

54 **עי׳ ר״ן** (ר״ה לב ע״ב שם), **ובשו״ת אבני נזר** (חו״מ סי׳ קס) **שכ׳ הדבר מוכרח דהר״ן ס״ל דסתמא לשמן קיימי, ועי׳ שר״ת תורת חסד** (או״ח סי׳ מט אות ז) **ובשפ״א ר״ה** (שם).

והריקותי לכם ברכה עד בלי די"

בשער בת רבים נביע בזה ברכת צאתכם לשלום, לכבוד ידידינו ומכובדינו
האי ספיר ויהלום, ברוך הכשרון ובעל פיפיות, ידען נפלא ואיש האשכולות,
מרביץ תורה וירא לעדרי עדרים, נודע ומהולל בשערים, ספרא רבא, חו"ב טובא,

ראי' גברא יקירא, נודע לתהילה ולתפארה

הרה"ג רבי יואל דאסקאל שליט"א

חבר המערכת
מנהל רוחני ישיבת חלקת יהושע ביאלא בארה"ק ת"ו
ומראשי החבורות דתלמידי ישיבתינו הק' פה קרית יואל בני ברק יע"א

לרגל נסיעתו מהכא להתם
לכבוד המעמד הגדול כינוס ההודאה כ"א כסלו
בראשות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א ובמעמד רבוא רבבות מישראל

שנתכבד לנהל בטוב טעם ודעת בתור

יו"ר המעמד האדיר

בכשרונותיו הברוכים ובלשונו הזהב והצח

ברכת ה' תלווה אותו בכל דרכיו, ויהי נועם ה' עליו, להתברך בברכה והצלחה
בכל מעשי ידי"ו, וכל טוב סלה.

המברכים בתפילת הדרך
מערכת קול התאחדותינו בארה"ק

שִׁמְעוּ זֹאת וְהַקְשִׁיבוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי תוֹרָה מֵאִתִּי תֵּצֵא:

משא דבר השם

הדרכת השנה

במקהלות אלופי אלפי ישראל ביום הצלת רבינו הק' זי"ע

להבות אש יהלכון מפום ממלל רברבן
ראש גולת אריאל שומר משמרת החינוך

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

יסודות איתנים והשקפה בהירה

לגדור גדר, לעמוד בפרץ, להצלת הדורות

חובת השעה במלחמת השם בארץ ובגולה

לאור משנתו של מרן רבינו הקדוש והטהור זי"ע
לגדל דורות ישרים בנים ובנות בדרך המסורה עד ביאת הגואל

לֵיל שִׁמֻּרִים הוּא לַה'. לִשְׁמוֹעַ אֶת דִּבְרֵי ה'.

בהתאסף כל קהלא קדישא
"סאַטמאַר" ביום הצלת רבינו
הק' והטהור זיע"א

ב"א בסל"ו

בְּנָעֳרֵינוּ וּבְזִקְנֵינוּ נֵלֵךְ כִּי חַג ה' לָנוּ

מוצש"ק וישב

WATERFRONT SQUARE
492 KENT AVENUE